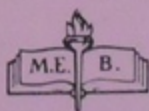

Dünya Edebiyatından Seçmeler

ÇİN HİKÂYESLERİ

Çevirenler

W. Eberhard - H. Boratav

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI YAYINLARI : 969
BİLİM ve KÜLTÜR ESERLERİ DİZİSİ : 221
Batı Klasikleri : 45

Kitabın adı
ÇİN HİKÂYESLERİ

Yayın Kodu
96.34.Y.0002.494
ISBN 975.11.0135.2

Baskı yılı
1996

Baskı adedi
5.000

Dizgi, baskı, cilt
MİLLÎ EĞİTİM BASIMEVİ

Dünya Edebiyatından Seçmeler

ÇİN HİKÂYESLERİ

Çeviren
WOLFRAM EBERHARD
HAYRÜNNİSA BORATAV

*Yayımlar Dairesi Başkanlığı'nın
9.12.1994 tarih ve 7966 sayılı yazıları ile
üçüncü defa 5.000 adet basılmıştır.*

İstanbul, 1996

GİRİŞ

1 — Çin edebiyatında hikâyenin yeri

Destanın eski Türklerde en önemli edebiyat nevilerinden biri olmasına, Avrupa edebiyatında da çok önemli bir yer tutmasına karşılık, Çin’de bir destan nev’i inkişaf edememiştir. Bunun birçok sebepleri vardır. Destan, temsili bir sanat şeklidir ve hükümdarların veya hükümdar zümrelerine tâbi kimselerin kahramanlıklarını anlatır; hükümdarların saraylarında veya yüksek tabakadan olanların huzurlarında söylenir.

Çin’de ise, yüksek tabaka bir kahramanlık vasfını almak istemezdi ve alamazdı; bu ülkede “iyi memur” ideali hâkimdi. Kendini sadece “en yüksek memur” sayan İmparator’dan da yalnız Tanrı’nın iradesini yerine getirmesi beklenirdi; o kendi kuvvet ve iradesini kullanarak kahramanlıklar gösteremezdi. Bundan başka yazının yerleştiği yerlerde destanın daha çabuk ortadan kalktığı görülüyor. Çin’de ise yazı çok erkenden yerleşmişti.

Çin’de destanın yerine, batı illerinde standan sonra beliren başka sanat şekilleri beliriyor.

Bu neviden eserler olarak; ballâdları, hikâyeler tarafından anlatılan hikâyeleri, moritatları, roman ve tiyatroyu sayabiliriz. Ballâd mebzul miktarda Çin’de Hanlar zamanını takibeden zamandan, demek ki milâttan sonra 200 senelerinden, veyahut biraz daha

evvelinden itibaren görülüyor. Ballâd umumiyetle kafiye, yedili mısralı nazım şeklini haizdir, ekseriyetle kısadır, nadiren 100 mısra geçer. Ballâdlar meselâ, erkek kıyafetine girmiş bir kızın (Mu-lan isminde) kahramanlıklarından⁽¹⁾ veya meselâ, bir zâbitin “Han P'eng” ismindeki karısının sadakatinden, Hsiung-nu'ların Haniyle evlenmiş bir prensesin âkıbetinden, koğulmuş bir kadının kocasına sadakatinden, ilh...bahseder. Bütün bu ballâdlarda iki tipik karakter vardır. Birincisi: bunlar destandan çok moritat'a yakındırlar. Moritat tâbiriyle manzum ve ekseriyetle kafiye bir şekil içinde bir vaka anlatan ve buna netice olarak umumi, ahlâki bir nasihat ilâve eden edebî şekli anlıyorum. Ballâdlar da umumi mahiyette bir ahlâkî dersi güzel bir şekil içinde ifade etmek mecburiyetindedirler. İkincisi: ballâdlar, bildiğimize göre musikiyle beraber söylenirler, halbuki destan, yüksek sesle (muayyen bir makamla) inşat olunurlar, nadiren müzik müdahale eder. Bu hususta da ballâdlar moritatlara yakınlık gösterirler. Şayanı dikkatir ki Çin'de ballâdlar şimal kavimlerinin tarihte bir rol oynadıkları, Çin topraklarında sülâlelerini kurdukları ve şimalî Çin'de hâkim oldukları zamanlarda meydana çıkıyor. Şimal kavimlerinin Çin tarihinde rol oynamadıkları devirlerde (T'ang devrinin ortası) ballâdlar da ortadan kayboluyor. Elimde ballâdların şimal kavimlerinin tesiriyle meydana gel-

(1) bk. Ankara Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi cilt 2. Sayı 1 S. 96 — 98 (tercüme).

miş olduğuna dair delillerim yoktur, fakat bunu imkânsız da telâkki etmiyorum. Moritat, görüldüğü her yerde olduğu gibi Çin'de de cemiyetin aşağı tabakalarının edebî şeklidir. Bu hüviyetini muhafaza ederek kısmen bugüne kadar yaşamıştır. Bu nazım şekli, iddiasızdır, az işlenmiştir. Bir sanat eseri olmak iddiasında da değildir. (Destanda ise bu iddia muhakak vardır.) Bir tek vakayı ve çok defa oldukça yakın bir zamanda geçmiş olan bir vakayı tasvir eder. Moritat için tipik karakter, onun kısa bir hayata malik olmasıdır. Bu türlü eserler daima başka yeni benzerlerine yerlerini terk ederler ve kaybolup giderler.

Türk meddahlarına tekabül eden hikâyecilerin anlattıkları hikâyelerle roman Çin'de aynı kategoriye girerler. Yazılı olarak tesbit edilmiş olan roman, okuma bilen yukarı tabakaya, şifahi olarak anlatılan hikâye ise aşağı tabakaya aittir. Roman nesirle yazılmıştır, zira okunacağı hesaba katılmıştır, ve nesir de, okuma için en uygun şekildir. Filhakika nesir muharrir tafsîlâtla tasvir yapmak imkânını verir ve okuyucunun da süratle kavramasını temin eder. Çin'de roman, başka kültürlerde, destanlara tahsis edilmiş bütün mevzuları işler. Romanda büyük kahramanların işleri, maceraları anlatılır, büyük seyahatler hikâye edilir, aşk sergüzeştileri tasvir edilir. Fakat romanlar bir kahramanın şan ve şöhretini kahramanın veyahut da onun evlâdının arzularına göre, tasvir etmeyi gözetmezler; bunlar, âlim muhar-

rirler tarafından yazılmışlardır ve âlimlerin etik ve ahlâk fikirlerini cazip bir şekil içinde ifade ederler, veyahut da cemiyet şeklinin bir tenkidini verirler. Çin'de roman, destan gibi, kahramanlık zihniyetiyle düşünen bir yüksek tabakanın kullandığı edebî şekil değil, belki kahramanlık maceralarını anlattırıp dinlemek isteyen ve bunlar hakkında ahlâki veya başka çeşitten mütalâalarını serd eyliyen, fakat hiçbir zaman böyle maceralara girişmek niyetini taşımayan orta tabakaların ifade vasıtasıdır. Eski roman, mevzularını çok defa hikâye anlatıcılardan alıyordu; fakat eski zamanlarda sık sık, daha sonraki zamanlarda umumiyetle, hikâye anlatıcı, mevzularını matbu romanlardan almıştır.

Hikâyeci (meddah) cemiyetin okuma bilmiyen aşağı tabakasına hitabeder. Bu çeşit sanatkârlar, bugün de dinleyici kitlesini çayhanede veyahut da pazar yerlerinde bulurlar ve okudukları, veyahut da her hangi bir şekilde duydukları şeyleri anlatırlar. Bunlar halka daima yeni, mütenevvi şeyler anlatmak mecburiyetindedirler; böylece, ya fevkalâde uzun bir tek romanı (100 fasıllı Çin romanları nadir değildir), ayrı ayrı fasıllar halinde ve ayrı ayrı pazar günlerinde hikâye ederler, veyahut da her defasında yeni bir hikâye anlatırlar. Böylece meddah-hikâyeci hiçbir zaman bir tek mevzu üzerinde ihtisas, maharet kesbetmeye, onu mükemmel bir şekilde inşadetmeye ve ona bir sanat şekil vermeye muvaffak olamaz. Esasen o ekseriyetle, böyle bir iş için kâfi gelmiyecek kadar az okumuş, tahsil görmüş bir adamdır.

Aynı şekilde tiyatro, kukla ve gölge oyunu da, Çin'de bir kategori teşkil ederler. Tiyatro yüksek tabakalara has bir sanat şeklidir. O, aktörlere, onların sanat için zaruri olan ve uzun süren yetiştirme ve tekâmül şartlarını temin etmek için, müemmen bir maişet imkânı verebilecek bir dinleyici ve seyirci zümresi ister. Kukla ve gölge oyunu ise, aşağı tabakalarda, tiyatronun yerini tutan sanat şekilleridir. Bunlar, öyle uzun ve masraflı bir yetiştirme devresine ihtiyaç göstermezler, az sanatkârla iktifa edebilirler ve bundan dolayı da ucuzdurlar.

Tiyatro, epope gibi, temsili bir sanat şeklidir: bugün dahi tiyatronun bu karakteri reddedilmiştir. Çin için (bugün dahi), tiyatronun, menşesinde dinî olduğu vazıhan anlaşılıyor. Belki bu sanat, Tanrı'dan bir şey istendiği zaman onun önünde yapılan sihirbaz rakısları ve sihrî ritimlerden çıkmış ve inkişaf etmiştir. Bu hususu bugün biz katiyetle bilemiyoruz; her halde bu sihrî ve dinî danslar tiyatronun yegâne menşei olmasa bile kaynaklarından birini teşkil ediyordu. Fakat şu bir vakiadır ki, bugün dahi, tiyatro, tanrıları eğlendirmek, onların hoşuna gidecek eğlenceler tertibederek onlara her hangi bir şey için şükran ve minnetleri ifade etmek, veyahut da onlardan bir şey elde etmek için oynanıyor. Gerçi, bugün eski tiyatro piyesleri kalmamıştır. Bugün elimizde mevcut olanların hepsi tiyatronun muahhar bir devrine aittir. (10 - 11 inci asır). Bunlar üç gruba ayrılabilir: 1 — Bürlesk piyesler; bunlar hakikaten yalnız eğlence

vasıtalarıdır. 2 — Muharebe piyesleri adın alanlar; bunlar akrobatik ve raksa ait sanat hünerleri göstermek vesilesi teşkil ederler. Bu piyeslerde mühim olan kahramanlık vakaları değil, renk, teknik, dans hünerleri ve akrobatik maharetlerdir. Kahramanlık vakaları bütün bunlarda ancak bir nevi “fonds” (arka plân) teşkil etmekle mükelleftir. 3 — Üçüncü gurup “sivil” piyeslerdir. Bunlar memur idealini, memur ahlâkını medih ve sena eder. Veyahut da, bu ahlâkın tenkidini yapar.

Bu edebiyat çeşitleri içinde hikâye, “moritat” ile roman arasında yer alır. Hikâye de tıpkı “moritat” gibi, bir tek vakayı tasvir eder; bu vaka sahiden geçebilir, ama sahiden geçmiş olması şart değildir. Hikâye manzum değildir, nesirle yazılmıştır. Roman gibi aşağı halk tabakalarına değil, yüksek tabakalara, burjuva kısmına hitabeder. Hikâye romandan şu vasıfla ayrılır: hikâyede bir tek vaka anlatılır. Romandaysa birbirine bağlanmış bir sıra vakalar vardır; şekil bakımından da hikâyenin romandan farkı şudur: hikâye daimede bir üslûpla yazılmıştır; hattâ çok defa bir çeşit ince, zarif sözlerin kullanıldığı, oraya buraya, eski eserlere, veya vakalara telmihlerin, veyahut da başkalarından alınmış sözlerin sokuşturulduğu da olur. Roman ise, halk diline yakın bir dille yazılmıştır. Böylece, bu iki edebiyat çeşidi birbirinden sosyolojik bakımdan da ayrılır, çünkü hikâye daha çok burjuva zümresinin yukarı tabakaları, “bilginler sınıfı” için yazılmıştır.

Bu hükümleri sadece vermiş olmakla kalmamak, delilleriyle birlikte ileri sürmüş olmak için, birçok hikâye külliyatlarını inceden inceye tetkik ettim. 18 inci asır muharrirlerinden Ho Pang-o'nun “Yeh-t'an sui-lu” (“Gece sohbetlerinden yazılmış parçalar”) adlı külliyatı üzerinde yaptığım incelemenin neticelerini aşağıya yazıyorum. Bu kitap, kendi nevinde, bütün öteki hikâye külliyatlarının âdeta tipik bir örneğini verir; muharriri Mançu soyuna mensup olduğu için ve bu soy da o zamanlar askerî kastı teşkil ettiği için, bu kitapta başka külliyatlardakinden daha çok asker muhitlerini anlatan hikâye vardır. Külliyat 139 fasla ayrılmıştır; çok defa her fasılda bir hikâye vardır; kitaptaki hikâyelerin sayısı 157 dir. Bu hikâyeler vakalara karışan şahıslar bakımından aşağıda gösterildiği şekilde tabakalara ve içtimai zümrelere ayrılabilir:

Yüksek tabaka

Hakkında fazla bilgi verilmeyenler	8
Prensler	1
Yüksek memurlar	18
Orta ve küçük memurlar	14
Bilginler	45
Yüksek rütbeli askerler	21
Zengin kimseler	4
	111

Orta tabaka

Tuccarlar	7
Şehir halkından: Serbest meslek ve ufak irat sahipleri	1
Hekim	2
Mülk sahibi	1
Budist rahip	2
Taoist rahip	1
	<u>14</u>

Aşağı tabaka

Küçük esnaf	7
Köylüler	6
Ortakçılar	1
Zanaat erbabı	2
Asker (rütbesiz)	5
Aşağı halk tabakasından kimseler	<u>5</u>
	26

Yüksek tabakadan :	111
Orta tabakadan :	14
Aşağı tabakadan :	26
İçtimai tabakası hakkında bilgi verilmeyenler	<u>6</u>
Umumi yekûn	157

Bu cetveller açıkça gösteriyor ki, hikâyelerin üçte ikisinde yüksek tabaka mensuplarının maceraları anlatılır; bunların da çoğunu bilginlerin başından geçen vakalar teşkil eder; çünkü, biliyoruz ki, memurlar da bilginlere mahsus imtihanları geçirmek

mechuriyetindedirler. Hattâ askerlerin bile bir kısmı bu imtihanı kazanmış kimselerdir. Hikâyelerin ele aldıkları temler de daha çok yüksek tabakayı ilgilendiren temlerdir.

2 — Hikâyenin tarihî gelişmesi

Çin'de hikâye, yukarda gösterildiği gibi, sosyolojik bakımdan yüksek tabakaya bağlı bir edebî çeşit olduğuna ve bu yüksek tabaka da bir yüksek burjuva tabakası olduğuna göre, bu burjuva cemiyetinin teşekkül tarihinden, demek ki milâttan'önce üçüncü asrın sonlarından başlayarak hikâyelerin meydana gelmiş olmasını kabul edebiliriz. Bu tarihlerden önce Çin'de yüksek zadeğân sınıfına dayanan feodal bir devlet vardı. Bunun için bu sınıfın her şeyden evvel kendi yaptığı işleri medhû sena eden bir edebiyat çeşidine ilgi duyması tabîiydi; bunun için de, yazının icadından sonra destan nev'inden bi tasvir ve temsil sanatı bahis mevzuu olamıyacağına göre, o, en fazla tarih nev'ine meylediyordu. İlk devirlerin yüksek burjuva tabakası, birçok hususlarda, yüksek feodal tabakanın gelenek ve göreneklerini taklidediyordu. Bunun için, bizim elimize geçen hikâyeye benzer ilk eserler dış şekilleriyle tarih manzarası gösterirler, yani içlerinde tarihî tasvirler yapılmış, tarihî vakalar anlatılmıyormuş intibasını bırakırlar. Modern hikâyeler bile bu vasfı tamamiyle kaybetmemişlerdir: hepsinde, hemen daima, hikâyenin kahramanının şahsiyeti, oturduğu yer ve tahsili, terbiyesi hakkında inceden inceye bilgi vermek istenir.

Hikâyenin bu ilk öncüleri daha Han'lar çağında (yani milâttan önce 200 ile milâttan sonra 220 yılları arasında) meydana gelmiş olsa gerektir; ama bunlardan hiçbiri bize kadar gelmemiştir. Bu devirden olması icabeden ve bize kadar gelmiş olan roman, yahut hikâye karakterini gösteren birkaç kitap hiç şüphe yok ki daha sonraki zamana aittir. Kan Pao'nun "Sou-shen-chi" "Cinlere ve Tanrılara dair rivayetler" adlı meşhur külliyyatı; her halde Milâttan sonra 4 üncü asra ait) bile henüz hikâyeler külliyyatı sayılamaz. Bu kitap oldukça çok sayıda cin, peri hikâyeleri ve buna benzer şeyleri bir araya toplamıştır ki, bu çeşitten hikâyeler, daha sonraları, hikâyelerin çok kullanılan motiflerini teşkil edeceklerdir. Fakat bu külliyyat bunların yanında birçok başka yazıları da toplamıştır: bunlar az çok ilmi karakter taşır. Bu kitaptaki bütün yazıların üslûbu, tarihi üslûp diyebileceğimiz sade, süssüz bir üslûptur. Zaten Çin'liler kendileri de bu külliyyatı ve daha sonraki devirlere ait buna yakın kitapları hikâye külliyyatı saymamışlardır. Resmî edebiyat eserleri katalogları da, tıpkı romanlar, ballâdlar v.s.... gibi, hikâyeleri de edebiyattan saymıyorlar. Eski Çinlilerin tarifine göre ancak ahlâki veya siyasi bir değeri olan eser edebiyat eseri sayılabilir. Tarihî ve ilmî karakter taşıyan kitapların böyle öğretici bir değeri vardır ve bunun için edebiyattan sayılır. Halbuki, bilhassa estetik değeri olan hikâyeler edebiyattan sayılmaz. "Sou-shen-chi" ise Çinlilerce edebiyattan sayılmaktadır.

Bütün bu söylediklerimize, başka birtakım meseleler de bağlanıyor. "Sou-shen-chi" de anlatılan şeyler Çinlilerce olmuş vakalar, yahut da, hiç olmazsa bir dereceye kadar olabilecek şeyler diye kabul ediliyor; yani bu hikâyeler, bir bakıma, imkân nispetinde resmî tarih eserlerini tamamlamaya yarıyacak olan, değerleri oldukça şüpheli, tarihî malzemedir. Hikâyelerin vakaları da hakiki vakalar olabilir. Çok defa hal böyledir. Ama onların muhtevaları tarih eserlerini tamamlamak için kullanılmaz. Hattâ çok defa insan, muharririn anlattığı hikâyeye kendisi inanmadığı intibainı alır. Her şeyden evvel, hikâyeci için vakanın hakiki olup olmaması hiç de üzerinde durulacak mesele değildir.

İlk gerçek hikâyeler Tang'lar devrinde, yani milâttan sonra 7-9 uncu asırda meydana gelmiş olmalıdır. Bir yandan "Sou-shen-chi" külliyyatının, hakiki sayılan veya hakiki farz edilen cin-peri hikâyeleri, öte yandan da, zamanın meşhur adamlarının sözlerine ve işlerine dair notlar, (meselâ Liu Ich'ing'in beşinci asırda yazılmış "Shih-shuo-hsin-yü," yani "zamanımızdan yeni konuşmalar" adlı eseri gibi), bir de, daha çok tarihî fıkralar külliyyatı diyebileceğimiz kitaplar bunların öncüleri sayılabilir. Bunlardan evvel mevcut başka bir şekil de masaldır. Daha, "Sou-shen-chi" gibi külliyyatlarda, tarihî bir şekle bürünmüş hakiki masallar bulunmaktadır. Daha sonraki hikâyelerde bu hal devam ediyor. Nihayet bu nev'in ilk şekillerinden biri olarak, bir de ahlâki

budist hikâyesi vardır. Bu nev'in menşei aranınca, Hindistandan geldiği görülür. Hindistan'da budist dinini yayma gayesiyle birbirinden çok farklı kaynaklardan hikâyeler toplanmış, bunlar budist görüşle değiştirilmiş ve büyük külliyatlar halinde tasnif edilmiştir. Bu çeşit külliyatlar kısmen Çinceye çevrilmiştir. (E. Chavannes'in "500 contes et légendes" adlı kitabında adı geçen tercümelere bakınız.) Bunlar halk dili denilebilecek bir Çinceyle yazılmışlardı, ve budist rahiplerinin, vaizleri içinde söylenmeye elverişli olduğu için, pek işlerine yarıyordu. Çok geçmeden bu türlü eserler Çin'de de taklit ve telif edilmeye başladı. (Meselâ: Tang'lar devrinden T'ang Lin'in "Ming-pao-chi" yani "Mükâfata ve Cezaya dair hikâyeler" adlı eseri. Bunlar üslûp bakımından hikâyelere çok yakın duruyorlar, yalnız hakiki vakaları anlatmak ve daima belli bir ahlâk kaidesinin doğruluğunu ispat etmek şartlarını taşıma bakımından hikâyelerden farklıdır; fakat asıl hikâye nev'i üzerinde tesiri çok büyük olmuştur. Meselâ, yukarda adı geçen "Yeh-t'an sui-lu" adlı hikâye külliyatında 22 hikâye tamamiyle budist hikâyesidir. Külliyattaki bütün hikâyelerin üçte biri de budist tesiri taşımaktadır.

Tang'lar devri (7 nci - 10 uncu asır) hikâyeleri, çok daha sonraları önem kazanacak olan 3 büyük gurupa ayrılırlar: a — Aşk hikâyeleri, (meselâ: "Hui-chen-chi", "Ch'in-meng-chi", veya başkaları). b — Kahramanlık hikâyeleri ("Liu-Wu-ch'ou-chualn"). c — Cin-peri hikâyeleri ("Chen-chung-

chi" külliyatı.) Bunlardan başka, Tang'lar devrinde, hakiki hikâye ile, "Sou-shen-chi" üslûbunda hikâye arasında bulunan hikâyeleri bir araya getirmiş olan külliyatlar da vardı: "Tu-yang-tsa-pien" ve "Yu-Yang tsa-tsu" külliyatları gibi. Daha o zamanlar "rüya" şekline sık sık raslanır. Meselâ: bir adam, rüyasında bir sıra büyük işler başardığını görür, uyanınca anlar ki o hikakatta karınca olmuş ve bu işleri bir karınca yuvasında yapmıştır; (bu rüya ilk defa "Sou-shen-chi", fasıl 10 da zikrediliyor); yahut da: bir adam, hayatının gelecek yıllarını, o zaman yapacağı işleri rüyasında görür; uyanır, bakar ki bütün bu gördükleri, birkaç dakikalık bir rüyadan ibaretmiş; (bu konu ilk defa T'ang'lar devrinde gelişmiştir; bakınız: "Yüchih-t'ang" fasıl 6, var. 5 a-b; orada kaynaklar da göstermiştir). Her iki halde de, aynı mevzuların eski varyantlarına, insanların dünyada bütün bu uğraşp didinmelerinin değersiz boş şeyler olduğuna dair mülâhazalar eklenmiştir. Bu "rüyalar", türlü değişik şekillerle, ta 19 uncu asra kadar hikâyelerde görülüyor; tiyatro, metinlerini umumiyetle hikâye ve roman edebiyatından aldığı için bu tem birçok tiyatro eserlerinin de konusunu teşkil ediyor.

Sun'lar devrinde (960 - 1280), her şeyden evvel, yukarda zikrettiğimiz ve asıl hikâye ile tarihî karakterli hikâye arasında duran hikâye çeşidi gelişti. Bu hikâyeler, "Yazı fırçası notları" diye umumi bir ad altında anılan külliyatlarda bulunur. Bunların sanat değerleri çok defa pek büyük değildir. Bu çeşitten

eserlere karşılık, hikâyeler ehemmiyetlerini kaybediyorlar. O tarihten itibaren eskiden hikâye için kullanılan “Sh’uan-ch’i” (=“Acayip işlere dair rivayetler”) adı yalnız tiyatro eserlerini göstermek için kullanılıyor; hikâyeler, bugünkü “Hsiao-shuo” (=Küçük hikâye”) adıyla anılmaya başlıyor. Bu devirde her şeyden evvel dram ve roman geliyor. Moğollar devrinde de bu hal devam ediyor.

Hikâyenin asıl büyük gelişmesi ilk defa Ming’ler devrinde (1368 - 1644) de başlıyor. Bu devrin ilk hikâye külliyatları, (Chü Yo’nun “Ch’ien-teng hsinhua” adlı, 1378 de yazılmış eseri gibi) tarzları bakımından hâlâ Tang’lar devri hikâyelerine kuvvetle bağlanıyordu. Daha sonrakiler Sung’lar devri hikâyelerini örnek ediniyorlar ve bunların üslûbunu geliştirerek yeni ve kendilerine mahsus bir üslûp kazanıyorlar. Avrupa’da bu devir hikâye külliyatlarından “Chin-ku ch’i-kuan” (“Eski ve yeni zamanlardan garip hikâyeler külliyatı”; burada 1574 - 1645 yılları arasında yaşamış Feng-Mengi-Lung’un, 1644 te ölmüş Ling Meng-ch’u’nun ve başkalarının hikâyeleri vardır, adlı külliyat çok tanınmıştır. Bu müellifler, aynı zamanda çok meşhur roman ve dramların da muharrirleriydi. Böylece, görülüyor ki, daha Sung’lar devrinden başlayarak, bu üç edebiyat çeşidi, yani hikâye, roman ve tiyatro arasındaki münasebetler gittikçe daha sıkı olmuştur. Bu hal, daha sonra da devam etmiştir.

Hikâye müellifleri, tıpkı roman ve dram müellifleri gibi, hiçbir zaman eserlerine asıl adlarını yazmıyorlar, eserlerini ya imzasız olarak bırakıyorlar, yahut da takma ad kullanıyorlar: çünkü bilgin olmak sıfatıyla, kendileri için ancak ciddi edebiyatla meşgul olmak ve ahlâki ve siyasi bakımdan değeri olan eserler yazmak mecburiyetini duyuyorlar.

Hikâyenin klâsik devri Mançu’lar devridir (1644 - 1911); biz de bu kitap için, tercüme etmek üzere hikâyeleri hep bu devirden seçtik. Bu devirden, Li Yü’nün, 1658 de basılmış “Shihern-lou” (“On İki Ev”) adlı hikâye külliyatı çok meşhurdur. Li Yü tanınmış bir dram muharriri ve estetikçiydi. Onun hikâyeleri, Ming’ler devri hikâyelerinin gelişmiş mükemmelleşmiş yeni şekilleridir. Bununla beraber, bunlardan yeni olarak, hafif, alaylı bir eda buluruz, yani muharrir anlattığı hikâye artık inanmaz, bunları kısmen sırf estetik sebeplerle, kısmen de cemiyet tenkidi ifade etmek için nakleder.

Çin’de pek o kadar olmasa bile Avrupa’da birinci derecede tanınmış külliyat 1640 - 1715 de yaşamış P’u Sung-lung’un “Liao-chai Chih-i” (“Bir çalışma odasından garîbeler”) adlı külliyatıdır; bu külliyattan çok fazla tanınmamış olan birkaç parçayı kitabımıza aldık. Bu külliyata üslûp artık mükemmelliğin en yüksek mertebesini bulmuştu: Çinli bir edebiyatçı için, eski şiirden iktibaslarla dolu olan, aynı zamanda insanı heyecanla sürükleyecek şekilde yazılmış bulunan bu hikâyeleri okumak gerçek bir

zevk teşkil eder. Meşhur edebiyatçı ve estetikçi Yüan Mei (1716 - 1797)'in "Tşe-pu-yü" ("Üstat Konfüçyus basetmedi..." yani - bu külliyyatta bol miktarda bulunan -cin-peri hikâyelerden bahsetmedi) adlı külliyyatıyla Mançurya'lı Ho-Pang-o'nun hemen hemen aynı tarihlerde meydana getirilmiş, 1789 da basılmış, "Yeh-t'an sui-lu" ("Gece sohbetlerine dair notlar") adlı külliyyatı için de aynı hükümleri verebiliriz. Bununla beraber, bu son iki eserde hikâyeler "Liao-chai-chih-i" adlı külliyyattakilerden daha kısadır ve üzerinde daha az uğraşılmış, işlenmiştir. Çinli görüşüyle de bu hikâyeler tenkide uğrar, çünkü bunlardan birçoğu biraz fazla serbesttir, yani bu türlü eserler için zaruri olan ahlaki düşüncelerden mahrumdur.

19 uncu asırda, bütün benzerleri arasında çok şöhret kazanmış büyük külliyyat "Yüeh-wei-ts'ao-t'ang-pi-chi" ("Küçük nebatlar seyredilen salondan notlar") adını taşır; bunun muharriri Chi Chün (1724 - 1804) dır. Bu eser kadar meşhur olmamakla beraber, üslup ve konuların işlenmesi bakımından daha mükemmel bir hikâye külliyyatı da, 19 uncu asır başlarının muharriri Tseng Yen-tung'un "Hsiao-tou-p'eng" ("Küçük fasulye - çadırı") adlı eseridir. Böylece, diyebiliriz ki, 17 nci ve 18 inci asırlar, Çin hikâyesinin altın devri olmuştur; bu devirde klâsik hikâye gelişmesinin sonuna erişmiş ve en yüksek mükemmelliği kazanmıştır.

Bununla beraber 19 uncu asrın hikâyesi de bir alçalış manzarası göstermez. Bu asrın sayısız hikâye

külliyyatlarından kitabınıza, örnek olarak yalnız, Wang Tsih-ch'üan'ın 1875 de basılmış, "T'un-k'ulan-yen" adlı külliyyatıyla Mançu'lar devrinin sonlarında meydana gelmiş, müellifi meçhul "Liu-hsien wai-shih" adlı külliyyattan hikâyeler alınmıştır. Bunlardan tasvir ve tahkiye tarzı bakımından eski hikâyelerden üstün olanlar az değildir, ama üslupları eski hikâyelerin üsluplarının mükemmelliğine pek erişmez.

XX. asır başlarında eski tarz hikâye artık ölmeye başlıyor. Avrupa edebiyatının tesirleri kendini gösteriyor ve 1917 - 1918 yıllarındaki "Edebî İnkılâp" a ayak uydurarak bir "yeni hikâye" nev'i meydana geliyor ki, bu, büsbütün ayrı bir karakterde ve başka bir üsluptadır.

3 — Hikâyelerin temleri

Çin hikâyesi belli birtakım tem guruplarını kullanmış ve işlemiştir; bunlar, muharrirlerin ve okuyucuların, yani yüksek tabakaların hususiyle ilgileneceği ve ehemmiyet vereceği mahiyette temlerdir. Nazari kalmamak, müşahhas bir misal vermek için "Yen-t'an sui-lu" adlı külliyyattaki hikâyelerin muhtevalarını, gözden geçirelim:

1 inci gurup: Çinler ve tanrılar

Cin hikâyeleri	4
İnsanlara yardım eden ruhlar, cinler	3
Mağaradaki evliyalı	1

Evliya menkibeleri	2
Tanrılaşıma	1
Olağanüstü vaka (mucizeler)	18
	29
<i>2 nci gurup: İyi ve kötü işlerin mükâfatlanması ve cezalanması</i>	
Cezalandırma ve mükâfatlandırma	22
Felâketlerin kendini evvelden alâmetlerle belli etmesi	3
Ceza olarak yıldırım inmesi	1
	26
<i>3 üncü gurup: Hortlaklar</i>	
Hortlak hikâyeleri	27
Ölünün kendisi için bedel araması	3
Ölünün cesedine geri dönmesi	4
Ölülerle cinsî maceralar	(6)
	(40) 34
<i>4 üncü gurup: Hayvan hikâyeleri</i>	
Tilkilerin iyi, ahlâklı hayvan olmaları	10
Tilkilerin kötü hayvan olmaları	6
(Tilkilerle cinsî maceralar)	(12)
Hayvan ruhlariyle maceralar	6
Hayvan kalıbına girme	1
	(35) 23
<i>5 inci gurup: Cinsî maceralar</i>	
Dişi tilkilerle maceralar	12
Ölülerle maceralar	6
İnsanlarla maceralar	4

Romantik maceralar	1
Gulâmperestlik maceraları	2
	25
<i>6 ncı gurup: İnsan hayatına ait maceralar</i>	
Az görülen çeşitten adli vakalar	3
Az görülen çeşitten oyunlar, düzenler	1
Az görülen çeşitten vakalar	3
Sadakat ve dindarlık vakaları	3
Rüyalar	1
Sihir, büyü	4
Geomantik (mezar ve ev için uğurlu yeri bulma)	1
Şamanizm ve ispritizm	2
Siyasi konular	1
Seyahatname	1
	20
Umumi yekûn	157

Bu temler ve temlerin bu şekilde yapılışı bütün külliyatların tipik karakterini verir; yalnız bazı külliyatlarda bu konulardan biri, bazılarında da öteki daha çok yer alır. “Tse-pu-yü” adlı külliyatta ispritizme dair hikâyeler daha çoktur; başka bir külliyatta, meselâ, az görülen çeşitten oyunlara, düzenlere dair hikâyeler daha fazladır. Bunun için, burada kaydedilen tipteki konuların birkaç tanesi, birtakım külliyatlarda hiç mevcut değildir. Hemen hemen bütün hikâyelerin sonunda ahlâki bir sonuç bulunur; hikâye âdeta, meselâ, cinlerle, perilerle yahut da tilkilerle geçirilen maceralar güzel olabilir, ama, sonu fena

bitecektir, çünkü insan insana, hayvan hayvana yakışır, veya kötü işlerin âkıbeti fenadır, kötülük yapan cezasını bulur..... v.s.... gibi ibret dersleri vermek ister. Bu çeşit çeşit maceralar anlatılırken, muharririn içinde yaşadığı cemiyeti tentid etmesi için en uygun fırsat —hattâ biricik fırsat— kendini gösterir. Hikâyeci o zaman, meselâ bir memurun halkı nasıl soyduğunu, meşru olmıyan yollardan nasıl zengin olduğunu, nasıl ahlâksızca yaşadığını, nasıl rüşvet aldığını bütün teferruatıyla anlatır; sonunda da bütün bu kötü işlerin bu dünyada, insanların eliyle değilse bile, Tanrı eliyle cezasını bulacağını bildirir. Bazan bir tilkinin ağzından, bütün beşerî gayretleri ve haksız iltimaslarla ikbale erişildiğini, bütün bu kâinatın ciddîye alıp ehemmiyet vermeye değeri olmıyan içi oyuk, boş bir gölgeden, bir görünüşten ibaret olduğunu söyler. Çok defa, bu hikâyeleri yazan, hayal inkisarlarına uğramış, kendini herkes tarafından terk edilmiş, bir kenarda unutulmuş hissedilen bir bilgin, imtihanları kazanamamış, yahut da memuriyette ilerliyememiş bir adamdır. Bu adam, aynı zamanda, ya taoisttir, ya budisttir, yahut da, hem taoist, hem de budisttir, böylece o, mistik - idealist bir dünya görüşünü temsileder, ki bu görüşü biz bütün hikâyelere aksetmiş olarak buluruz. Günlük hayata karışmış olan bilgin, muhtıralar, mazbatalar, yahut da klâsik eserlere hâşiyeler yazar; bu yazılarının içine, kendi siyasi görüşünü de sokuşturup sindirebilir; fırsat bulursa şiirler de yazar. Muvaffakiyet kazanamamış, hayata karışmamış bilgin de hikâyeler yazar.

Hikâyelerin konuları sırf muharririn hayalinin mahsulü şeyler değildir. Bu vakıayı da eserlerin kendilerinden çıkarıyoruz. Yukarda bahsi geçen, “Yeh-t’an sui-lu” adlı külliyattaki 157 hikâyeden 62 si Hopei eyaletinde geçer: müellif burada hayatının büyük bir kısmını geçirmiştir. Bu 62 hikâyeden 49 u muharririn oturduğu Peking şehrinde geçer; 15 hikâyeye muharririnin uzun zaman kaldığı Snensi eyaletinde, 8 i de iyi tanıdığı Kansu eyaletinde geçer. Buna karşılık, külliyatta Yünnan’da geçen hiçbir hikâyeye yoktur; Kui-chou ve Hunan’dan bahseden birer, Chêkiang, Kiangsi ve Kuangtung bölgelerinden bahseden ikişer hikâyeye buluyoruz; buraları, öyle anlaşıyor ki, muharrir hiç görmemiştir. Başka külliyatlarda da hal böyledir; muharririn bildiği, tanıdığı yerlerden bahseden hikâyeler daima sayıca daha fazladır (meselâ Sung’lar devrinden “İ-chien-chih” adlı külliyatta Kiangsi eyaletinde geçmiş hikâyeler daha çoktur); yani, her külliyatta bir eyalet ötekilere baka açıkça hâkim bir durumdadır. Demek ki: muharrirler yaşadıkları veya bildikleri, memur olarak bulundukları eyaletlerde işittikleri hikâyeleri yazmışlardır. Çok defa doğrudan doğruya: “Bu hikâyeyi, filân yerde bay falandan işittim” diye yazarlar.

Şu halde hikâyeciler, modern mânasiyle “ibda” etmiyorlar. Bunun içindir ki, hikâyelerin içine, nispeten çok ölçüde masal temleri de girmiştir: bunlar, muharrirlerin her hangi bir vesileyle duymuş oldukları masallardır; hikâyeciler bunları hikâyeye uyacak şekilde işledikten sonra, uygun yerlere sokarlar.

Çok defa hikâyeye muharririn takdirini ifade eden bir söz eklenmiştir. Bu, tarih eserlerinde her zaman müracaat edilen bir usulün taklididir; tarih kitaplarına tarihçi resmî zabıtlardan, sicillerden parçalar alır, ama bunları hiçbir zaman değiştirmez (yalnız kısaltmak caizdir), ancak sonlarına ayrıca kendi düşüncelerini — bunlar çok defa ahlâki mahiyette mülâhazalardır — ilâve eder. Hikâyece de, hikâyesiyse hakiki, objektif bir haber naklediyormuş ve buna şahsi, sübjektif düşüncesini ekliyormuş intibainı uyandırmak ister.

4 — Bu kitaptaki hikâyeler hakkında bazı notlar

Bu kitaptaki hikâyeleri Hayrünnisa Boratav'la devamlı, müsterek bir çalışma sonunda, doğrudan doğruya Çince'den tercüme ettik; Almandan Türkçeye çevrildikten sonra da Çince metinlerle karşılaştırmayı, üslûp ve ifade hususiyetleri bakımından hikâyeleri yeni baştan işlemeyi ihmal etmedik. İlk hikâye müstesna, hikâyelerden hiçbirini, şimdiye kadar her hangi bir Avrupa diline çevrilmemiştir. Adı geçen bu tek hikâye de tercüme edilirken Çince metinde olmıyan o kadar çok şeyler ilâve edilmiş ve metinde dil bakımından güç görülen o kadar çok yerler atlanmıştır ki, okuduğumuz hikâyeye (A. von Rottuscher: Der Pantoffel der kleinen Yen-dschü; Wien 1940) Çince'den yapılmış bir tercüme değil, bir Çin hikâyesindeki mevzuun Almanca olarak yazılmış şekli diye bakmak daha doğru olur.

Biz tercümelerimizde imkân ölçüsünde metne sadık kalmaya çalıştık; yani, ancak izah edilecek bazı kelime veya ibarelerin ilâvesiyle anlaşılması mümkün olan parçalar istisna edilecek olursa metinden hiç ayrılmadık. Ama, notlardan mümkün olduğu kadar kaçınmak istediğimiz için, meselâ memur ünvanları ve benzerleri gibi tamamıyla Çin'e mahsus olan tâbirlerin, Çince'deki mânâsına en yakın bir Türkçe karşılığını getirmekle kaldık. Tercüme geniş bir okuyucu kitlesi düşünülerek yapıldığı zamanlar bu usul Avrupada da her zaman kullanılmaktadır.

Birçok hikâyelerin esas kahramanı "Bilgin" dir; bundan başka yine hikâyelerin çoğunda, "İmtihanları" büyük bir rol oynar. Bunlara dair birkaç söz söylemek her halde faydalı olacaktır. Eski Çin'de "Bilgin" deyince, devlet imtihanlarını bitirmiş olan adam anlaşılır. Bu imtihanlar cemiyetin şerefli sınıflarına mensup olanlar için açıktır. İlk imtihan namzedin doğduğu memleketin kaza merkezinde, ikinci vilâyet merkezinde, üçüncüsü hükümet merkezinde, sonuncusu da sarayda yapılır. Namzet, bir imtihanı geçirmeden daha sonrakine giremez. Her imtihanda ancak mahdut sayıda namzet imtihanı kazanabildiği için imtihanı bir defa veya birkaç defa kazanamamak bir ayıp sayılmazdı. İmtihanların kazanılması, en aşağısından, en yükseğine kadar bütün memurluk makamlarına tâyin imkânını verirdi. İmtihanlarda sorulan şeylerin hepsi, edebiyat nev'inden şeylerdi; bunların pratik memurluk işleriyle hiç ilgisi yoktu.

Bu imtihan sistemi ancak 1904 te kaldırıldı. Demek ki, imtihanı kazanan "Bilgin" adını alıyor. Yani klâsik edebiyatta müt-bahhir, makale, şiir, muhtıra, rapor vesaire yazmakta salâhiyetli bir kimse oluyordu. Aynı zamanda, çok defa imtihanı kazanır kazanmaz memur tâyin ediliyor ve böylece esas meslek olan memurluğa girmiş oluyordu.

1 - 4 üncü hikâyeler P'u Sung-ling'in "Liao-chi chih-i" adlı külliyyatından alınmıştır. Bu külliyyat, bir zaman yazma halinde elden ele dolaştıktan sonra 1740 ta basıldı. "Strange stories from a chinese Studio" (dördüncü tab'ı Londra'da 1926 da yapılmıştır) adı altında bu külliyyattaki hikâyelerin yarısına yakın bir kısmını İngilizceye çeviren (bizim kitabımıza alınanlar onun tercümesinde yoktur) H. Giles kitabın 1679 da bitmiş olduğu fikrindedir; fakat külliyyatta içinde 1683 tarihi geçen hikâyelere raslandığına göre bu hüküm tamamiyle doğru olamaz. Müellife dair bildiğimiz şey, onun ilk imtihanı kazanmış, daha yükseğini kazanamamış olduğu vakiasından ibarettir... Kendi tarafından yazılmış olan biyografisi de hayatı hakkında daha fazla bilgi vermiyor; yaşadığı tarih üzerinde bile anlaşılmış değildir.

5 ve 6 ncı hikâyeler Yüan Mei'in "Tse-pu-yü" adlı külliyyatından alınmıştır. Çokluk Nanking'de oturan Yüan Mei, 18 inci asrın en meşhur edebiyatçılarından biridir. Hususiyle üslûbiyle şöhrat kazanmıştır. Şiirlerden, makalelerden ve siyasi ve edebî konularda çeşitli yazılardan başka estetik karakterde

eserler de yazmıştır: meselâ Çin yemekleri ve ahşılığı hakkında bir kitabı vardır.

7 nci hikâye, Mançurya'lı Ho Pang-o'nun "Yeh-t'ansui-lu" adlı külliyyatından alınmıştır; bu muharrir her halde Yüan Me'in yaşadığı tarihlere yakın bir tarihte yaşamış olmalıdır. Daha çok Peking'de oturmuş, ama, başka birçok eyaletlerde de memur olarak bulunmuştur.

8 inci hikâye "Yüeh-wei-ts'ao-t'ang pi-chi" adlı külliyyattan alınmıştır. Bu kitap 1800 yıllarında çıkmıştır ve 19 uncu asır içinde çok sevilmiş, okunmuştur.

9, 10, 11, 12 nci hikâyeler, Tseng Yen-tung'un "Hsiaotou P'eng" adlı külliyyatından alınmıştır. Bunun müellif hakkında da hikâyecilerin çoğu için olduğu gibi, görebildiğim eserlerden fazla bilgi edinmek mümkün olamadı. Bu külliyyat 1800 tarihinden sonra neşredilmiştir.

13, 14 ve 15 inci hikâyeler "Tun-k'u lan-yen" adlı külliyyattan alınmıştır. Bu kitap "Wang Tsih-ch'üan" tarafından yazılmış ve 1875 te çıkmıştır. Muharririn vatani Kiangsu eyaletidir, ama o, T'ai-p'ung kargaşalıkları yüzünden memleketinde kalamamış, 1862 de Hongkong'a kaçmak zorunda kalmıştır; kitabı da burada meydana gelmiştir.

16 nci ve son hikâye "Liu-hsien wai-shih" adlı külliyyattan alınmıştır; bu eserin müellifi kitabında

adını kaydetmiştir; kitabın yazılış tarihi de belli değildir. 19 uncu asrın sonlarında, belki de 20 nci asrın başlarında yazılmış olduğu sanılıyor.

W. EBERHARD

ÇİN HİKÂYELERİ

Tung-ch'ang şehrinde oturan baytar Pien'in Yen-chih adında bir kızı vardı. Bu kız kabiliyetli, aynı zamanda akıllı ve güzeldi. Babası kızını çok seviyor, onu daha yüksek seviyeden biriyle evlendirmeyi düşünüyordu. Fakat yüksek aileler, Pien ailesinin mevkiini hakir gördükleri ve onlardan kız almak istemedikleri için Yen-chih on altı yaşına gelinceye kadar nişanlanamadı. Baytarın Wang adında dedikodu bir komşusu vardı. Bu kadın, kızın da ahabıydı. Günün birinde kadın Yen-chih'e oturmaya gelmişti. Kız Wang'ı kapıdan uğurladığı sırada, oradan üstünde beyaz bir elbisesi, başında beyaz bir şapkası olan bir adamın geçtiğini gördü. Bu, güzel bir adama benziyordu. Kız ondan pek hoşlandı. Genç adam başını önüne eğmiş hızlı hızlı giderken Yen-chih de gözleriyle onu takibetti. Adam iyice uzaklaştığı halde kız ona hâlâ dalgın dalgın bakıyordu. Bu hal Bayan Wang'ın gözünden kaçmadı. İşi şakaya vurarak dedi ki: "Sizin gibi kabiliyetli ve güzel bir kız böyle bir adamla evlenirse ne kadar güzel bir şey olur." Yen-chih'in yanakları ateş gibi kızardı. Hiçbir şey söylemedi. Bayan Wang: "Onu tanıyor musunuz?" diye sordu. Kız: "Hayır" diye cevap verdi. Bunun üzerine kadın: "Bu adam, Ch'iu-chun diye anılan, Ou adında bir bilgindir, dedi, Güney yolunda oturur. Münevver eski bir ailenin oğludur. Vaktiyle onunla aynı mahallede yaşadığım için bilgini tanırım. Dünyada onun kadar sevimli bir adam yoktur. Karısı yeni

öldü, yas müddeti henüz bitmedi. Onun için üstünde hâlâ beyaz yas elbiseleri var. Eğer isterseniz sizi onunla evlendirmek için araya girerim.”

Genç kız bir şey söylemedi. Bayan Wang gülümsiyerek gitti. Günler geçti. Kız hiçbir haber almayınca, Wang'ın bu işin üstüne düşecek vakti olmadığına hükmetti. Bir yandan da bilginin, bir memur ailesine mensup olduğu için, kendisiyle evlenmeyi reddedeceğinden korkuyordu. Her gün biraz daha endişeleniyor, için için üzülüyordu. Nihayet hiçbir şey yiyemez, içemez hale geldi, yatağa düştü.

Bayan Wang, hastalığının sebebini öğrenmek için geldiği zaman kız ona “Neden hastalandığımı hakikaten bilmiyorum. Benimle konuşup gittiğiniz günden beri kendimi iyi hissetmiyorum. Gün geçtikçe kuvvetten düşüyorum. Her halde çok geçmez ölürüm” dedi. Bunun üzerine Bayan Wang “Kocam bir ticaret işi için seyahatte bulunuyor. Hâlâ da gelmedi. Onun için Bay Ou'ya gidip konuşmak mümkün olmadı.” dedi. Ve hafif bir sesle ilâve etti: “Sakin hastalığınızın sebebi o olmasın?” Kız adama kıllı kızardı. Bunun üzerine Wang yavaşça şunları söyledi: “Mademki öyledir ve mademki hastalığınız bu kadar fena bir hal almıştır, artık içtimai kayıtlara ehemmiyet vermenin mânası var mı Nişanlanmadan bir gece evvel sizi gelip görmeyi, bilginin reddetmiyeceğini kuvvetle umuyorum.” Kız içini çekerek dedi ki: “Artık ok yaydan çıktı, olan oldu; eğer o, soyumu hakir görmez de bana derhal bir dünür yollarsa o

zaman muhakkak iyileşirim. Fakat bizim gizli bir şekilde birleşmemiz katiyen imkânsızdır.”

Bayan Wang her şeyi yoluna koyacağına söz verdi. Bırakıp gitti. Bu kadın daha gençliğinde, evlerinin yakınında oturan bilgin Hsü adında biriyle tanışmıştı. Onlar bir zaman beraber düşüp kalktılar. Kadın sonra başka biriyle evlendi. Hsü, Wang'ın kocasının, bir zaman için evinden ayrılmış olduğunu öğrenir öğrenmez kadınla buluştu. Artık her fırsatta görüşüyorlardı. Wang'm Yen-chih'le konuştuğu günün gecesi de Hsü yine onun evine geldi. Kadın lâf arısında adama, kızdan bahsetti ve bilgin Ou'yu bu işten haberdar etmesini ondan rica etti.

Bay Hsü evvelce Yen-chih'in güzel bir kız olduğunu işitmişti. Onun için bu habere çok sevindi. Fırsattan istifade etmeyi düşündü. Bayan Wang'la kıza dair konuşmak istedi. Fakat kadının Yen-chih'i kıskanacağından korkuyordu. Onun için bu işle alâkadar değilmiş gibi bir tavır takındı. Bir taraftan da kızın nerede oturduğunu, evin hangi odasında yattığını adamakıllı öğrendi. Ertesi gece duvardan atladı. İçeri girdi. Kızın yatak odasının bulunduğu yere gitti ve parmağıyla pencereyi tıklattı. İçerden: “Kim o?” diye bir ses geldi. Adam “Bay Ou” diye cevap verdi. Kız bunun üzerine dedi ki: “Beni isteyen adam, yüz sene için benim olmalı, bir gece için değil.. Eğer beni hakikaten seviyorsanız, düğün için bir adam yollayın. Böyle gizli bir buluşmaya asla razı olamam.” Bay Hsü evvelâ bu işi yapacağına söz

verdi. Sonra da, va'dinin nişanesi olmak üzere bir defacık sarılmasına izin vermesi için ısrarla yalvardı. Kız fazla haşin davranmanın, delikanlının her isteğini reddetmenin doğru olmayacağını düşündü. Pencereyi açtı. Hsü hemen içeri atladı ve kızı sımsıkı kucakladı. Yen-chih kendini müdafaaa etmek için kâfi derecede kuvvetli değildi. Yere düştü. Az kalsın nefesi tıkanacaktı. Adam ona yine kabaca sarılmaya kalkışınca, kız dedi ki: "Amma da haydutmuşsunuz. Siz her halde Bay Ou değilsiniz. Çünkü o, kibar, nazik bir insandır, benim neden hasta olduğumu da biliyor. O olsaydı halime acırdı. Bana karşı neden böyle merhametsiz ve kaba hareket ediyorsunuz. Beni serbest bırakmazsanız bağırırım. O zaman her şey mahvolur. İkimiz de bu işten zararlı çıkarız." Hsü korktu. Sahtekârlığı meydana çıkabilirdi. Kıza daha fazla eziyet etmedi. Ama, başka bir gün için ondan söz istedi. Yen-chih buluşmayı düğün gününe bıraktı. Fakat Hsü, düğünün uzıyacağını ileri sürerek daha evvel buluşmak için yalvarmasına devam etti, o kadar ki kız adamı reddedemedi, hastılığı geçer geçmez görüşmeye razı oldu. Bu sefer Hsü kızdan, sözünü tutacağını rehini olacak bir hediye istedi. Yen-chih buna razı olmadı. O zaman kızın ayağındaki işlemeli terliğini çekti aldı, bırakıp gitti. Kız arkasından bağırdı: "Size, evet dediğim halde, bir de rehin olarak neden başka bir şey istiyorsunuz? Atalar sözü Kaplan suretine girmiş bir köpeğin foyası çabul meydana çıkar, der. Korkuyorum ki bu iş duyulur namusumuz berbat olur. Şimdi elinizde bende

alınmış bir rehin var. Artık bu işten geri döneceksiniz. Beni aldatırsanız o zaman benim için ölümden başka yol kalmaz."

O gece Bay Hsü kızın yanından ayrılır ayrılmaz doğru Bayan Wang'a gitti. Yatağa yatınca aklına Yen-chih'in terliği geldi, kadına belli etmeden onu elbisesinin cebinde aradı. Fakat terlik meydanda yoktu. Hemen kalktı, ışığı yaktı, elbisesinin her tarafını yokladı, fakat bir türlü terliği bulamadı. Nihayet Hsü baklayı ağzından çıkardı, kadına her şeyi olduğu gibi anlattı. İkisi beraber çıktılar. Lâmbayı, yakarak her tarafı, hattâ kapının önünü bile boş yere aradılar, terliği bulamadılar. Nihayet Hsü, keyfi bozulmuş bir halde, uyumaya gitti. Yatağına girdi. Adam şöyle düşünüyordu: "Şimdi vakit adamakıllı geç, yollarda kimseler yok. Terliği muhakkak sokakta düşürdüm. Yarın ararım." Ertesi gün erkenden kalktı, yine boş yere her tarafı aradı. Terlik ortada yoktu.

Bu mahallede Bay Mao Ta adında biri vardı. Bu adam şurada burada avare gezen, serserinin biriydi. Vaktiyle Bayan Wang'ın etrafında dolaşmış, fakat kadın onun isteklerine kulak asmamıştı. Adam Hsü'nün Wang'la münasebette olduğunu biliyor ve kadını fahişeliğe kadar düşürmeyi, bu suretle elde etmeyi zihninde tasarlıyordu. Adam o gece, Bayan Wang'ın kapısı önünden geçiyordu. Kapı kilitli olmadığı için içeri daldı. Pencerenin önüne gelince; ayağına pamuk gibi yumuşak bir şey ilişti. Eğilip baktı, bu, beze

sarılmış bir kadın terliği idi. Yere yattı, kulak verdi, Hsü'nün kadına bütün anlattığı şeyleri işitti. Bunun üzerine büyük bir sevinçle oradan sıvıştı.

Birkaç gece sonra adam Yen-chih'in evinin duvarı üstünden avlıya atladı. Fakat kapıları iyi tanımadığı için yanlışlıkla evin efendisinin odası önüne vardı. Yen-chih'in babası bir ses işitip dışarı baktı, orada bir adam gördü. Söylediği sözlerden, onun kızı için geldiğini anladı, kızdı, bir bıçak yakalayarak fırladı. Mao müthiş korkmuştu, koşarak kaçtı. Duvarın üstüne çıkmak istedi. Fakat arkasından gelen adam ona yetişmişti.. Kaçıp kurtulmak imkânsızdı. Onun için döndü. Adamın elinden bıçağı çekti aldı. Bu sırada kızın annesi kalkmış avazı çıktığı kadar bağırmaya başlamıştı. Mao'nun kaçması kabil değildi. Elindeki bıçağı adama sapladı. Oldukça iyileşmiş olan Yen-chih de gürültüyü işitip kalkmıştı. Lâmba getirdiler, başından yaralanan baba biraz sonra duvarın dibinde can verdi. Sonra orada işlemeli bir terlik bulundu. Anası Yen-chih'in terliğini tanıdı. Kızı sorguya çekti. Kız, göz yaşları arasında anasına her şeyi olduğu gibi anlattı ama, Bayan Wang'ı bu işe karıştırmamak için Ou'nun kendiliğinden geldiğini söyledi.

Ertesi gün kız merkeze gönderildi. Nahiye müdürü Bay Ou'yu hapsedtirdi. Bilgin sessiz bir adamdı. On dokuz yaşlarındaydı ama, bir ziyaret yaptığında hâlâ bir çocuk gibi beceriksiz, ürkek olurdu. Hapsedilince korkudan az kalsın ölecekti. Sorguya çekilin-

ce konuşmadı. Tir tir titredi durdu. Nahiye müdürü onun bu halini görünce suçlu olduğuna kanaat getirdi. Bilgine işkence yaptılar. Zavallı adam bunlara dayanamadı. Üstüne yüklenen suçların hepsini kabul etti. Bunun üzerine Ou kaza kaymakamlığına teslim edildi. Orada da, nahiye kerkezinde olduğu gibi dayak attılar. İşkence ettiler. O zaman bilgin, kendisine yapılan haksızlıkların acısına dayanamadı, isyan etti. Kızı görmek istediğini söyledi. Kız onun yanına gidince öyle fena sözler söyledi ki, adamın dili tutuldu, halini ifade edemedi. Ou böylece ölüme mahkûm edildi. Onu muhtelif hâkimler sorguya çektiler. Fakat bilgin, daima aynı ifadeyi veriyordu. Sonunda onu Chi-nan-fu'daki temyiz mahkemesine yolladılar. O sıralarda bu şehrin valisi Bay Wu Nan-yo adında biriydi. Vali bilgini görünce, onun halinden, tavrından, bir katil olamayacağına kanaat getirdi. Gizlice adamlarına Ou'nun konuştuğu şeyleri dinletti. Bu suretle onun kabahatsiz olduğunu anladı. Birçok günler düşündü taşındı. Nihayet suçluyu, şahitleri celbetti. Evvelâ onlara: "İçinizden her hangi bir kimse Yen-chih'le yapılan sözleşmeden haberdar mı" diye sordu. "Hiç birimiz haberdar değiliz." "Kız Bay Ou'yu ilk defa gördüğü zaman yanlarında kimse var mıydı?" Adamlar: "Hiç kimse" diye cevap verdiler. Bunun üzerine vali bilgini çağırttı. Ona tatlılıkla muamele etti. Bunun üzerine bilgin: "Günün birinde ben onun kapısının önünden geçerken, eski komşum Wang'ın bir genç kızla dışarı çıktığını

gördüm. Bir kenara çekildim. Fakat onlarla bir kelime bile konuşmadım.” dedi.

O zaman Hâkim Wu, kıza sert bir şekilde: “Biraz evvel yanınızda kimsenin olmadığını söylüyordunuz. Peki, komşu kadın kim oluyor?” diye sordu. Ceza vereceğini söyleyerek onu tehdidetti. Kız çok korktu. Dedi ki: “Evet, Bayan Wang oradaydı. Fakat onun bu işle hiçbir alâkası yoktur.” Hâkim bunun üzerine duruşmayı talik etti. Wang’ı tevkif ettirdi. Kadın birkaç gün sonra geldi. Onu Yen-chih’le görüştürmeden doğru hâkimin önüne getirdiler. Hâkim şöyle sordu: “Bu cürmü işliyen kimdir?” Wang: “Bilmem” diye cevap verdi. Hâkim kadını yanıltmak istedi. Dedi ki: “Yen-chih, Pien’i kimin öldürdüğünü bildiğinizi söyledi, siz bunu niçin saklıyorsunuz?” Bunun üzerine Bayan Wang bağırды: “Bu haksızlıktır. O ahlâksız kız bilgini seviyordu. Ona: Seni Ou ile evlendirmek için araya girerim, dediğim zaman şaka yapmıştım. Kız sevgilisini evine davet edince, ben nasıl olur da bundan haberdar olabilirim?” Kadın adamakıllı sorguya çekilince vaktiyle kızın söylediği her şeyi itiraf etti.

Hâkim Yen-chih’i mahkemeye celbetti. Ona büyük bir öfkeyle: “Sen Bayan Wang’ın hiçbir şey bilmediğini söylüyordun. dedi. Fakat o şimdi evlenmenizde aracılık yapmak istediğini bile açığa vuruyor.” Kız göz yaşları arasında: “Dikkatsizliğim yüzünden babamı kaybettim. Beni yıllarca mahkemelerde süründürecek bir dâvaya sebeb oldum. Onun

için bir insanı daha böyle bir işe karıştırmaya gönlüm razı olmadı.”

Hâkim, Wang’ı tekrar sorguya çekti: “Peki, kıza şakadan söz verdikten sonra kiminle konuştunuz?” Wang: “Hiç kimseyle” diye inkâr etti. Bu cevap hâkimi tekrar hiddetlendirdi. “Kadınla erkek bir araya gelince her şey münakaşa edilir. Nasıl oluyor da bu meseleyi hiç kimseyle konuşmadığınızı söyleyebiliyorsunuz?” Bunun üzerine Wang: “Kocam uzun zamandır seyahatte. Daha da geri dönmedi.” dedi. Hâkim: “Olabilir diye cevap verdi, bazı insan kendini akıllı göstermek için oyun oynadığı adamın aptallağına güler. Mademki bu meseleyi kimseyle konuşmadınız, bu oyunun mânası ne?” Hâkim, Wang’ın parmağının işkence çarkında sıkıştırılmasını emretti. O zaman kadın ister istemez hakikati söyledi. “Ben bunu Hsü ile konuşmuştum” dedi. Hâkim bilgin Ou’yu serbest bıraktı ve Hsü’yü hapsettirdi. Hsü mahkemeye çıkınca, hiçbir şey bilmediğini iddia etti. Hâkim “Orospularla düşüp kalkan iyi bir insan olamaz” dedi ve Hsü’ya adamakıllı işkence ettirdi. Bunun üzerine adam şöyle bir itirafta bulundu: “Evet, kızla gönlümü eğlendirmek istedim, bu doğru fakat terliği kaybettikten sonra bir daha ona gitmeye cesaret edemedim. Katil hâdisesine dair hakikaten bir şey bilmiyorum.” Hâkim heyecanla: “Onun bunun duvarlarından atlıyan bir adamdan, her şey umulur.” dedi. Adama tekrar işkence ettirdi. Buna tahammül edemiyen Hsü katilin kendisi olduğunu

söyledi. Bu ifadeler daha yüksek mahkemelere gönderildi. Herkes, hâkim Wu'nun bu kadar karışık bir dâvayı halletmekteki maharetini takdirle karşıladı. Ötede Hsü, bitkin bir halde, sonbaharda yapılması âdet olan idamı bekliyordu. Hsü hakikaten sefih bir adamdı ama diğer taraftan da meşhur bir bilgindi. Maarif nazırı Bay Shih'in çok münevver bir adam olduğunu, bundan başka kendi vaziyetinde müstait bir bilgine acıyacağını umuyordu. Bir istida yazarak, başına gelen haksızlığı hikâye etti. Bunu o kadar dokunaklı yazmıştı ki, nazır istidayı okuyunca uzun uzun düşündü. Nihayet masanın üstüne yumruğuyla vurdu ve: "Bu bilgine haksızlık edilmiş," diye bağırdı. Adliye nezaretine giderek dâvaya bir kere daha bakılmasını rica etti. Kendisi de Hsü'ye: "Terliği nerede kaybettiniz?" diye sordu. Hsü: "Bilmiyorum", diye cevap verdi. "Yalnız Bayan Wang'ın kapısını çaldığım zaman terlik elbisemin kolu arasında duruyordu." Bunun üzerine nazır, Bayan Wang'a dönerek: "Hsü'den başka kiminle düşüp kalkıyorsunuz?" diye sordu. Wang ondan başka kimseyle münasebeti olmadığını söyledi. Fakat nazır: "Senin gibi düşkün bir kadının bir tek erkekle düşüp kalkması ne zamandan beri âdet olmuş?" dedi. Kadın bunun üzerine şöyle cevap verdi: "Hsü ile gençliğimden beri tanışırım. Onun için evlendikten sonra da ondan ayrılamadım. Sonradan birçok adamlar etrafımda dolaştılar, ama ben hiç kimseye kulak asmadım." Kadından, peşinden dolaşanların isimleri isten-

di. O da dedi ki: "Bizim mahalleden Mao Fa adında biri birçok defalar bana yanaşmak istedi. Fakat, onu daima reddettim.." Nazır: "Peki, bu adama karşı bu kadar iffet göstermek nereden aklına estî? diye sordu, ve kadının dövülmesini emretti. Wang yere kapandı. Kafasını yere o kadar çok vurdu ki, nihayet kanlar aktı ve Mao ile aralarında hiçbir şey geçmediğini tekrar etti. Bunun üzerine dayaktan vazgeçildi. Ona tekrar şunları sordular: "Kocanız uzak yerlerde seyahatte bulunuyor. Peki, her hangi bir adam her hangi bir bahaneyle evinize gelmedi mi?" "Evet, filân filân adamlar geldiler, benden ödünç para istediler. İkigece de evimde kaldılar. Bunların hepsi bizim mahallenin adamlarıydı. Belki onar, hakkımda bazı fena niyetler besliyorlardı, ama o adamlarla aramda hiçbir şey geçmemiştir." Nazır bütün isimleri kaydetti, adamların hepsini mahkemeye celbetti. Sonra onları "Şehir Tanrısının mâbedi" ne gönderdi. Her birine mahkeme gidişini gösteren zabıtları okuttu. Sonra da dedi ki: "Allah bana rüyamda katilin bu beş kişiden birinin olduğunu söyledi. Tanrı'ya karşı yalan söyleyemezsiniz. Katil suçunu itiraf ederse belki affa uğrar, fakat saklarsa umumi aftan bile istifade edemez." Hepsi bir ağızdan: "Biz kimseyi öldürmedik" dediler. Bunun üzerine Nazır, üç işkence tahtası getirtti. Adamları oraya adamakıllı bağlattı. Çırçır-lak soydurttu. Saçlarını kestirtti. Fakat yine hepsi birden: "Biz kabahatsiziz" diye bağııyorlardı.

Bunun üzerine adamlar serbest bırakıldı. Nazır onlara dedi ki: "Mademki doğruyu söylemek istemi-

yorsunuz. Tanrı bize suçluyu bildirecektir. Halılarla kapıları, pencereleri öyle kapayın ki, ufak bir güneş ışığı bile içeri sızmasın. Bütün suçluların sırtları çıplak bırakılsın. Hepsi bu karanlık odanın içine konsun. Orada bir kabın içinde su vardır. Herkes yüzünü o suyla yıkasın, duvarın yanında ayakta dursun. Yalnız şuna çok dikkat edilsin. Yüzler duvara çevrilecek ve hiç kimse katilen hareket etmeyecektir. O zaman Tanrı katilin arkasına bir işaret yapacaktır.”

Biraz sonra nazır içerde bulunanları çağırdı. Hepsine ayrı ayrı baktı. Mao'yu göstererek: “Bu adam katildir” dedi.

Nazır, evvelce duvarı badana ettirmiş, adamların ellerini kurumlu bir suyla yıkatmıştı. Allah'ın kendisine bir işaret yapacağından korkan, duvara dayanmış, onun için arkası da tamamen kireç olmuştu. Dışarı çıkarken sırtına bir işaret konmasına mâni olmak düşüncesiyle ellerini arkaya koyduğu için sırtı da isle boyanmıştı. Esasen Mao'dan şüphelenen hâkim, bu vaziyetten sonra katilin o olduğuna büsbütün emin olmuştu. Sıkı işkenceden sonra Mao hepsini itiraf etti.

Mahkemenin kararı şöyleydi: “Hsü bir aşk macerası arıyordu. Bu yüzden bir serseri ve bir sefih şöhreti kazandı. Fakat gerek o ve gerekse kadın, ikisi de tecrübesiz oldukları için meşru olmıyan bir aşkı kendilerine meşru gördüler. Günün birinde bir sır faş edildi. Adam başka bir kadınla alâkadar olmaya

başladı. Eski devirlerin bir macerasını taklide yelten-di. Duvarlardan aştı ama, bir karga gibi yere yuvarlandı. Uydurma isimle kızın odasına sokuldu. Ona bir evin kapısı açıldı, o bütün bir evi yıktı. Bu namuslu bir insanın yapacağı iş midir?. Bereket versin hasta çocuğun yalvarması onu rikkate getirdi. Böylece kıza dokunmadı. Çok şükür ki o, merhametli bir insandı. Yoksa nârin söğüt dalı kırılabilirdi. Bunu düşünerek merhamet etti. Ağa düşen bir ankayı azadetmek asıl bir hisse, düşünceye delâlet eder, ama kızın ayağından rehin olarak terliği çekmek en büyük ahlâksızlıktır. O bir kelebek gibi duvarların üstüne çıktığı zaman, pencerenin arkasında, onu dinliyen kulaklar vardı, Nilüfer çiçeğine benziyen terlik yere düştü, hiçbir iz bırakmadan kayboldu. Yalan yalanı doğurur; haksızlık haksızlığı. Buna kimse inanabilir miydi?. Onun için Tanrı onu cezalandırdı. İşkencelere katlandı. Hattâ az kalsın hayatını kaybedecekti.

“Kabahati çok büyüktü ve neredeyse kafası koparılacaktı. Hem bir kere kafası koptu mu yerine konamazdı da. O, duvarların üstüne çıkarak zorla hareme girdi. Bu, utanılacak bir harekettir. Bir bilgin böyle şeyler yapmamalıdır. Ama, onun başka insanların yerine ceza çekmesi de doğru olamaz. Bunun için bilgine artık dayak atılmıyacaktır. Şimdiye kadar çektikleri, ceza yerine sayılacaktır. Bundan başka bilginlik rütbesi elinden alınacak, fakat hayatta kendi kendini yükseltmesine imkân verilecektir.

“Mao’ya gelince: Yersiz yurtsuz serseriler öyle cani insanlardır ki, bunlar, pazar yerlerinde, sokaklarda fena şeyler irtikâbederler. Komşusu olan kadın onu reddettikten sonra da bu adamın hırsı sönmedi. Genç çapkın adam kadının evine girince Mao’nun içinde haydutça istekler uyandı. Bu adam evvelâ bir kadını hırsıyla istiyordu. Başka bir kadının ismini işitti. Bu sefer ona musallat oldu. Ruhunu cinlere kaptırmış bir insan gibi maceraya atıldı, genç bir kızın evine zorla girdi. Fakat cennete giden yolu şaşırdı. Hırsının ateşi küllendi. İhtirasının denizinde dalgalar koptu. İnsan hayatına hiçbir kıymet vermeden eline bir bıçak aldı, yürüdü. Bir çıkmaza girmiş, nereye gideceğini bilmiyordu. Kendini müdafaa için hücumla geçti. Genç bir kızı kaçırmak için uydurma bir isim takındı, duvardan atladı, tanımadığı bir eve zorla girdi. Boğuşma esnasında işlemeli terliği kaybetti. Sonra da bu haydut sıvışıp kaçtı. Böyle cinayetler aşk maceralarından doğar. Evli insanların hayatında böyle bir şey olur mu? Bu adamın kafası koparılsa herkes bundan memnun olacaktır.

“Yen-chih, on altı yaşındadır ama, henüz nişanlanmamıştır. Bu kız aydaki sarayın perileri kadar güzel olduğu için yeşim taşı kadar temiz bir erkeğe lâyıktır. Namuslu bir aileye mensuptur. Böyle bir kız koca bulamayacağım diye niçin korksun? İşte bu kız da evlenmeyi düşünüyor, kendine uygun bir adam arıyor. Bu fikir onun rüyalarını varıncaya kadar giriyor. Bir sevgili bulmak istiyakı, onu en sonunda

hasta ediyor, bu endişeleri yüzünden birçok kötü insanları da kendine çekiyor.

“Bunlar kızın sevgisini kazanmak istediler. Fakat onda korktukları için Bay Ou’nun adını aldılar ve kızın terliğini aşırıdılar. Fakat bütün bunlara rağmen istediklerine nail olamadılar, ama sadece kızı bir tehlike içine attılar. Oyunlarını oynadılar, fakat bu oyun kendilerini mahvetti. Baltalarının vuruşuyla büyük bir ağaç devrildi. Zavallı baba hayata gözlerini kapadı. Fakat kız kendine hâkimdi. Beyaz yeşim taşı lekesiz ve temiz kaldı. Kız hapisanede çok acı çekti. Fakat bereket versin ki hak yerini buldu.

“Kızın, odasına gelen bir adamı reddetmesi dürüst bir harekettir. Asıl beğendiği adama karşı olan aşkı da temizdir. Bundan dolayı nahiye müdürüne Yen-chih ile Ou’nun nikâhlarını kıyması için emrediyorum.”

Uzaktan yakından herkes bu kararı alkışladı. Yen-chih, ancak nazırın yaptığı tahkikat sayesinde Bay Ou’nun suçsuz olduğunu öğrendi. Mahkeme salonunu terk edip de ona raslayınca gözlerinden yaş geldi. Adama teselli verici sözler söylemek istedi, fakat konuşamadı. Kızın büyük aşkı, bilginde de ona karşı bir sevgi uyandırmıştı. Fakat kızın alelâde bir aileden geldiğini, aynı zamanda her gün mahkemeye çıktığını, herkesin onu parmakla gösterdiğini de düşünüyordu. Eğer bu kızla evlenirse alaya alınacağından korkuyordu. Bir karara varamadan gece gündüz bunları düşünmüş durmuştu.. Ancak mahke-

menin hükmü ilân edilince kızla evlenmeye razı oldu, Nahiye müdürü onları evlendirdi. Kız dümbelek ve borazanlarla evine götürüldü.

İKİ KIZ

Wei-nan'da Chiang'in evinde cinler vardı. Bunlar, evdekileri türlü muzipliklerle sena halde rahatlatıyorlardı. Bu yüzden ev halkı hayka bir yere taşındılar. Bekçi olarak da eve, ihtiyar bir uşak bıraktılar. Fakat çok geçmeden adamcağız öldü. Bundan sonra evde kalan bekçilerin hepül arkası arkasına öldü. Böylece ev bühütün boş kaldı. O memlekette Tao Wang-san adında bir bilgin yaşıyordu. Bu adam vesîh bir hayat sürer, vaktini umumi evlerde geçirir, evine ancak bulut gibi sarhoş olduğu zaman dönerdi. Arkadaşları ona şarkıcı kızlar yollarlardı. Tao bunları güler yüzle kabul eder, hiçbirini geri çevirmezdi, ama geceleri onlara hiç dokunmazdı. Bir gece bilgin, Chiang'in evinde misafir kalmıştı. Gece olunca Tao'nun yanına bir hizmetçi kız geldi. Âdeti üzerine bilgin bu kıza da bir şey yapmak istemedi, onu geri çevirdi. Bu dürüst hareketinden dolayı Bay Chiang onu takdir etti. Tao çok fakirdi, karısı da ölmüştü. Küçücük bir evde otururdu. Bu ev yazın ııcaktan barınılmaz hale gelirdi. Bunun için Tao ev sahibine, cinli evi kendisine bırakması için rica etti. Chiang da evin tekinsiz bir ev olduğunu söyleyerek onun ricasını reddetti. Bunun üzerine bizim bilgin "Cinlerin ademi mevcudiyeti hakkında" adını taşıyan bir eser yazdı. Bunu ev sahibine takdim ederken: "Cinler hana ne yapabilirler?" diye ilâve etti. Bilgin ıırarla yalvardığı için Chiang nihayet evi ona bıraktı.

Bilgin içeri girdi, evi temizledi. Akşama doğru birkaç kitap getirdi. Tekrar başka şeyler almak üzere oradan ayrıldı. Geri döndüğü zaman baktı ki kitaplar ortada yok. Bilgin bu işe hayret etti. Yatağına oturdu. Ne olacağını büyük bir sükûnetle bekledi. Biraz sonra sahiden ayak sesleri işitti. İki kızın arka taraftaki odadan çıkıp geldiklerini ve alınan kitapları tekrar masasının üstüne koyduklarını gördü. Bunlardan biri yirmi, diğeri de on yedi, on sekiz yaşlarında kadardı. Her ikisi de çok güzeldi. Kızlar odanın içinde dolaştılar, yatağın önüne geldiler, bakiştılar, güldüler. Bizim bilgin hiçbir hareket eseri göstermeyince büyük kız ayağıyla ona dokundu. Genç gülmiyeyim diye ağzını tutuyordu. Bizim bilginin kalbi, kendine hâkim olamayacakmış gibi çarpmaya başladı. Fakat kendini çabuk toparladı. Kızlara aldırış etmedi. Bunun üzerine yaşlıcası sol eliyle bilgini sakalından yakaladı. Sağ eliyle yanağına hafifçe vurdu. Bunu yaparken hafif bir ses çıkardı. O zaman genç daha çok güldü. Bunun üzerine bizim bilgin yerinden fırlayarak: "Sizi gidi cinler sizi, ben böyle terbiyesizlik istemiyorum" diyince, iki kız da korkarak kaçtılar ve kayboldular.

Bizim bilgin korktu. Cinler geceleyin ona bir şey yapabilirlerdi. Onun için eve dönmek istedi. Fakat bir gün evvelki öğünmelerini düşünerek utandı. Bir lâmba yaktı, okumaya başladı. Cinlerin hayaletleri, sıçırarak karanlıkta dolaşıyordu; öyle ki bilgin hiçbir şey okuyamadı. Gece yarısına doğru lâmbayı söndür-

meden yatağına uzandı. Uykuya daldalmaz, burnunun içine, birinin ince bir şey soktuğunu fark etti. Burnu öyle gıcıklandı ki, aksırmaktan kendini alamadı. O zaman karanlıkta birinin güldüğünü işitti. Hiçbir söz söylemedi. Uyuyormuş gibi yaptı, ne olacağını bekledi. Bilgin birdenbire küçük kızın, kâğıdı ince bir çubuk şeklinde sardığını parmaklarının ucuna bakarak kendine doğru geldiğini gördü. Bizim bilgin hemen yerinden fırladı, kıza öfkeyle bağırды. Bunun üzerine kız koşarak kaçtı. Henüz dalmıştı ki, birisi kulağına bir şey soktu. Böylece T'ao bütün gece hiç sükûnet bulamadı. Horozlar ötmeye başlayınca ses sada kesildi, gelen giden olmadı. Bizim bilgin de ancak o zaman uyuyabildi. Bütün gün cinlerden perilerden hiçbir iz belirmedi. Fakat gün batar batmaz tekrar meydana çıktılar.

Bilgin yemek pişirmeye oturdu, o geceyi öyle geçirmeye karar vermişti. Bir aralık kızların yaşlıcası yavaş yavaş geldi; T'ao'nun yanındaki masaya dayandı, onun ne okuduğuna baktı. Sonra kitabı kapadı. Bilgin onu öfkeyle yanından kovunca, kız derhal kayboldu. Fakat çok geçmeden adamı yine rahatsız zetmeye başladı. T'ao, kitabı eliyle sıkıca tuttu, okumaya devam etti. Bunun üzerine arka taraftan yavaşça küçüğü geldi, iki eliyle adamın gözlerini kapadı, biraz sonra bıraktı. Az uzakta durdu, onunla alay etti. Bilgin parmağıyla kıızı göstererek küfretti ve dedi ki: "Hey küçük cinler, sizi bir yakalayabilsem, döve döve geberteceğim." Fakat kızlar hiç korku

eseri göstermediler. Adam bunun üzerine lâtife olsun diye: “Kadınla erkek arasındaki şeylerden çakmam. Onun için bana yaklaşmanızın faydası yok” dedi. Bunun üzerine iki kız gizlice güldüler, ocağa doğru gittiler. Odun parçaları getirdiler, pirinç yıkadılar, bizim bilginine yemek pişirdiler. Bilgin kızlara baktı, onların bu hareketlerini beğenerek dedi ki: “Kızlar burada saçmasapan şeyler yapacağınıza böyle işe yarasanız daha iyi değil mi?” Biraz sonra pirinç tamamen pişti. Kızlar masaya, bilginin önüne kaşıkla bir kâse getirdiler. T’ao dedi ki: “Ettiğiniz zahmet için size teşekkür ederim. Bu hizmetinizi nasıl ödiyebileceğim bilmem?” Kızlar gülerek “Pirincin içinde arsenik ve pislik var” dediler. O zaman bilgin: “Şimdiye kadar sizinle hiçbir düşmanlığım yoktu. Bana böyle münasebetsizlik yapar mısınız?” diye cevap verdi. Önündekileri yedikten sonra, kızlar tabağını tekrar doldurdular. Sonra oraya buraya koştular, bilgin onları seyretti, eğlendi.

Yavaş yavaş bilginle kızlar birbirlerine adama kıllı alıştılar. Her gün biraz daha teklifsiz oldular. Bazan karşı karşıya oturuyorlar, konuşuyorlardı. Günün birinde T’ao onlara adlarını sordu. Yaşlıcası: “Benim adım Sonbahar Çehresidir. Ch’iaoların soyundanım. Bunun adı da Küçük Çiçektir. Ailesi de Yüan’lardır.” Bilgin onlara geçmiş günlerini soruncu küçüğü alay ederek dedi ki: “Seni gidi aptal delikanlı seni; sen bize daha bir defa bile dokunmadın. Ne diyen bizim geçmişimizi sorup duruyorsun, sakın bizim

evlenmek istemiyeyim?” Bunun üzerine bilgin çok ciddi bir çehre takınarak şunları söyledi: “Bu kadar güzel kızlara bakar da kim sevinç duymaz? Lâkin böyle cehennemin soluğuyla kirlenmiş mahlûklarla düşüp kalkan insanın ölmesi vaciptir derler. Eğer evimde kalmak hoşunuza gitmiyorsa bırakıp gidin. Kalmak istiyorsanız kalabilirsiniz. Siz beni sevmedikten sonra ben böyle iki güzel kızın namusunu nasıl kirlletebilirim? Eğer beni seviyorsanız, zavallı bir bilgini ne diye öldürmek istiyorsunuz?” İki kız müteessir bir halde birbirlerine baktılar. O günden sonra bilgin artık böyle kötü şakalar yapmaktan, onunla cilveleşmekten vazgeçtiler. Yalnız arasına ellerini göğüslerine sokuyorlar, yere donlarını düşürüyorlardı. Fakat bilgin bunlara hiç aldırmıyordu.

Günün birinde bilgin yazmakta olduğu metinlerin istinsahını bitirmeden, sokağa çıkmaya mecbur kaldı. Geri döndüğü zaman, Küçük Çiçeği masaya oturmuş buldu. Kız bilginin yazacağı yazıları istinsah ediyordu. T’ao’yu görünce elindeki fırçayı attı, ona gülerek baktı. Bilgin kâğıdı gözden geçirdi. Yazılan şeylerden hiçbir mâna çıkmıyordu ama, bunlar temiz yazılmıştı. Bunun için bilgin genç kıza: “Aferin, dedi, sen akıllı bir şeye benziyorsun. İstersen sana okuma, yazma öğretirim.” Kızı kendine doğru çekti, kolunu tuttu. Ona nasıl yazılacağını gösterdi. O sırada içeri Sonbahar Çehresi girdi. Yüzünün çizgileri kıskançlık ifade edercesine değişmişti. Küçük Çiçek gülerek

dedi ki: “Ben küçükken yazmayı babamdan öğrenmiştim. Fakat o kadar uzun zamandan beri yazmıyorum ki, bildiğim şeyler şimdi sanki uykuya dalmış gibi.” Sonbahar Çehresi ağzını açıp bir tek kelime söylemedi. Fakat bilgin kızın içinden neler geçtiğini anladı, ama, hiçbir şeyin farkında değilmiş gibi davrandı. Kızı kolundan yakaladı. Ona bir fırça verdi: “Yazmak biliyorsan sen de bir dene bakalım” dedi. Kız fırçayla birkaç şey çizdi. T’ao bunları görmek için ayağa kalktı ve: “Sonbahar Çehresinin yazıya karşı büyük bir istidadı var” dedi. Bunun üzerine kızın yüzü tekrar güldü. Bilgin onlara örnek olarak iki sahife yazı yazdı, bunu meşkettirdi. Kızlar bu işle meşgulken, kendisi de lâmba yaktı, okumaya başladı. Bilgin iki kızın böyle kendilerine bir iş bulmuş olmalarına, birbirlerinden kopya etmeden yazmalarına gerçekten seviniyordu. Kızlar yazılarını bitirince adamın masasının önüne geldiler, yanlışlarını sordular. Sonbahar Çehresi hiç okumak bilmiyordu. Onun için yazısı karmakarışık ve okunaksızdı. Yazılara bakılırken, o da kendi yazısının Küçük Çiçeğinkinden daha kötü olduğunu görmüş, utanmıştı. Fakat bilgin, kızı teselli etmek için “aferin” deyince o zaman kız tekrar neşelendi.

O andan itibaren iki kız bilgini kendi öğretmenleri gibi görmeye başladılar. Gece gündüz onun işlerini gördüler. Bilgine karşı terbiyesizlikte bulunmadılar, her zaman hürmet gösterdiler. Birkaç gün sonra Küçük Çiçek çok güzel bir yazı yazmıştı. Bilgin

yalnız onu methetti. Sonbahar Çehresi bundan çok utandı. Yüzündeki allığın altında rengi sapsarı oldu, ağlamaya başladı. Bizim bilgin onu mümkün olduğu kadar teselli etti. Nihayet kız sükûnet buldu. Sonra, Sonbahar Çehresine okuma öğretti. Kızın okumaya çok istidadı vardı. Anlatılan şeyi bir söylenişte öğreniyor, tekrar tekrar sormuyordu. Kız yarış edencesine bütün gece durmadan okuyordu. Küçük Çiçek günün birinde babalarının üçüncü oğlu olan erkek kardeşini getirdi. O da bilginin talebesi oldu. Oğlan 15 - 16 yaşlarındaydı. Güzeldi. Bilgine okutma parası yerine altından bir asâ getirdi. T’ao oğlanla Sonbahar Çehresi’ne aynı kitaptan ders veriyordu. Onların böyle yüksek sesle okumaları, bütün evi çınlatıyordu. Böylece bilgin bir cinler mektebi açmış oldu.

Ev sahibi olanı biteni işitince bu işe sevindi. Bilgine arasına para yolladı. Birkaç ay sonra Sonbahar Çehresi ve oğlan şiir yazabiliyorlardı. Ekseriya karşılıklı çalışıyorlar, birbirlerine şiirle cevap veriyorlardı. Küçük Çiçek bilgine gizlice, Sonbahar Çehresine ders vermemesi için rica etti. Adam ona söz verdi ama, diğer kız gelip de Küçük Çiçek’e ders vermemesini rica edince ona da söz verdi. Günün birinde bizim bilgin devlet imtihanına girmek istedi. İki kız da ağlıyarak onunla vedalaştılar. Yalnız oğlan dedi ki: “Bir hastalık bahanesiyle imtihana gitmemelisiniz. İyi bir netice elde edemeyeceksiniz diye korkuyorum.” Fakat T’ao böyle bir mazerete herkesin güleceğini, kendisiyle alay edeceklerini ileri sürerek bu tavsiyeyi dinlemedi, gitti.

Bizim bilgin evvelce şehirde çok zengin bir iki adamın oğlunu hicivler yazarak tahkir etmişti. Bunlar gece gündüz bilginden intikam almayı düşünüyorlardı. İmtihan yapacak bir iki kişiyi rüşvetle kandırdılar. Sonra bilgini ahlâksız diye ihbar ettiler. T'ao hapse atıldı. Yolculuk için ayırdığı para tükendiğinden, mahpuslardan yiyecek dileniyordu. Artık hiçbir ümidi kalmadığını düşündüğü bir sırada, bulunduğu hücreye biri girdi. Bu Sonbahar Çehresi idi. Kız ona yiyecek getirdi. İkisi oturup dertleştiler. Kız dedi ki: “Başına bir felâket geleceğinden korktuğu zaman, oğlanın hakkı varmış. O da benimle beraber geldi. Şimdi kararı temyiz ettirmek için mahkemeye gitti.” Bir müddet daha konuştuktan sonra bırakıp gitti. Zindandakilerden kimse onu görmemişti.

Ertesi gün hâkim sokağa çıkmıştı. Oğlan onu yolda tuttu. Yapılan haksızlıktan şikâyet etti. Bunun üzerine çocuğu tevkif ettiler. Sonbahar Çehresi doğru hapisaneye gitti, bizim bilgine olanı biteni anlattı. Vakanın ne olduğunu anlamak için geri döndü. Kız üç gün görünmedi. Bilgin üzüldü. Aç kaldı, endişelendi. Her gün ona bir yıl kadar uzun geliyordu. Günün birinde Küçük Çiçek telâşlı bir halde geldi. Dedi ki: “Sonbahar Çehresi buradan eve dönerken, Şehir Tanrısını Mâbedi'nin yanından geçiyormuş. Mâbedin batı salonundaki Kara Cehennem Zebanisi ionu alıp kaçırmış. Şimdi zorla kendisine odalık yapmak istiyor. Fakat kız, ona boyun eğmek istemediği için senin gibi o da zindana düştü. Yüz

millik yol yürüdüm. Bitkin bir haldeyim. Şehrin kuzey tarafına geldiğim zaman tabanıma kart bir çalının dikenini battı. O kadar canım yandı ki, belki bir daha sana gelemeyeceğim.” Sonra ona ayağını gösterdi. Kan, çoraplarını baştan başa ıslatmıştı. Kız bilgine üç miskal altın verdi. Ayağını sürükliye sürükliye bırakıp gitti.

Gelelim oğlana: hâkim onu sorguya çekmişti. Bilginle oğlanın akraba olmadığını ve onun işine burnunu sokmaya hakkı bulunmadığını öğrenince ona adamakıllı bir sopa attırmaya karar verdi. Ama daha çocuğu yere devirir devirmez, o gözden kayboldu. Hâkim bu işe şaşakaldı. Fakat oğlan, onun merhametini harekete getirecek şekilde konuşmuştu. Adam bunun için bilgini huzuruna getirtti. Ona oğlanın kim olduğunu sordu. Bilgin çocuğu tanıyormuş gibi yaptı. Diğer taraftan memur, T'ao'nun haksızlıkla hapse atıldığını anladı, onu serbest bıraktı.

Bilgin tekrar eve dönünce, akşama kadar orada kimseyi göremedi. Gece geç vakit Küçük Çiçek üzüntülü bir çehreyle çıktı, geldi. Dedi ki: “Oğlan mahkemedeyken, adalet Tanrıları onu cehennemdeki hâkimin önüne sürükleyip götürdüler. Hâkim oğlanın karakterini beğendi. Bunun için zengin bir evin çocuğu olarak yeni baştan dünyaya gelmesini emir buyurdu. Sonbahar Çehresi hapse atıldıktan sonra Şehir Tanrısına bir arzuhal sundum. Fakat kız hâlâ kapalı, oradan çıkıp gelemiyor. Şimdi ne olacak

bilmem?" Bilgin bu sözleri dinleyince öfkelenildi. "Bu ihtiyar Kara Zebani neler yapıyor? Yarın gidip onun heykelini devireceğim, parça parça edeceğim. Sonra da Şehir Tanrısına şöyle bağıracağım: Maiyetinde çalıştırdığın adamların ne kadar hunhar olduklarını görmiyecek kadar kör müsün?" Gecenin ta dördüne kadar mahzun mahzun oturdular. Boyuna hiddetli hiddetli söylendiler. Biraz sonra Sonbahar Çehresi çıkageldi. Onlar korktular, yerlerinden sıçradılar ama bir yandan da sevindiler. Kıza derhal başından geçeni sordular. Kız ağlıyarak dedi ki: "Senin için nasıl acılara katladım! Hâkim beni her gün bıçak, sopayla tehdidediyordu. Nihayet bu gece beni bıraktı ve dedi ki: "Senden istediğim şey sevgindi. Fakat mademki beni sevmiyorsun, ben de seni zorla tutmak istemem. Eğer Bay T'ao'ya gidip, benim hakkımda şikâyetle bulunmamasını söylersen, bana en büyük iyiliği yapmış olursun." Bilgin bu sözleri işitince kalbi yumuşadı, kızı kendine doğru çekti, dedi ki: "Bugün sizler için ölüme bile katlanırım." Bunun üzerine kızlar şöyle söylediler: "Sen bize aşkını itiraf ettiğin zamanlar, biz ciddî davrandık, hafiflik göstermedik. Şimdi seni bu kadar sevdiğimiz halde ölümüne nasıl razı olabiliriz?" Kızlar kendilerini teslim etmediler. yalnız ona karşı tıpkı onun karılarıymış gibi müşfik davrandılar. İki kızın başından çok acı şeyler geçmişti. Bunun için birbirlerine karşı kıskançlıkları da kalmamıştı.

Günün birinde o şehre bir sihirbaz geldi. Yolda bizim bilgine rasladı ve onda cin soluğuna benzer bir

şey olduğunu söyledi. Bilgin bu sözlere şaşırdı. Sihirbaza her şeyi olduğu gibi anlattı. Bunun üzerine sihirbaz: "Bu cinler iyilik seven şeylerdir. Onları aldatmak doğru bir şey olmaz." dedi; iki mıska yazdı. Bilgine verdi: "Eve gidince bunları perilere ver. Bu miskalar onlara saadet getirecektir. Günün birinde, kapının önünde, bir kızın ağladığını işitirlerse, bu miskayı yutsunlar, çabuk dışarı çıksınlar. Sokaktaki kıza ilk önce varan sağ kalacaktır." Bilgin teşekkür ederek miskaları aldı, götürdü, kızlara verdi. Onlara sihirbazın söylediklerini anlattı.

Aradan bir aydan fazla bir zaman geçti. Bir gün kapının önünde sahiden bir kızın ağladığını işittiler, ikisi de ona doğru koştular. Fakat Küçük Çiçek heyecanlandı. Miskayı yutmayı unuttu. Caddede bir cenaze alayı göründü, Sonbahar Çehresi oraya koştı, tabutun içine girdi ve kayboldu. Küçük Çiçek tabuta girememişti. Ağlıyarak eve döndü. Bilgin dışarı çıktı, olup bitenleri gördü. O alay zengin Bay Ho'nun kızının cenaze alayındı. Herkes, tabutun içine bir kızın girdiğini görmüştü. Buna şaşıkları sırada içerdense sesler geldiğini duydular. Ölü taşıyıcılar durdular. Adamlar gelip tabutu açtılar. İçine bakıp gördüler ki, kız canlanmış. Tabut bir müddet bizim bilginin çalışma odası önünde yere indirildi. O zaman kız gözlerini açtı, Bay T'ao'yu sordu. Bay Ho kızıyla konuşmak isteyince tabutun içindeki: "Ben senin kızın değilim" dedi. Sonra ona her şeyi anlattı. Ho bu işe bir türlü inanmadı. Kızı eve götürmek istedi...

Fakat kız razı olmadı. Bizim bilginin çalışma odasına gitti. uyur halde oraya yığıldı. bir daha kalkmadı. İşte o zaman Bay Ho bizim bilgini kendine damat edindi, bırakıp gitti.

Bilgin kıza yakından baktı. Bu, Sonbahar Çehresi değildi, ama hiç olmazsa onun kadar güzel bir kızdı. Bunun için pek sevindi. Herkese başından geçenlerin hepsini anlattı. O sırada bilgin birinin sarsıla sarsıla ağladığını işitti. Bu, karanlık bir köşede ağlayan Küçük Çiçek'ti. Kızın ağlaması bilgine dokundu. Lâmbayı aldı, ona doğru gitti, kızcağızı teselli etti. Küçük Çiçek'in yenleri ağlamaktan sırsıklam olmuştu. Üzüntüsü bir türlü sona ermiyordu. Kız ancak sabaha karşı bırakıp gitti. Ortalık aydınlanınca Bay Ho hizmetçilerle çeyiz yolladı. Artık bizim bilgin hakikaten damat olmuştu. Akşam olup da gelin güvey yatmaya gidecekleri zaman, Küçük Çiçek tekrar ağladı. Hattâ bu ağlama 6 - 7 gece devam etti. Yeni evliler kıza öyle acımışlardı ki, düğün merasimleri arasında yer alan, müşterek kadehten içme âdetini yerine getirememişlerdi. Bilgin üzüntüden ne yapacağını bilmiyordu. Sonbahar Çehresi dedi ki: "Bu sihirbaz bir evliyadır. Eğer gider de ona yalvarırsak, belki merhamete gelir." Bilgin bu fikri doğru buldu. Sihirbaza gitti. Önünde yerlere kadar eğildi. Ona her şeyi anlattı. Fakat sihirbaz hiçbir şey yapamayacağını söyledi. Bunun üzerine bilgin yalvarmaya, sızlanmaya devam etti. Sihirbaz gülerek dedi ki: "Sen hakikaten kaçık bir bilginsin. Kim bilir,

belki talih onu da sana yazmıştır. Gideyim, bakayım, bir şey yapabilir miyiz?" Sihirbaz bilginle beraber gitti. Ondan sakın bir oda istedi. Kapıyı kapadı, kimsenin kendisini rahatsız etmemesini söyledi. Yemedi, içmedi orada on günden fazla kaldı. Sihirbazı gizlice gözetledikleri zaman, onu uyur halde gördüler.

Bir gün sabahın erken vaktinde genç bir kız kapı perdelerini araladı. İçeri girdi. Kızın pırıl pırıl yanan gözleri, parlak dişleri vardı. Güzelliği etrafa ışık saçıyordu. Hafif bir gülümsemeyle dedi ki: "Bütün gece koştum, çor yorgunum. Sen beni kendine tamamen bendetmemişsin. Ben de kendime iyi bir yer bulmak için yüz milden daha fazla yol gitmeye mecbur kaldım. Beni sihirbaz buraya getirdi. O şimdi gelir gelmez beni sana verecek." Ortalık kararınca Küçük Çiçek geldi. Yeni gelen kız hemen yerinden kalktı, ona doğru gitti. Onu sımsıkı kucakladı. Öyle ki, ikisi bir beden oldular. Sonra kız kaskatı yere düştü, öldü. Bunun üzerine sihirbaz odasından dışarı çıktı, vedalaştı, gitti. Bilgin sihirbaza uğurladıktan sonra tekrar içeri girince gördü ki, kız yeniden canlanmış. Bilgin onu kucağına alıp yatağına götürdü. Kızda yavaş yavaş daha çok hayat nişaneleri görünmeye başladı.⁽¹⁾ Yalnız ayak parmakları hâlâ acıyordu. Ancak birkaç gün sonra ayağa kalkabildi.

(1) Çinlilerin inanışına göre her insanın iki ruhu vardır; bunlardan biri insanın yaşamasını sağlar, ikincisi de ona şahsi karakterini verir. Burada iki kız, vücutları ölmüş olan ruhlardan ibaretti.

Daha sonra bilgin imtihana girdi. Kazandı. Orada Ts'ai Tse-ching adında birini tanıdı. Bilgin onunla kan kardeşi oldu. Bu adam günün birinde bir iş için bilginin bulunduğu yerden geçiyordu. Orada birkaç gün kaldı. Bir gün Küçük Çiçek bir komşu evinden dönüyordu. Bay Ts'ai onu gördü. Derhal arkasından koştu. Kçük Çiçek adamdan kaçtı. Gösterdiği terbiyesizliğe, küstahlığa kızdı. Fakat Ts'ai bizim bilgine "Sana şaşılacak bir şey söylemek isterim. Müsaade eder misin?" dedi. Bilgin ne söyleyeceğini merakla sorunca Ts'ai dedi ki: "Bundan üç sene evvel kızkardeşim birdenbire ölmüştü. İki gece sonra cesedi ortadan kayboldu. Bugüne kadar buna üzuldüm durdum. Biraz evvel karınızı gördüm. O, kardeşime şaşılacak kadar benziyor." Bizim bilgin gülümsedi: "Karım çirkindir, onu kardeşinizle nasıl mukayese ediyorsunuz? Fakat mademki kardeş gibi birbirimizi seviyoruz, mademki yakın dostuz, size onu çıkartayım, bir kere görün." Bilgin arka odaya gitti. Küçük Çiçek'e cenaze alayında giydiği elbisesini giydirdi. Onunla beraber dışarı çıktı. Bay Ts'ai birdenbire ürktü: "Bu kadın mutlaka benim kardeşimdir." Gözlerinden yaşlar boşandı. Bunun üzerine bilgin ona her şeyi anlattı. Bay Ts'ai sevindi: "O

Sihirbaz bir cesede "yaşatan ruh" u soktu. Böylece canlanan ceset bilginin oturduğu yere gidebiliyor; orada da sihirbaz, cin-kız Küçük Çiçek'in canlanan vücudunun içine "şahsiyet veren ruh" u sokuyor, ve bu iki ruhu birleştiriyor. Bu suretle, vücutça ölenin vücudiyle aynı olan, ama ruhça Küçük Çiçek gibi olan bir insan meydana gelmiş oluyor.

halde benim kardeşim ölmedi. Hemen eve dönmeli, anamı, babamı teselli etmeliyim." Birkaç gün sonra kızın bütün ailesi geldi. Ho gibi bunlar da T'ao ile akraba olmuşlardı.

Bu hikâyenin ravisi, ben derim ki: Güzel bir tek kadını bile elde etmek kolay bir şey değildir. Hele iki güzel kadını elde etmek... Böyle bir hâdise binlerce sene içinde bir defa olur. Zorla değil de, ancak gönlünün rızasıyla bir kız bir erkeğe varırsa, o zaman böyle bir şey olabilir. Sihirbaza gelince: Acaba o bir evliya mıydı? Sonra acaba nasıl bir kerameti vardı? İnsan onun bildiklerini bilse her halde böyle perilerle evlenebilir.

HSING TSE-İ

Teng-hsien'de Yang adında biri yaşırdı. Bu adam Beyaz Nilüfer tarikatı müritlerindendi, gizli ilimlerden anlardı. Tarikatın reisi Hsü Hung-ju öldü, rölünce Yang canını kurtarmıştı. Sonra bütün dünyayı dolaştı, hünerleri sayesinde tarlalar, bahçeler satın aldı, büyük evler yaptırdı, çok zengin oldu. Günün birinde Sih-shui'de bir çiftlik ağasının evine indi, orada marifetlerini göstermeye başladı; bu arada birçok kadınlar kızlar onu seyretmeye geldiler. Evin kızı, Yang'ın çok hoşuna gitti. Yalnız başına kalınca: "Acaba bu kızı nasıl kaçırabilirim?" diye düşündü. Yang'ın karısı Chu da çok güzeldi: Adam onu bir peri gibi süsledi, eline tahtadan bir kuş verdi, bu kuşun nasıl kullanılacağını öğretti, sonra onu evin ikinci katından itti. Chu o zaman baktı ki, yaprak gibi hafiflemiş, bir bulut üzerinde sağa sola sallanarak uçuyor. Biraz sonra durdu, istediği yere ulaştığını anladı. O gece ay pırıl pırıl parlıyor, Chu da ayağının altında duran her şeyi olduğu gibi görüyordu. O zaman elindeki tahtadan kuşu bıraktı, kuş doğru kızın odasına uçtu. Kız bu renkli güzel hayvanı gördüğü zaman yakalatmak için hizmetçisini çağırdı. Fakat kuş bu sırada kapı perdesinin üstüne konmuştu. Kız ona doğru koşarken kuş yere düştü, çırpınmaya başladı, yanına yaklaşan kızın yavaşça etekliği altına sokuldu, onu kaldırıp bulutlara uçurdu. Hizmetçi bağırmaya başladı. Chu o sırada bulutlardaydı.

aşağı şöyle bağırdı: "Ey dünya üstünde yaşayan insanlar, sakın korkmayın. Ben aydaki sarayda yaşayan kadın tanrı Ch'ang-o'yum. Kızınız, kadın tanrının dokuzuncu kızıdır, işlediği bir suç yüzünden arza sürülmüştür, şimdi kadın tanrı kızını çok özledi, bir defacık görmek istedi. Fakat çok geçmeden onu size tekrar gönderecek." Cuhu bu sözleri söyler söylemez kızı elbisesinden yakaladı, aldı götürdü.

Onlar tam Sih-shui eyaletinin hududuna vardıkları zaman bir adam havaya fişekler atıyordu, bunlar kuşun kanadına geldi, hayvan korkudan yere düştü, Chu'yu da aşağıya sürükledi. Hsing Tse-i adındaki bir bilginin evine indiler. Bu, çok fakir fakat namuslu bir adamdı. Bir gece komşunun kızı ona gelmişti, fakat Hsing Tsei onu kapı dışarı etmiş, evine almamıştı. Kız bunun üzerine kızmış, bilgini kocasına şikâyet etmiş ve onun kendisini ayartmak istediğini söylemişti. Kadının kocası fena bir adamdı, her gün bilginin kapısının önüne gelir, ona söver, sayardı. Hsing bunun üzerine evini satmış, başka bir köye göç etmişti. Bilgin orada, Ku adında iyi bir bakıcının bulunduğunu işitti, ona bazı şeyler sormaya gitti. Bakıcı, bilgini görünce güldü: "Sen çok zengin bir adam olduğun halde birini ziyaret ederken niçin böyle yırtık pırtık pamuklu elbiseler giyiyorsun, yoksa beni kör mü sanıyorsun?" dedi. Hsing gülerek, soğukkanlılıkla bakıcıya, hiç de zengin olmadığını söyledi. Bakıcı bilgine dikkatle baktı ve "Sana zengin demekten maksadım yalnız para değil, aynı zamanda

güzel bir karın olduğunu da anlatmaktır” dedi. Hsing bu son sözlerden de bir şey anlamadı. Ku ona, “Haydi şimdi evine git, senden paramı, falım çıktığı zaman alırım” diye ilâve etti.

O akşam Hsing yalnız başına ay ışığında otururken birdenbire gökten iki kadın indi. İkisinin de çok güzel olduğunu gören bilgin bunları cin sandı. Ve kadınlara, kim olduklarını sordu. Evvelâ ikisi de cevap vermek istemediler, fakat Hsing arkadaşlarını çağırmaya kalkışınca Chu korktu, hakikati olduğu gibi anlattı, bundan da kimseye bahsetmemesini rica etti. Chu hep onun yanında kalmak istedi. Bir yandan da Hsing yüksek bir adamın kızına, sihirbaz kadına yaptığı muameleyi yapmanın doğru olmayacağını düşündü ve çiftlik sahibine haber yolladı. Kızları göğe uçup kaybolan adamla karısı büyük bir üzüntü içinde yaşıyorlardı; bu haberi aldıkları zaman çok sevindiler, derhal tahtıranlar, atlar kiraladılar. sabahı beklemeden gece vakti kızın bulunduğu yere gittiler. Hsing’e yüz altın verdiler, kızı alıp evlerine götürdüler. Hsing, güzel kadınla beraber yaşadığından beri fakir olduğuna üzüldü durmuştu. Bu sefer parayı görünce pek çok sevindi. Teşekkür etmek için bakıcı Ku’ya koştu. Ku yine onun yüzüne baktı, ve: “Dur bakalım daha neler olacak, bahtın sana öyle gülecek ki yüz altının sözü bile olmayacak.” dedi ve Hsing’in verdiği hediyeleri kabul etmedi.

Çiftlik sahibi memleketine döndüğü zaman hükümete haber verdi. Herkes Yang’ın peşine düştü

Fakat o, çoktan kaçmıştı ve nereye gittiği de bilinmiyordu. Malı mülkü zaptedildi. Karısının bulunması için her tarafa resmî emirler gönderildi. Chu bu haberi işitince korktu, Hsing’in yanında ağlamaya başladı. Hsing de kadını arıyan memurlara para verip, Chu ile çiftlik ağasının yanına gitmekten ve ona affetmesi için rica etmekten başka bir çare olmadığını biliyordu. Onun bu doğru hareketi çiftlik ağasının hoşuna gitti, para cezası vererek kadını affettirdi. Onlara evinin yanında ayrı bir yer verdi, kendi akrabaları imiş gibi ikisini de oraya yerleştirdi.

Gelelim çiftlik ağasının kızına; bu kız küçük yaşta yüksek bir memur olan Liu isminde biriyle nişanlanmıştı. Fakat adam, nişanlısının bir gece Hsing’in evinde kaldığını duyunca, bunu şerefine yediremedi ve hediyeleri geri göndererek nişanı bozdu. Babası kızını başka birisiyle nişanlamak istedi. Fakat kız: “Ben Hsing-Tse ile evlenmeye karar verdim” dedi. Hsing bu habere çok sevindi. Chu da onların yanında kuma olarak yaşamak istiyordu. Çiftlik ağası Hsing’in evi olmadığına üzülmüyordu. Bu sırada Yang’ın evinin hükümet tarafından satıldığını öğrenince onu satın aldı. İkisi de oraya taşındılar. Elleri bulanan paralarla birkaç eşya satın aldılar, uşak edindiler. Fakat on gün sonra paraları tükendi. Hsing genç kızın gelmesini, bir an evvel paraya kavuşmayı istiyordu. Bir akşam Chu, Hsing’e: “Hatırladığıma göre, benim eski kocam Yang, evin altında bir yere bin altın gömmüştü.

Geçenlerde oraya gittiğim zaman taşların, tuğlaların olduğu gibi durduklarını gördüm. Belki de para hâlâ oradadır.” dedi. Bunun üzerine ikisi beraberce toprağı kazdılar. Parayı buldular, o zaman Hsing bakıcı Ku'nun kerametine inandı, ona pek çok şeyler ihsan etti. Daha sonra kızla evlendi. Kız da kocasının evine pek çok çeyiz getirdi. Birkaç sene sonra Hsing'ler şehrin en zengin ailesi oldular.

Bu garip hikâyelerin ravisi fakir de derim ki: Beyaz Nilüfer tarikatının müritleri öldürülünce yalnız Yang canını kurtarmıştı. Hattâ bu felâket onun için bir nimet olmuştu. Bu adamın alın yazısından böyle kolayca kurtulmasına bakarak, insanın şüpheye düşesi ve Tanrının adaletçe iş görmediğini söyliyese gelir. Demek ki Tanrının onu böyle kurtarması Hsing içinmiş. Talih adama bir zaman olsun gülmeseydi, Hsing'in hali ne olurdu; hattâ ömrünün kötü yılları geçip iyi yılları gelmiş olsaydı bile, birçok para, ev bark sahibi olabilecek mi idi? Hsing bir ergen kızı evinde alıkoymanın yakışksız olacağını düşündü; bu yüzden tanrı ona iki güzel kadın ihsan etti. Yaradan konuşmaz ama düşünceleri aydınlıktır.

SADIK TİLKİ KADIN

Cheng-te'li Bay Feng, Kuang-p'ing'de, yaşıyordu. Gençliğinde serseri bir hayat sürmüş, bol bol içip eğlenmekten geri kalmamıştı. Bir gün sabaha karşı yalnız başına yolda gidiyordu. Genç bir kıza rasladı. Kız kırmızı bir elbise giymişti. Gerçekten güzeldi. Arkasından genç bir hizmetçi kız geliyordu. İkisi de hızlı hızlı yürüyorlardı. Ayakkabıları kırağıdan tamamen ıslanmıştı. Kızlar bizim bilginin hoşuna gitti.

O gün, gecenin geç vaktinde, evine dönerken yolu, eski bir manastırın önünden geçti. Bu manastır uzun zamandan beri ıssız kalmış, etrafını otlar bürümüşü. İçerden bir kız çıktı. Bilgin ona dikkatle bakınca, bunun sabahleyin gördüğü güzel kız olduğunu anladı. Kız bilginin geldiğini görünce, döndü, tekrar manastıra girdi. Bizim bilgin kendi kendine şöyle düşündü: “Bir adın nasıl olur da bir manastırda yaşayabilir?” Hemen katırını kapıya bağladı. Ne olduğunu anlamak için manastıra girdi. İçerde duvarlar yıkılmış, dökülmüştü. Merdivenlerde yayılmış bir halı gibi güzel otlar bitmişti. Bilgin orada kararsız bir halde dururken, kırçıl sakallı, temiz kılıklı bir ihtiyar göründü. ona: “Hey misafir, nereden geliyorsun?” diye sordu. Bilgin: “Bu eski manastıra tasadüfen gelmiş bulunuyorum. Tanrı suretlerini görmek isterdim. Siz burada ne arıyorsunuz?” dedi. Adam cevap verdi: “İhtiyar kulunuz da buranın yabancısıdır. Evim barkım olmadığından buraya sığındım. Ailemi

de bu çatının altında barındırıyorum. Ziyaretinizle bize şeref verdiğiniz için, size şarap yerine bir bardaklık çay takdim etmek isterim.” İhtiyar, misafiri içeri götürdü. Dış avlıdan geçtikten sonra bilgin taş döşeli, güzel, temiz bir yol gördü. Bu yolda hiç ot yoktu. İçerde, her yanda kapı ve yatak perdeleri asılıydı. İnsanın burnuna güzel bir koku geliyordu. oturup birbirleriyle tanıştılar. İhtiyar soyadının Hsin, kendi adının da Meng-sou olduğunu söyledi. Bay Feng işi sarhoşluğa vurarak dedi ki: “İşittim ki sizin bir kızınız varmış. Henüz nişanlı değilmiş. Ben de bekârim. Ona nişan hediye yollamak isterdim.” Bay Hsin Gülererek: “Müsaade ederseniz evvelâ bir karıma danışayım” dedi. Fakat bilgin fırçayı eline aldı, şiir yazdı:

*Bin altına, yeşim taşından bir havaneli elde ettim
Kalbim hürmet hisleriyle dolu, onu senin evine
getiriyorum.*

*Beni gerçekten seviyorsan,
Tanrı'nın iksirini bu havaneliyle kendin döv.*

Ev sahibi gülererek, şiiri hizmetçilerinden birine verdi. Kısa bir zaman sonra halayık döndü Efendisinin kulağına bir şeyler söyledi. Hsin kalktı, bilgine bir parça beklemesini rica etti. Kapı perdesini bir tarafa çekti. İçeri girdi. Feng içerde, alçak sesle bir şeyler konuşulduğunu duydu. Biraz sonra ev sahibi döndü, geldi. Bizim bilgin, onun muhakkak iyi bir haber getirdiğini sanıyordu. Fakat Bay Hsin gülümseyerek oturdu ve artık hiçbir şey konuşmadı. Feng

kendini tutamadı, dedi ki: “Deminki ricalarıma bir cevap vermiş olsaydınız endişelerim yatışırdı. Ben de size bunun için minnettar kalırdım.” Bunun üzerine Bay Hsin dedi ki: “Siz meşhur bir bilginisiniz. Sizi uzun zamandan beri tanır, takdir ederim. Yalnız büyük bir üzüntü, beni size cevap vermekten alıkoyuyor.” Bilgin ihtiyara üzüntüsünün sebebini ısrarla sorunca adam dedi ki: “Benim on dokuz kızım var. Bunlardan on ikisi evlidir. Kızlarımın evlenmek işleriyle tamamen karım meşgul olur. Bu işe ben karışmam.” Bilgin bunun üzerine: “Ben, bu sabah halayıkla sokağa çıkan, ayakkapları çigle ıslanmış olan kızınızı istiyorum” dedi. İhtiyar Hsin bu sözü işitince hiç cevap vermedi. İkisi de hiçbir kelime konuşmadan karşı karşıya oturdular. Sonra Feng arka odada fıs fıs bir şeyler konuşulduğunu işitti. İş yine sarhoşluğa vurarak perdeyi bir tarafa çekti, dedi ki: “Mademki onunla evlenmeyiceğim, hiç olmazsa merakımı gidermek için bir kere yüzünü göreyim.” Odadakiler kapı perdesinin hareket ettiğini görünce hepsi korku içinde başlarını çevirdiler. Aralarında uzun kollu, kırmızı elbiseli bir kız vardı. Saçları uzun bir örgüyle belinden aşağı sarkmıştı. Ayakta duruyor, elbisesinin kemeriyle oynuyordu. Bilginin girdiğini görünce odada oturanların hepsini bir telâştırdı. Bay Hsin hiddetlendi. Hizmetçilerinden birkaçına, adamı kapı dışarı etmelerini emretti. Öte yandan şarap Feng'in başına adamakıllı vurmuştu. Yere yuvarlandı. Arkasından taşlar, kiremit parçaları,

dolu gibi yağdı. Bereket versin ona hiçbirisi raslamadı. Bilgin uzun zaman öylece yerde kaldıktan sonra, nihayet yol kenarında bulunan hayvanının ot yerken çıkardığı ses kulağına çarptı. Ayağa kalktı, hayvana bindi, sallana sallana evine yollandı.

Fakat gece karanlıktı. Feng yolunu kaybetti. Dağlar arasından bir vâdiye geldi. Oradan oraya koşan kurtları görüyor, baykuşların haykırışlarını işitiyordu. Saçları korkudan dimdik oldu. Vücudunu soğuk bir ürpermedir aldı. Dört bir yanına baktı. Fakat nerede olduğunu bir türlü anlıyamıyordu. Sonra uzakta, yeşil ağaçların arasında bir lâmbanın parladığını gördü. Orada bir köy olacağını düşündü, bunun üzerine hayvanını ışığa doğru sürdü. Baktı gördü ki, büyük bir evin önüne gelmiş. Kırbaçla kapıya vurdu. İçerden birinin: "Efendi, böyle gece yarısı nereden geliyorsun?" diye sorduğunu işitti. Feng yolunu şaşırdığını söyledi. İçerdeki: "Ev sahibine haber vereyim, bekle" dedi. Bilgin durdu, bekledi.

Biraz sonra içerden sürgünün çekildiğini işitti. Büyük kapı açıldı. Dışarı iriyarı bir hizmetçi çıktı. Feng'in atını içeri aldı. Ev çok güzeldi. Sofada bir lâmba yanıyordu. Biraz oturduktan sonra bir kadın görüldü. Adama adını sordu. Çok geçmeden birkaç hizmetçi, ihtiyar bir hanımı içeri getirdiler: "Hanımefendi geliyor, evin hanımı geliyor..." Bilgin kalktı, yerlere kadar eğilmek istedi. Fakat ihtiyar kadın onu yerine oturttu. Dedi ki: "Siz Feng Yün-tse'nin torunu

değil misiniz?" "Evet" "Öyleyse siz benim şimdiye kadar yüzünü görmediğim, uzak bir akrabamsınız. Buralarda dünyada olup bitenden haberim olmuyor. Hayatım neredeyse sonuna erecek. Akrabalarım da tamamen alâkamı kestim. Yalnız başıma yaşıyorum." Feng dedi ki: "Ben de babamı çok erken kaybettim. Onun için büyük babamın akrabalarından hemen hiç kimseyi tanımıyorum. Şimdiye kadar sizi de görmemişim. Rica ederim bana akrabalığımızın derecesini anlatın." İhtiyar: "Bunu daha sonra öğrenirsiniz" dedi. Bilgin başka bir şey sormaya cesaret edemedi. Sadece kadının karşısına oturdu, düşünceye daldı. Nihayet ihtiyar ona "Gecenin bu geç vaktinde nereden geliyorsunuz?" diye sordu. Cesaretiyle övünmek istiyen bilgin her şeyi olduğu gibi anlattı. Bunun üzerine kadın güldü ve: "Bu işitilmemiş bir şey, dedi. Doğrusu ya, siz meşhur bir bilginsiniz, böyle rasgele bir kızla evlenmeye tenezzül etmemeniz lâzım. Bu ihtiyar cin-tilkin'in yediği halıtlara bak. Fakat üzülme. Ben senin için bu işi hallederim." Feng ihtiyara teşekkür etti.

Sonra kadın halayıklarına dönerek: "Hsin'in kızının bu kadar güzel olduğunu bilmiyordum." dedi. Halayıklardan biri: "Hsin'lerin on dokuz kızı vardır, diye cevap verdi. Onların hepsi güzeldir. Bay bilgin acaba hangisiyle evlenmek istiyor ki?" Feng dedi ki: "Evlenmek istediğim kız on beş yaşını biraz geçmiş olanı." Halayık o zaman: "Bu her halde on dördüncü kız olacak, dedi. Kız annesiyle üç gün evvel bizim evin hanımını ziyaret etmişti, onu unuttunuz mu?"

İhtiyar gülerek dedi ki: "Ha, anladım. Bu her halde yüksek topuklu ayakkabılarını ipek tüllerle örtüp içine mis kokuları koyan kız olacak." Halayık: "Evet.." dedi. İhtiyar devam etti: "Kız sahiden süslenip püslenmesini, kendini satmasını pek biliyor. Sizin ona âşık olmanıza şaşmamalı." Sonra hizmetçisine dönerek: "Bu tilki kızı buraya getirebilir misin?" diye sordu. Kız da "Evet" diye cevap verdi. Ve gitti.

Epey bir zaman sonra halayık içeri girdi. Hsin'in on dördüncü kızının geldiğini haber verdi. Çok geçmeden kırmızı elbise giyinmiş olarak kız görüldü. İhtiyarın önünde yerlere kadar eğildi. Kadın onu kolundan tuttu, dedi ki: "Kim bilir, belki günün birinde benim gelinim olursun. Ne diye öyle halayık gibi yerlere kadar eğiliyorsun?" Kız doğruldu. İhtiyarın karşısında ne yapacağını bilmeden duruyordu. Elbisesinin kolları yerlere kadar iniyordu. İhtiyar, kızın saçlarını düzeltti. Küpesinden çekerek "E, söyle bakalım, sizin haremde ne var ne yok!" dedi. Kız alçak sesle: "Vakit geçirmek için çiçek işliyoruz." diye cevap verdi. Sonra etrafına bakındı. Bilgini gördü. Utancından olduğu yerde duramıyordu. İhtiyar: "Bu benim akrabam, dedi. Seni babandan istemek niyetiyle evinize gitmiş. Ne diye onu gece vakti, sokakta bıraktınız. Yolunu şaşırıp derelerde, tepelerde dolaşmasına sebeb oldunuz?" Kız başını eğdi. Hiç cevap vermedi. İhtiyar sözüne devam etti: "Seni buraya, akrabama istemek için çağırttım." Kız

yine cevap vermedi. İhtiyar, derhal bir oda hazırlamalarını, yorganları, yastıkları oraya götürmelerini, gelinle güveyinin içmesine mahsus kadehin getirilip düğün törenine başlanmasını emretti. Kız kızarak dedi ki: "Eve gidip anama babama danışmam lâzım." İhtiyar bunun üzerine: "Seni evlendirmeyi ben üzerime aldım. Her halde benim yaptığım iş hatalı bir iş olmaz." dedi. Kız razı oldu. "Anam babam emirlerinize karşı durmaya cesaret edemez ama, böyle sade emrinizi yerine getirmek için bu kadar acele evlenmektense ölmek daha iyi olur." "Olani değiştirmek elinizde değil. Siz benim küçük gelinimsiniz." İhtiyar gülerek bu sözleri söylerken kızın saçından altın bir çiçek çekti çıkardı. Onu Feng'e verdi. Kıza da çabuk eve gitmesin, düğün gününü kararlaştırmasını tembih etti. Onu bir halayıkla evine yolladı. uzaklarda artık horozlar ötmeye başlamıştı. Bilginin hayvanını getirtti. Onu da uğurladı. Feng birkaç adım gittikten sonra arkasına döndü, baktı ki evden eser yok. Onun yerinde, yalnız sık çam ağaçları ve bir de üstünü otlar bürümüş bir mezar duruyor. Uzun uzun düşündükten sonra burada Devlet nazırı Hsieh'in mezarı bulunduğunu hatırladı. Bu adam büyük annesinin kardeşiydi. Kadının kendisine "Akrabam" demesinin mânası bu olmalıydı. Feng şimdi bir ölünün ruhiyle karşılaşmış olduğunu anlıyordu. Fakat kızın kim olduğunu hâlâ bilmiyordu. İçini çekerek eve döndü. Düğün için kararlaştırılan günü bekledi. Bilgin, hayaletlerin sözlerini tutmayacaklarından korktuğu için bir defa daha

manastıra gitti. Fakat orada kimsecikler yoktu. Bütün avlular ıssız ve boştu. Manastırın yakınında oturanlara sordu. Onlar da, şimdiye kadar manastırda, tilkilerden başka canlı mahlûk görmediklerini söylediler. Adam kendi kendine “Güzel bir kadın olsun da, varsın tilki olsun, ne zararı var?” dedi.

Feng, düğün günü gelince her tarafı sildi, süpürdü. Hizmetçilerine evin büyük kapısı önünde beklemelerini söyledi. Gece yarısı olmuştu. Hâlâ görünürde kimse yoktu. Bilgin bütün ümitlerini kaybetti. Fakat birdenbire kapının önünde konuşmalar işitti. Parmaklarının ucuna basarak kim geldi diye bakmak için dışarı çıktı. Avlının önünde çiçeklerle işlenmiş bir tahtıravan duruyordu. İki hizmetçi kız, geline dışarı çıkması için yardım ettiler. Onu düğün çadırına götürdüler. Kız fazla çeyiz getirmemişti. Yalnız uzun sakallı, ihtiyar iki hizmetçi, kızla beraber gelmişlerdi. Bunlar, iki sığa takılmış, şarap testisi büyüklüğünde bir para kasasını bir köşeye koydular. Bizim bilgin güzel bir kadına sahip olduğu için seviniyor, ama, o insanlardan başka bir cinstenmiş, buna umur etmiyordu. Yalnız kıza şunu sordu: “Nasıl oluyor da siz ölü hayalden o kadar çok korkuyorsunuz?” Kız cevap verdi: “Nazır Hsieh şimdi beş büyük şehrin komiseridir.(1) Yüzlerce millik bir çevrede, bütün ruh

(1) Ölümler de öteki dünyada, memur olarak tâyin edilebilirler; orada dünyadaki memurlar gibi, terfi edebilirler, yahut da rütbelerini kaybederler. Bu memurlar sade ölümlerin işleriyle meşgul olurlar.

ve tilkiler onun idaresi altındadır. Onun için Hsieh mezarına gayet seyrek gelir.”

Feng, evlenmesi için tavassut eden kadını, onun iyiliğini unutmamıştı. Hemen ertesi gün mezara gitti. Orada kurban kesti. Eve döndüğü zaman orada iki halayık gördü. Bunlar, hediye olarak kıymetli kumaşlar getirmişlerdi. Getirdikleri şeyleri masanın üstüne koydular, bırakıp gittiler. Feng karısına güzel hediyeler geldiğini haber verdi. Kadın bunlara uzun uzun baktı. Dedi ki: “Bu hediyeleri ihtiyar kadın göndermiş olacak.”

Aynı şehirde Ch’u adında yüksek bir memurun oğlu yaşıyordu. Bu adam Feng’le beraber okumuştı. Onunla sıkı fıkı arkadaştı. Bizim bilginin bir tilki kadınla evlendiğini işitince onlara hediyeler yolladı. Bunun üzerine Feng de Ch’u için bir ziyafet verdi. Birkaç gün sonra Ch’u bilgine bir kart gönderdi. Onu içmeye davet etti. Karısı bunu işittiği zaman dedi ki: “Geçen defa genç adam bizdeyken duvardaki delikten gözetledim. Onun maymun gibi çıkık gözleri, kartal gibi sivri burnu var. Bu adamla uzun zaman düşüp kalkmak doğru olmaz. Ona gitmemelisin.” Bilgin karısının bu fikrini tasdik etti.

Ertesi gün genç Bay Ch’u bilgine uğrayıp, niçin sözünde durmadığını sordu. Aynı zamanda ona, kendisinin yazdığı bir yazıyı gösterdi. Bizim bilgin bu yazıyı tenkid etti, adamla alay etti. Bay Ch’u utandı, kızdı. Bırakıp gitti. Bunun üzerine bizim bilgin de arka odaya geçti. Gülerek karısına olanı biteni

anlattı. Kadın alnını kırıştırarak dedi ki: “Bu adam bir kurt gibidir. Onunla şakaya gelmez. Benim sözümü dinlemediniz, şimdi her halde başımıza bir felâket gelecek.” Feng karısına bu sözler için gülerek teşekkür etti.

Bundan sonra bilgin Ch’u ile daima dostça konuştu. Böylece onun öfkesi yavaş yavaş geçti. Nihayet bir gün devlet imtihanı açıldı. Ch’u bu imtihanı en iyi dereceyle kazananların arasındaydı. O, başarıyla çok öğünüyordu. Gidip bizim bilgini içmeye davet etti. Feng birçok defalar bu daveti reddetti. Fakat nihayet kabul ederek gitti. Ziyafet yerine varınca Feng gördü ki, o gün Ch’u’nun doğum günüymüş. Bütün ev misafirlerle dolmuş, çok mükellef bir ziyafet hazırlanmıştı. Ch’u imtihanda yazdığı yazıyı çıkardı. Onu bizim bilgine gösterdi. Bütün akrabaları, dostları Ch’u’yu takdir ettiler. Arkası arkasına kadehler tokuşturuldu. Sonra salona çalgıcılar geldi, çalıp çağırdılar. Misafirler de, ev sahibi de çok neşeliydiler. Ch’u durup dururken bizim bilgine dedi ki: “Bir ata sözü vardır. İmtihan iyi yazmakla kazanılmaz der. Ama, ben bu ata sözünü yalancı çıkardım: Senden daha iyi bir imtihan verdim. Çünkü, yazımın ilk cümlelerini seninkinden biraz daha iyiydi.” Masada oturan bütün misafirler bu sözü haklı buldular. Bizim bilgin o kadar sarhoştur ki, kendini toplıyamadı, yüksek sesle güldü ve dedi ki: “Hâlâ imtihanı, güzel yazdığın için mi kazandın sanıyorsun?” Bütün davetliler bembeyaz kesildiler,

Bay Ch’u bir köşede, hiçbir şey söylemeden mancup ve öfkeli oturuyordu. Misafirler biribiri arkasından bırakıp gittiler. Bizim bilgin de sıvışıp kaçtı.

Ayıldığı zaman yaptığına pişman oldu. Olanı biteni karısına anlattı. Kadın bu işe adamakıllı üzüldü: “Sen hakikaten kaba bir adamsın. Böyle hareket etmek her zaman zararlıdır. Bu yaptıklarını kibar bir adama yapsan itibarını kaybedersin, bayağı, basit bir adama yapsan hayatına zarar gelir. Artık felâketin yakındır. Senin mahvolduğunu görmek istemiyorum. Bunun için senden ayrılıyorum.” Feng çok korktu. Kadın hakikaten bırakıp gidebilirdi. Ağladı, sızladı, yaptığına çok pişman olduğunu söyledi. Kadın bunun üzerine: “Öyleyse burada kalıyorum” dedi. “Fakat seninle şöyle bir anlaşma yapayım. Bugünden sonra kapını kapıyacak, dışarıyla bütün münasebetlerini kesecek ve bir yudum içki içmiyeceksin!” Bilgin bu teklifi kabul etti. Karısına bütün bunları yapacağına söz verdi!

Kadın tutumlu ve neşeli bir insandı. Gününü dikiş dikmek, dokumakla geçiriyordu. Arasıra, anasının, babasının yanına gidiyor, fakat geceyi orada geçirmedi. Bazan evin ihtiyaçları için yanında para getiriyor, biriktirdiği bütün paraları kasanın içine atıyordu. Evin kapısı sınıksız kapalı duruyordu. Kadın, eve ziyaret için bir tanıdık gelirse geri çevirmesi için kapıcıya tembih etmişti. Birkaç gün sonra Bay Ch’u bir mektup yolladı. Kadın onu yaktı. Kocasına bundan bahsetmedi. Birkaç gün

sonra, bizim bilgin bir dostuna “Başın sağ olsun” demeye gediordu. Ölü evinde Bay Ch’u’ya rasladı. adamı Feng’i kolundan yakaladı. İsrarla evine davet etti. Bizim bilgin bu daveti her hangi bir bahaneyle reddetti. Ch’u arabacıya Feng’in atını tutturttu. Onu zorla evine götürdü. Ortaya hemen şarap geldi. Bilgin, eve gitmesi lâzım geldiğini söylediği halde, Ch’u onu yollamadı. Derhal şarkıcı kızlar getirtti. Çalgı çaldırttı. Zaten bizim bilgin yaradılıştan zevkine düşkün bir adamdı. Günlerdir evinde kapalı kalmaktan zaten epey sıkılmıştı. Şimdi birdenbire musiki ve şarabı bir arada görünce neşesi yerine geldi. Verdiği sözleri unuttu. Sarhoş olup sızıncayakadar içti.

Ch’u’nun duyulmamış derecede kıskanç bir karısı vardı. Onun kumalarından hiçbirisi allık sürünmeye, süslenip püslenmeye cesaret edemezdi. Birkaç gün evvel bu kumalardan biri Ch’u’nun çalışma odasına girmişti. Kadın onu öyle bir yalakaladı, başına öyle bir sopa indirdi ki, zavallı kafasından yaralanıp öldü. İşte o zaman bilgin bu vakayı diline dolıyarak Ch’u ile alay etmişti. Bu yüzden adam bizim bilgine çok içerlenmişti, gece gündüz ondan nasıl intikam alacağını düşünüyordu; İşte o gece Feng’i evvelâ sarhoş etmeye, sonra da evinde işlenen cinayeti onun üzerine yüklemeye karar verdi. Bizim bilgin, öyle sarhoş bir halde yerde yatarken, Ch’u cesedi onun yanına sürükleyip götürdü. Kapıyı kilitleyerek gitti. Feng sabaha karşı sarhoşluktan ayılınca bir masanın üstünde yattığının farkına vardı. Hemen kalktı,

yatağını aradı. O sırada eli yumuşak bir şeye dokundu, ölüye çarptı, yere düştü. O zaman bu yumuşak şeyin, bir insan olduğunu anladı. “Ev sahibi işlerime hakması için bir halayık göndermiş olacak” dedi. Ayağıyla ona dokundu. Baktı ki yatan kaskatı duruyor, hareket etmiyordu. Bilgin çok korktu. Hemen dışarı fırladı, bağırmaya başladı. Bütün hizmetçiler geldiler, ışığı yaktılar. Orada cesedi buldular. Bunun üzerine bilgini yakaladılar. Bir kavgadır başladı. Evin genç Bayı geldi, vaziyeti gördü. Feng’in, kızın ırzına taarruz ettiğini, onu öldürdüğünü iddia etti. Bu suçla onu salâhiyettar makamlara teslim etti. Ertesi gün kadın olanı biteni işitince üzüntü içinde: “Ben bu işin buraya varacağını biliyordum” dedi. Her gün kocasına, hapisaneye para yolluyordu. Bilgin, hâkim önünde kendini müdafaa edemedi. Bütün gün adamcağızı öyle dövüyorlardı ki, eti derisi şerha şerha olmuştu. Karısı onu görmeye geldi. Halini sordu. Feng karısını görünce sanki yeis kalbini düğümledi, hiçbir şey söyleyemedi. Ama, kadın bütün delillerin bilginin aleyhinde olduğunu öğrendi. Bunun üzerine, hiç olmazsa, her gün kendisine yapılan işkenceden kurtulmak için yalan ifade vermeyi tavsiye etti. Bilgin gözlerinden yaş dökerek karısına söz verdi. Kadın Feng’i ziyaretten dönerken o kadar içine dalmıştı ki, hattâ bir adım ötedeki insanı bile görececek halde değildi. Eve gelince ağladı, sızladı. Bütün hizmetçilerine evi terk edip gitmelerini emretti. Böyle birkaç gün yalnız başına kaldı. Sonra

bir aracı kadına kendisine iyi bir aileden bir kız satın almasını sipariş etti. Yüan-erh adında, henüz on beş yaşında çok güzel bir kız satın aldı. Kadın bu kızla beraber yiyor, içiyor, beraber uyuyordu. Ona karşı da kadınların kumalarına yaptıkları muameleden daha iyi muamele ediyordu.

Bilgin yanlışlıkla kızı öldürdüğünü itiraf ettikten sonra asılma cezasına çarptı. Bu haberi, kadına bir hizmetçi getirdi. Adamacağız üzüntüden konuşamaz halde idi. Kadın bunu işitince, sanki bu haber onu alâkadar etmiyormuş gibi gayet sakin kaldı. Fakat sonbaharda yapılacak idamlar günü yaklaştıkça heyecanlanmaya başladı. Gündüzleri sokağa fırlıyor, ancak akşama doğru eve dönüyordu. Yemeyi, içmeyi, uykuyu unuttu.

Bir gün akşama doğru tilki hizmetçi ansızın çıkageldi. Kadın doğruldu. Onunla yavaşça bir şeyler konuştu. İkinci defa gelişinde hizmetçinin yüzü sevinçten parlıyordu. Kadın evini yine eskisi gibi düzeltti. İhtiyar hizmetçi ertesi gün hapisaneye gidince, bizim bilgin, karısıyla son defa vedalaşmak istediğini ve onun gelmesini çok istediğini söyledi. İhtiyar hizmetçi Feng'in bu dileğini kadına bildirdi. O gideceğine söz verdi. Kendisinde hiç heyecan eseri görünmüyordu. Bütün üzüntülerini içinde saklıyordu. Evdekiler birbirlerine gizlice bu kadının katı kalbli olduğunu söylüyorlardı. Birdenbire sokaktan şöyle bir havadis işitildi: “Bay Ch'u azledildi. P'ing-yang baş hâkimi imparator emriyle Bay Feng'in işini

tetkika memur edilmiştir.” İhtiyar hizmetçi, işittiklerini büyük bir sevinçle hanımına anlattı. O da çok sevindi. bu işin aslını öğrenmesi için adamlarından birini hapisaneye gönderdi. Bu adam oraya vardığında, baktı ki efendisi çoktan serbest bırakılmış. Karı koca tekrar buluştular. İkisi de hem hüzün, hem neşe hisleri içindeydiler.

Sonra genç Bay Ch'u mahkemeye teslim edildi. O da çok geçmeden her şeyi itiraf etti. Bizim bilgin beraet kararı aldı, evine döndü. Karısına kavuştu. Heyecandan ağlaştılar, ama çok geçmeden eski neşelerini buldular. Bilgin, karısının bu işi imparatora kadar nasıl duyurduğunu bir türlü anlıyamıyordu. Kadın, sadece gülüyor, halayığı gösteriyordu. Nihayet: “Senin velinimetin bu kızdır” dedi. Bilgin şaşırarak, karısının ne demek istediğini sordu.

Vaka şöyle cereyan etmişti: Kadın, halayığı Pekin'e yollamıştı. Orada kız, saraya girmeye çalışacak, Feng'in mâsumiyetini ispat edecekti. Halayık şehre varınca bekçi cinler saraydaydılar. Kız evvelâ lâğımlardan sürüne sürüne içeri girmeyi denedi. Fakat birçok aylar geçtiği halde buna muvaffak olamadı. Artık gecikmiş olmaktan korkuyordu. Yapacağı iş hakkında emir almak üzere tam geri döneceği sırada imparator'un Ta-tung-fu'ya seyahate çıkmak istediğini öğrendi. Evvelâ gitti. Şarkıcı kız gibi giyindi. İmparator umumhaneye gittiğinde kızı pek beğendi. Hattâ “Bu kız mutlaka hakiki bir şarkıcı kız olmamalı” dedi. İmparator ona kederinin ne

olduğunu sorunca kız da şöyle cevap verdi: “Ben Kuangp’ing’liyim ve Feng adında bir memurun kızıyım. Babam mahkemenin haksız bir kararıyle ölüm cezasına çarptıldı, yakında da öldürülecek. Bunun için beni buraya satmaya mecbur oldu.” İmparator kıza acıdı. Ona 100 miskal altın hediye etti. Oradan ayrılmadan evvel de Feng meselesini adamakıllı inceledi. Kâğıdına Feng’in adını yazdı. Her ikisine de servet ve şeref ihsan edeceğini söyledi. Hizmetçi kız dedi ki: “Ben servet istemiyorum. Emelim, babama tekrar kavuşmaktır.” İmparator “peki” demek ister gibi başını eğdi, gitti. Halayık bunları anlatınca Feng onun ayaklarına kapandı. Gözlerinden iki sıra yaş akıyordu.

Bir zaman sonra karısı bizim bilgine birdenbire dedi ki: “Eğer seni sevmeseydim bütün bu yorgunluklara katlanabilir miydim? Sen hapse girince, hemen bütün akrabalara koştum, fakat hiçbirisi, işe yarıyacak bir tedbir gösteremedi. O günlerde çektiklerimi sana anlatmama imkân yok. Fakat artık bu dünyadan tiksiniyorum. Sana güzel bir kadın aradım. Seni ebediyen terk etmek istiyorum.” Bizim bilgin bu sözleri işitince ağlıyarak kendini yere attı. Uzun zaman öyle kaldı. Fakat nihayet kadın gitmekten vazgeçti. Akşam olunca Yüan-erh’i bilgine gönderdi. Fakat o, kızı kabul etmedi. Gerisin geriye yolladı. Feng sabah olup kalkınca, baktı ki, karısı birdenbire çok çirkinleşmiş. Bir ay sonra kadın tamamen ihtiyarladı, çöktü. Altı ay sonra da yüzü, yaşlı bir köylü

kadın gibi, kapkara oldu. Fakat bilgin ona hürmet etmekte devam ediyordu. Karısına karşı muamelesini hiç değiştirmiyordu. Fakat, günün birinde kadın, yine gitmek istediğini söyledi ve şu sözleri ilâve etti: “Senin güzel bir karın var. Benim gibi işe yaramaz biriyle hâlâ neden meşgul oluyorsun?” Fakat Feng eskisi gibi ona yalvardı. Bir ay sonra kadın hastalandı, yemedi, içmedi. Odasında, yattığı yerde gitgide daha çok zayıfladı. Bizim bilgin, anasına babasına bakıyormuş gibi ona baktı. Çorbasını, ilaçlarını verdi. Büyüler, okumalar, üflemler, doktorlar hiçbir fayda vermedi. Ve nihayet kadın öldü. Bizim bilgin nerdeyse kederinden, onun arkasından ölecekti. Sonra, İmparator’un kıza hediye ettiği paraları sarf ederek gömme merasimi yaptı.

Birkaç gün sonra halayık da bıraktı, gitti. Bilgin Yüan-erh’i nikâhla aldı. Bir sene sonra da bir oğlu dünyaya geldi. Fakat bundan sonra birçok seneler mahsul iyi olmadı. Bilgin günden güne fakirleşti. Karı koca ne yapacaklarını bilmiyorlardı. Üzülmekten başka ellerinden bir şey gelmiyordu. Nihayet bir gün Feng, salonda, bir köşede duran, eski karısının içine daima para attığı kasayı hatırladı. Bu kasanın orada durup durmadığını bilmiyordu. Bilgin koşarak gitti. Köşede bir sürü zeytinyağı şişeleri, tuz sandıkları vardı. Hepsini bir tarafa çektikten sonra, incecik bir çubukla para atmaya mahsus deliğinden, kasanın içini yokladı. Kasa öyle doluydu ki, değnek içeri girmedi. Feng hemen onu kıldı. Altınlar dışarı aktı. Böylece bilgin birdenbire, yeniden zengin olmuştu.

Günün birinde ihtiyar hizmetçi, Batı'daki mukaddes dağ'a gidiyordu. Orada koyu renkli bir katırın üstünde Tilki Kadına, yani Feng'in eski karısına rasladı. Halayık da bir eşekle onun arkasından gidiyordu. Tilki Kadın: "Bay Feng nasıl?" diye sordu. ve: "Ona periler mertebesine eriştiğimi söyle" dedi. sonra gözden kayboldu.

GENÇ BABA, İHTİYAR OĞUL

Orta Çin eyaletlerinde "Yangdschou" Ch'en katır tüccarı idi. Elli yaşlarına girdiği zaman hastalandı, yatağa düştü. Bu sırada bir gün ona genç bir atlı adam geldi. Atlı onu boğazından öyle bir yakaladı ki ihtiyarın aklı başından gitti. Adam onu atına aldı, süratle oradan ayrıldılar. Ch'en imdat diye bağırdı, fakat yardımına kimse gelmedi. Şehrin büyük kapısı önüne vardıkları zaman delikanlı ihtiyarı yere attı ve: "Sen süratle git. Ben atla gideceğim, seni bekliyeceğim" dedi. Sirtına bir yumruk indirdi, atını sürdü gitti. Ch'en ne yapacağını bilmiyordu. Şaşıp kalmıştı. Fakat bu sırada bacakları kendiliğinden hareket etti, sanki uçuyormuş gibi oldu, yürüyordu ama hiç de yorulmuyordu. Ayağındaki hasırdan sandallar parçalandıkça, önüne bir sandalcı çıkıyor ve ona yenisini veriyordu. Adamcağız bu suretle yoluna devam ediyordu. Hiç kimseye bir şey sormuyordu. Sorsa da cevap alamıyordu. Acıktığı zaman bir pazar yerindeki lokantya gidiyor, karnını doyuruyor, kimse de ona ne yapıyorsun demiyordu. Üç gün üç gece gitti. Sonunda "Unutma" taşını görünce, anladı ki kuzey batıda Hsien-yang topraklarında bulunmaktadır. Şehrin büyük kapısına vardığı zaman genç adam da orada idi. İhtiyarı: "Neden bu kadar geç kaldın, üç günden beri senin yüzünden üzüntüdeyim" diye azarladı. Ch'en'i şehirde bir eve götürdü. Delikanlı içeri girdi, fakat çok geçmeden tekrar görüldü ve

adamı elbisesinden yakalıyarak içeriye aldı. Ch'en burada, yatakta, bir kadının sanki büyük bir ıstırap çekiyormuş gibi kıvrandığını gördü. Genç adam Ch'en'in boynuna ve bacaklarına birer tokat aşketti. Ve onu kadının vücudu içine soktu. Adamcağız tıkanı, boğulacak gibi oldu. Ona, sanki derin bir uçurumdaymış gibi geliyordu. Bir koku nefesini kesti, artık gökyüzünü görmüyordu, çok kederli idi. Fakat az sonra ufak bir yarık ve bir ışık gördü. Bütün kuvvetiyle yarığın arasından geçti, kendini dışarı attı.

O sırada yanında birçok sevinç sesleri işitti: "A, güzel bir oğlan doğdu." Ch'en çok korktu, bir şeyler söylemek istedi, fakat ağzı kilitlenmişti. Avazı çıktığı kadar bağırdı. Etraftaki kadınlar, erkekler ona kulak asmadılar. Şöyle sesini bir yoklamak istedi. Bu ses, tıpkı bir çocuk sesi gibi idi. Ellerine ayaklarına baktı, onlar da çok küçüktüler. O zaman korkarak: "acaba ben yeniden mi doğdum? dedi. Gözlerini açtı, etrafına baktı. Tam o sırada ihtiyar bir kadının bağırdığını işitti: "Bu çocuğun gözleri nasıl parlıyor, sakın cin olmasın, bir daha böyle etrafına bakarsa onu öldürmeli." Ch'en çok korktu, gözlerini kapadı ve o andan itibaren kendi içine daldı ve tam bir aptal oldu. İçinde taşıdığı bütün kederini, üzüntüsünü ağlamakla dışarı veriyordu. Sonra onu aldılar, içecek bir şey verdiler. Bu işe yavaş yavaş alışıp eski hayatını unutuncaya kadar, bütün bunların mânasını anlıyamadı. Altı yaşına gelince yavaş yavaş konuşmaya başladı. Bir gün babası ticaret için Yangtse'nin

güneyine yaptığı bir seyahatten döndü, karısına ipekli bir kumaş hediye etti, dedi ki: "Bu kumaş nadir bir şeydir. Yangtse'nin güneyinde bile buna en aşağı yirmi otuz altın verilir." Kadın kumaşı beğendi, yastığın içine sakladı. Ch'en bir gün oynarken bu kumaşı yastıktan dışarı çıkardı. Kadın o zaman oğluna darıldı ve birdaha böyle bir şey yapmamasını tembih etti. Kumaşın nereden geldiğini, ne kadar kıymetli olduğunu, hasılı kocasının söylediklerini tekrar etti. Bunun üzerine Ch'en güldü ve "Babam yalan söylemiş, bu Puyüan ipeğidir ve çok kıymetsiz bir şeydir" dedi. Babası bunu işitince kızdı, oğlanı sıkı bir sorguya çekti. Ch'en ağlıyarak eski hayatını olduğu gibi anlattı, aynı zamanda dedi ki: "Ben buraya geldiğim zaman evde bir oğul bırakmışım, o zamanlar on yaşında vardı. Şimdi her halde adama-kıllı büyümüştür. Oğlumun adı filândır ve filân yerde durur. Babacığım, eğer bir gün yolunuz yine Yangtse'ye düşerse onu bir kere ziyaret edin."

Babası bu söz üzerine vaitte bulundu. Ertesi sene Yangchou'ya geldiği zaman oğlanı buldu, ona her şeyi anlattı. Oğlan ticaretle meşguldü. Adam memleketine dönerken o da beraber geldi.

Baba ile oğul ilk defa biribirerini gördükleri zaman tanıyamadılar. Oğlan koca bir delikanlı idi; uzun sakalı vardı. Baba ise küçüktü. Baba eve ait bildiklerini, hâlâ orada yaşıyormuş gibi, anlattı. Bir komşunun kendisine borçlu olduğunu, bir yere oğlunun düğün masrafı için üç yüz lira altın para

ayırıldığını ve şimdi oğlunun onları alabileceğini söyledi. Sözlerini bitirince de büyük bir kederle içini çekti. Oğlu da üzüntüsüne hâkim olamıyordu. Memlekete döndüğü zaman babasının anlattıklarının doğru olup olmadığını öğrenmek istedi. Hepsi doğru çıktı. On sene sonra Ch'en ikinci defa koca bir adam oldu. Babasının işlerini görmeye başladı, Yangtse'nin güneyine gitti. Eski evini ziyaret etti. Fakat oğlu öleli epey zaman geçmiş, evi harap olmuştu. Yalnız ihtiyar karısı, yetim kalmış torunlarıyla beraber yaşıyordu. Bu, Ch'en'e çok dokundu. Eki karısına, öldüğü zaman gömme masrafı için 300 altın bıraktı. Atalarının mezarına adak olarak bir bardak şarap döktü, ve tekrar geldiği yere döndü.

GARİP BİR DOLANDIRICILIK

Dolandırıcılığın çok usta şekilleri hakikaten pek nadirdir. Vaktiyle Nankin'de yaşlı bir adam yaşıyordu. Bu adamın bir parça parası vardı, bir gün bunu kuzey kapısındaki köprü yanında bir sarrafa bozdurmak istedi. Dükkâna girdi. Her halde bir düşündüğü olacaktı ki uzun uzun gümüş paranın şeklinden, piyasasından bahsetti. Bu sırada içeri genç bir adam girdi. Bu adam kibar halli idi. İhtiyara da amca diye hitabetti. Dedi ki: "Ch'ang-chou'da ticaret yapan oğlun, yeğenin ile beraber çalışıyor. Bana bir mektup içinde para göndermiş amcacığım, bunu sana teslim etmemi söylüyor. Evine gittim, seni bulamadım. Şimdi ummadığım bir zamanda birdenbire karşıma çıktın." Bu sözleri söyledikten sonra ihtiyara, içinde para olan mektubu verdi. Eğilerek onu selâmladı ve gitti. İhtiyar süratle mektubu açtı, sarrafa: "Gözlerim iyi görmüyor, okuyamıyorum, mektubu bana okuyuverir misiniz?" dedi. Sarraf mektubu okudu. İçinde sadece aile işlerinden bahsediyordu. Mektubun sonunda da şunlar vardı: "Babacığım, ihtiyaçların için sana on miskal para yolluyorum." İhtiyar bunun üzerine sevinerek sarrafa dedi ki: "Pekâlâ, öyle ise daha evvel benden aldığın parayı geri ver, artık gümüşün piyasası üzerinde konuşmaya lüzum kalmadı. Gönderilen para, mektuba bakılırsa, on miskal olmalı. Bana onu bozar mısınız?" Sarraf parayı tarttı. Bu, 11,3 miskal gümüş idi. Kendi kendine dedi ki:

"Oğlu bunu paket yaparken her halde adamakıllı tartmamış olsa gerek. Onun için mektupta on miskal diye yazılı. İhtiyar da parayı tartacak değil ya, bunu haber vermem, fazlasını cebime atarım." Adam, ihtiyara 9000 mangır verdi. Çünkü o zamanlar on miskalin karşılığı 9000 mangır ediyordu. İhtiyar parayı cebine koydu ve gitti. Çok geçmeden dükkânın bir köşesinde duran bir müşteri gülümsiyerek: "Alışverişte sakın aldanmış olmıyasınız, dedi. Bu ihtiyar, senelerden beri kalp para süren sahtekârın biridir. Onun geldiğini görür görmez sizi rahatsız etmek istemedim. Onun için uzun zaman bir şey söylemeye cesaret edemedim burada bekledim." Sarraf gümüş paraları kesti, iç kısmı hakikaten kurşundu. Adamcağız yaptığından derin bir pişmanlık duydu. Müşteriye tekrar tekrar teşekkür etti ve ihtiyarın evinin nerede olduğunu sordu. Müşteri dedi ki: "İhtiyar filân yerde oturur, evi buradan on mil uzaktadır. Onu takibetmek istiyorsanız, şimdi hemen arkasından yetişebilirsiniz. Ben onun komşusuyum. Kendisini haber verdiğimi öğrenirse, benden intikam alır. Bunun için size sadece evinin nerede olduğunu söyleyeceğim. Siz onu kendiniz takibedersiniz." Sarraf müşterinin beraber gelmesini istiyordu, dedi ki: "Yanımda gelin, kâfi. Bana sadece evi gösterin, sonra ayrılın. O zaman ihtiyar sizin kendisini haber verdiğinizi anlamaz, böyle olduktan sonra neden intikam almaya kalksın?" Müşteri yine gitmemek isteyince adam ona üç mangır verdi. O zaman o

çaresiz kalmış da zorla gidiyormuş gibi yaptı. İkisi de Han-hsi kapısından çıktılar, ihtiyarı orada buldular. O, paraları masanın üstüne yaymış, arkadaşları ile yiyip içiyordu. Adam sarrafa, ihtiyarın bulunduğu yeri gösterdi ve "İşte aradığınız orada, dedi. Koşun, onu yakalayın. Ben şimdi dönüyorum." Sarraf sevin-di, sert adımlarla meyhaneye doğru yurudu. İhtiyarı yakalıyarak: "Seni gidi ihtiyar düzenbaz, sen kurşundan yapılmış, üstünde de azıcık gümüş olan miskali 9000 mangırla bozdurursun, ha?.." diye bağırdı. Oradakiler ayağa kalktılar, meseleyi anlamak istediler. İhtiyar bunun üzerine dedi ki: "Ben oğlumdan gelen on miskal gümüşü bozdurdum. Onda katiyen kurşun filan yoktu. Eğer sahte para bozdurduğumu iddia ediyorsan, paramı geri ver." Adam orada bulunanlara, içi kurşun çıkan, kesilmiş sahte parayı gösterdi. Fakat ihtiyar gülerek: "Bu benim sana verdiğim para değil ki dedi. Ben size tam on miskal verdim ve 9000 mangır geri aldım. Zannederim bu sahta para on miskal değil, bu benim param olamaz, siz beni aldatmak istiyorsunuz." Meyhanedeki adamlar bir terazi bulup parayı tarttılar. Gümüş 11,3 miskal geldi. Bunun üzerine herkes bu işe kızdı, sarrafa söğüp saymaya başladı. Adamcağız sesini çıkaramadı. Oradakiler hep birden üstüne çullandılar. Kazanç hırsı, sarrafı ihtiyar kalpazanın tuzağına düşürmüştü. Yaptığına bin pişman evine döndü.

Tai-yüan'lı T'ien Lin boyu bosu yerinde, her zaman neşeli, orta tabakadan bir adamdı. Daha küçükken anasını, babasını kaybetmişti. Bütün kardeşleri de ölmüşlerdi. Dünyada kuru canından başka hiçbir şeyi kalmamıştı. Daha 20 yaşında iken dayana- cağı bütün insanları kaybetmişti. Akrabaları da onunla geçinemeditler. Bunun üzerine Tien tarlaları- nı, evini sattı, eline geçen yüz altınla başşehir göç etti. Orada çalıştı. Bir sene içinde bir o kadar daha para kazandı. O zaman memleketine dönmeye ve kendine uygun bir kız aramaya niyet etti. Nesi var, nesi yoksa topladı. Şehrin kale kapısından çıkmak üzere yola koyuldu. Yolu odun pazarından geçiyor- du. Ölüm cezası yiyen mahkumlar sonbaharda orada- ki meydanda öldürölürlerdi. O gün herkes boynu vurulanları görmek için buraya toplanmıştı. T'ien, çok kalabalık olduğu için ahalinin arasından geçeme- di. O, genç ve her şeyi öğrenmek merakını duyan bir adamdı. Seyircilerin arasına katıldı, boynunu uzattı. Öldürülenleri görmek için parmaklarının ucunda doğruldu. Çok geçmeden kemerinin birdenbire hafif- lediğini fark etti. Eliyle kesesini yokladı. O zaman bütün parasının çalındığını anladı. Bir yankesici kemerini kesip parayı almıştı. Derdine yanmaktan başka yapacak işi kalmamaştı. Bereket versin ki elinde eşeği vardı. Onu pazara götürdü. Koşumiyle beraber beş altına sattı. Ama bu parayla memleketi- ne dönüp evlenemezdi. Plânları artık suya düşmüştü.

Hanın bir köşesine yalnız başına oturdu. Dibi bucağı olmıyan plânlar kafasının içinde dönüp duru- yordu. Nihayet birdenbire halasının Wei-hui'de yaşa- dığı aklına geldi. Gidip onu bulabilirdi. Çıkını sırtına vurdu. Handan ayrıldı. Shun-te topraklarına geldiği zaman akşam olmuştu. Her yer çöl gibi sessizdi. Ortada ne bir ev, ne de bir insan görünüyor- du. Ne yapsın, yoluna devam etmekten başka çare kalmamıştı. Nihayet ormanda, güneyden kuzeye doğru kıvıldıyan bir ışık gördü. İçi serinledi, ferahla- dı. Koşarak ışığa doğru gitti. Baktı ki saç topuzlu bir halayık elinde ebegümeci şeklinde bir fener tutuyor, ve bir kızın yanında gidiyordu; kızın üstünde yeşil bir hırka, kırmızı bir eteklik vardı. Bu, on yedi on sekiz yaşlarında kadar, görülmemiş derecede güzel bir kızdı. T'ien biraz uzaktan onları takibetti. Kız bir aralık başını çevirdi. Adamı görünce, T'ien de onlarla beraber hızlandı. Kız yürürken, büyük bir korku duyuyormuş gibi başını ikide bir arkaya çeviriyordu. Bir mil kadar yürüdükten sonra nihayet terini sildi. Nefesi tıkanır gibi oldu, durdu. Hizmetçi kıza: “Bir parça dinlenelim, bu kadar acelesi olan adamı da bırakalım öne geçsin. Onun öyle bizim peşimize takılmasını etraftan hoş görmezler” dedi. Kız bu sözleri, hafif bir rüzgârın bir kaval içinde esmesi gibi söyledi. T'ien kızın bu sözlerini işitince o kadar kendinden geçti ki, az kalsın aklını kaybede- cekti. Bir tarafa çekildi. Eğilip dedi ki: “Affedersiniz, âciz kulunuz yolumu kaybettim, şaşkın şaşkın dolaşı-

yorum. Beni yatacak bir yere kadar götürürseniz çok minnettar kalırım. Sizinle beraber gitmeme müsaade eder misiniz?” Kız, yelpazesıyla yüzünü örttü, döndü. Yavaşça güldü. Hafif bir sesle hizmetçiye: “Meğer dünyada ne kadar da terbiyesiz insanlar varmış” dedi. Halayık da kıskıs güldü. Ancak uzun bir müddet sonra kız gülmesini gizliyerek dedi ki: “Evimizin işlerine anam karışır, hele bir gelin bakalım; sizi misafir edip etmiyeceğini ona danışırız.” T’ien teşekkür etti, onlarla beraber gitti. Bir mil kadar daha yürüdüler. Nihayet bir evin önüne vardılar. Bunun bir zengin evi olduğu belliydi. Halayık kapıyı çaldı. Yaşlı bir kadın görüldü. Kızlara, bu kadar geç geldikleri için öfkelenmişti. Genç kız: “Bizi A-na alıkoydu. Hemen bırakıp gelemedik” dedi. “Hizmetçiye yollamasaydın yalnız başıma gelemezdim. Biraz evvel yolunu kaybetmiş bir adama rasladık. Yol boyunca bize, kendine yatacak bir yer bulmamız için yalvardı. Onu başımızdan savamadık. Bilmem ki bugün ne biçim bir şeytana raslamışım da işlerim bütün gün ters gitti durdu.” İhtiyar kadın dedi ki: “Tutup genç bir kızıdan böyle gece yatacak bir yer isteyen bu yabancı da ne biçim bir adammış? Ona ben raslasaydım kıcına bir tekme indirirdim, böyle münasebetsizlik yapmak ne demekmiş gösterirdim.” Genç kız gülmekten yenlerini ısıırıyordu. Başını arkasına çevirerek T’ien’e baktı, dedi ki: “Söylenenleri işittiniz mi? Başka bir yer aramanız her halde iyi olur. Burada daha fazla kalırsanız belki de rezil olursu-

nuz.” T’ien gitmek üzereyken ihtiyar onu durdurdu. Lâmbayı yüzüne yaklaştırdı. Dedi ki: “Boynunuzda bir ur var. Dişleriniz sarı, her halde bu Allah vergisi. Teniniz beyaz, saçlarınız sık, bacaklarınız büyük, ayaklarınız uzun. Bütün bunlar Shansi eyaletinden olduğunuza alâmet. Tahminim doğru değil mi?” T’ien ihtiyarın sözünü tasdik etti. Bunun üzerine kadın: “Öyleyse hemşeriyiz, dedi. Bir geceyi bizim evde bir ot minder üstünde geçirirseniz pekâlâ olur. Mademki hemşeriyiz, sizi kapıdan çevirmek olmaz.” ihtiyar kadın delikanlıyı içeri aldı. Şarap getirdi, onu ağırladı. T’ien kendini takdim etti. İhtiyar bunun üzerine; “Anam tarafına da T’ien’ler denir. Sakın siz de T’ai-yüan’lardan olmayasınız?” diye sordu. T’ien: “Evet” diye cevap verdi. “Belki de kumaş tüccarı T’ien’le akrabasınız.” T’ien hürmetle eğildi: “O benim büyük babamdır” dedi. İhtiyar kadın şaşırmıştı. “O adam benim babamdır. Babanızın adı nedir” “Choung-mou”. Bu cevap üzerine ihtiyar daha fazla şaşaladı. T’ien’i elinden yakaladı. Yüzüne iyice baktı. Sonra dedi ki: “Demek sen onun oğlusun ha? Şu gördüğün ihtiyar halan baba evinden ayrıldığında ancak 13 yaşlarında kadardı, daha nişanlanmamıştı. Kırk sene var ki kardeşimden hiçbir haber almadım. Onun oğlunun bir gün böyle koca adam olacağını kim düşünürdü? Ben babanın öz kardeşiyim. Koca adam oldun ama, her halde halanın Wei-hui’de Yang adında birisiyle evli olduğunu işitmemiştir.” T’ien bu sözler üzerine içinden hem keder, hem de sevinç

duydu. İhtiyarın önünde diz çöktü, dedi ki: “Yeğenin sığınacak bir yer bulmak için Wei-hui’ye halasının yanına gitmek istiyordu. Size burada raslıyacağım hiç aklıma gelmezdi.” İhtiyar, göz yaşları arasında T’ien’i yukarı çıkardı. “Buraya geleli on iki sene oluyor. Alnımıza yazılmasaydı birbirimize raslıyabilir miydik? Anan, baban iyiler mi?” T’ien ağlamaya başladı. “Yeğenin 7 — 8 yaşlarındayken ikisi de öldü. Biri küçük, ikisi benden büyük üç kardeşim de arkası arkasına hastalanıp dünyaya gözlerini yumdular. Malımız, mülkümüz mahvoldu. Şimdiye kadar anasız babasız yaşadım.” İhtiyar bir zaman kederli düşündü. Sonra T’ien’e tekrar sordu: “Şimdi kaç yaşındasınız?” Delikanlı yirmi yaşında olduğunu söyleyince ihtiyar, kızına dedi ki: “Dayının oğlu T’ien senin ağabey’in oluyor.” Kız oğlanın önünde eğildi. T’ien de ona mukabele etti. İhtiyar sözüne devamla: “Halanın hiç oğlu olmadı yavrum. Yalnız Hsiu-ku adlı şu biricik kızımı büyüttüm, bu hale getirdim. Fakat onun hiçbir şeye kabiliyeti yok. 18 yayında olduğu halde hâlâ çocuk gibi düşüncesiz. Enişten öldükten sonra evimizde hiç erkek yüzü görmedik. Gelmen iyi oldu. Bu evin erkeği olur, işlerimizi çevirirsin. Benim artık birtek kaygım var. O da, şu kızı başgöz etmek. Onu da hayırlısiyle evlendirirsem vazifem bitmiş olacak.” Bunu üzerine T’ien dedi ki: “Kardeşim o kadar güzel, o kadar akıllı ki, onu yüksek aileden biriyle evlendirmek güç olmaz sanırım.” Bu sözleri söylerken Hsiu’ya baktı. Kız utancından

kıpkırmızı olmuştu. Sessizce başını eğdi. Belindeki kemeri tuttu. İhtiyar, T’ien’e evli olup olmadığını sordu. Delikanlı: “Hayır” dedi. Kadın da: “Burada olduğun müddetçe bunun için üzülme, ben sana iyi bir kız ararım. Şimdiye kadar ne iş tuttun?” dedi. “Şehirde küçük bir dükkânım vardı. Bundan epey para kazanmıştım. Ne yazık ki paralarımı çaldırdım. Şimdi ne malım, ne mülküm var. Bana en yakın akraba olan halam, yeğenini bu sefaletten kurtarır diye düşündüm, bu kadar yolu göze alarak sizi aramaya çıktım.” Halası içini çekti. “Bizim aile soydan soya hep tüccar yetiştirir. İçlerinde işinin hakkında gelmemiş bir insan çıkmamıştır. Sermayesini batıran bir sen oldun. Biz burada epey mal mülk edindik. Halbuki sen ötede fakirliğe düşmüş, yaşayabilmek için diyardiyar dolaşmak zorunda kalmışsın. Şimdi bütün aklın artık para kazanmakta olsun. Sözlerimi kulağına küpe et.” T’ien söylenenleri hürmetle dinledi, halasını tasdik etti.

Gece yarısına doğru delikanlı daha fazla içemiyeceğini söyledi, yatmak için izin istedi. Halası, hizmetçi kıza lâzım gelen hazırlıklarını yapılmasını emretti. T’ien, esas binanın doğusundaki avlıda hazırlanan yere yatmaya gitti. Yolda, halası kızının yanında rasladığı halayığı onun hizmetine vermişlerdi. Bu, 16 - 17 yaşlarında akıllı bir kızdı. T’ien ona adını sordu. İsmi Ch’iu-lo idi ama, “Sonbahar-Kızı” diyorlardı. Delikanlı: “Yolda feneri taşıyan siz değilmiydiniz?” diye sordu. Sonbahar kıızı: “Evet” dedi.

“Nasıl oldu da gecenin o kadar geç vaktinde sokakta kaldınız?” Sonbahar kızı: “Siz akraba hatırı nedir, tabii bilmezsiniz” diye cevap verdi. Sonra dikkatle, özene bezene yorganları ve yastıkları düzeltti, perdeleri indirdi, mumların fitillerini kesti. Bu işler epey bir zamanı aldı. Daha sonra masanın yanında durdu. Bırakıp gitmeyince T’ien dedi ki: “Sonbahar Kızı, yorulma, burada yapılacak başka iş yok, arkadaki daireye gidebilirsin.” Kız: “Arkadaki kısımda, hanım anamıza İlkbahar Kızı hizmet eder. Doğu taraftaki binaya da ben bakarım” diye cevap verdi. T’ien sözüne devam etti: “Öyle de olsa, vakit geç, bir parça dinlenmeyi hakettim.” Sonbahar kızı yavaşça gülümsedi. Kalktı, kapının önündeki perdeyi çekerken durdu. Arkasına dönerek: “Bir şeye ihtiyacınız olursa beni çağırın, memnuniyetle gelirim” dedi. Sonra adamı bir daha süzdü, gitti. Kız T’ien’in kalbini karmakarışık etmişti.

Ertesi gün ihtiyar kadın oğlana anahtarlar verdi. Dedi ki: “Chang-te’de görülecek işlerim var. Uzun zamandan beri oraya gitmek istiyordum. Ama bir türlü cesaret edemiyordum. Çünkü evimizde kalacak bir erkeğimiz yoktu. Olur ki bir hakarete uğrarsınız, bir yerden bir kötülük gelir diye korkuyordum. Onun için şimdiye kadar bir türlü gidemedim. Artık gidebilirim. Sen evin işlerini çevirirsin, tabii, bütün bunları söylemeye ne hacet. Ben on beş gün içinde -tekrar dönerim.” Delikanlı: “Halacığım, Chang-te yolu uzak. Yalnız gitmenizi doğru bulmuyorum” dedi.

Fakat kadın: “Benim için üzölmeyi filân bırak da, yol için, pişip kurutulmuş piring, bir de kuru et hazırlat. Çünkü yarın erkenden yola çıkmak istiyorum” diye cevap verdi. T’ien kıza baktı. O bir şey söylemiyordu. Fakat yüzünden aynı fikirde olduğu anlaşılıyordu. Oğlan da ihtiyarı yolundan alıkomaya kalkışmadı. Kadın, hizmetçilerinden birini yanına alarak yola çıktı.

Kız anasını uğurladı. Sonra İlkbahar, Sonbahar Kızlarına kapıları adamakıllı kapamalarını söyledi. T’ien’e de: “Anam uzun bir yolculuğa çıktı. Ben hareme bakarım, haremde başka yerlere de sen bakarsın. Anamı, geri döndüğü zaman memnun bırakmak istiyorsak, her şeye dikkat edelim” dedi. Delikanlı: “Ama, korkarım ki evin içinde bir âşık zuhur eder de, bütün işler altüst olur” diyince kız bu sözleri duymamazlıktan geldi, gülümsiyerek evin arka bölümüne gitti. T’ien artık kızdan çok şeyler bekleyebileceğine inanmıştı. Odasında yalnız başına kalınca bütün akli fikri bu düşünceyle uçup gidiyordu. Bir defasında yine odasında derin derin düşünürken Sonbahar Kızı çay getirdi. T’ien bambudan yapılmış ufak bir kutu açtı. İçinden ipekli kırmızı bir krep çıkardı. Kıza uzattı. Kız almak istemeyince oğlan onu kolundan yakaladı. Krepi zorla yeninin içine soktu. Sonbahar kızı gülererek dedi ki: “Böyle fena şakalar yapıp insanı zorla baştan çıkarmayın. Verdiğiniz şeye bakın, bir de benden istediğiniz şeye bakın.” Delikanlı güldü: “Evet, hediyem küçük bir

şey ama, bununla size verdiğim hisler çok büyük. Siz akıllı bir kızsınız, fakat neden bana bu kadar soğuk davranıyorsunuz? Buna çok üzülüyorum.” Sonra kızı kendine doğru çekti. Kız ağlıyormuş gibi yaparak kendini müdafaa etti. Dedi ki: “Ömrümde böyle utanmaz bir delikanlı görmemiştim. Ben size ne yaptım ki, bana karşı böyle muamele ediyorsunuz?” T’ien kızı oturduğu yere doğru çekti, onunla şakalaştı. O daha açılmamış bir çiçektir. Tam o sırada birinin ansızın kapı perdesini yana doğru çektiğini ve içeri girdiğini gördüler. Büyük bir korkuya düştüler. Gelen İlkbahar Kızı’ydı. Kapının eşiğinde duruyordu. Başı hafif yana eğilmişti. Sonbahar Kızına dönerek yanağını gösterdi. Gülüyor, utanıyormuş gibi dudaklarını oynatıyordu. T’ien fevkalâde sıkılmıştı. Utancından kendini toplayamıyordu. İlkbahar Kızı çok geçmeden odaya girdi. Gülümsiyerek: “Sonbahar Kızı, evin hanımı seni istiyor” dedi. Sonbahar Kızı kendine çeki düzen verdi. Saçlarını düzeltti. İlkbahar Kızıyla beraber gitti. T’ien şaşırılmış kalmıştı. Ne yapacağını bilmiyor, etrafı merakla kolluyordu. Az sonra etek hışırtısı, ayak sesleri işitti. Kalbi hızlı hızlı çarpmaya başladı. Sonbahar Kızı içeri geldi. Öfkeli bir sesle: “Az kalsın ölecektim. Bem ölseydim, sanki sen sağ kalacağını mı sanıyordun?” dedi. Delikanlı kâğıt gibi bembeyaz olmuştu. Onu bu halde görünce Sonbahar Kızı sordu: “Niçin küçük bir sıçan kadar korkaksın?” T’ien sadece: “İlkbahar Kızı bir şey söyledi mi? diye sordu. Kız cevap vermeden

kâğıda sarılmış bir paket çıkardı. Onu masanın üstüne atarak dedi ki: “Eğer sırrımızı meydana vurmasaydı hanım bu paketi size ne diye gönderecekti? Çabuk oku, cevabını bekliyor”. T’ien kâğıdın içinde ne olduğunu düşünmekten bile korkuyordu. Kalbi endişe içindeydi. Paketi açtı. İçinde, kadınların kullandıkları bir yazı kâğıdı vardı. Üstüne süslü bir yazıyla birkaç satır yazılmıştı. Kelimeler, bir kadının saçına soktuğu uzun kemik iğneler üstündeki çiçekler kadar zarifti. Delikanlı okudu. Bu, bir şiirdi:

*“İlkbahar karları bir bulut halinde rüzgârın
önünde esip geliyor”*

“Onların mavi yosunu örtmesi sebepsiz değil.”

Bu kar, eriyip yağmur olacak kadar sıcak duygular taşıyor;

“O, aşkın bahçesine yağsaydı ne olurdu?”

T’ien şiiri, üç dört defa okudu. İçinde hudutsuz bir sevinç duydu. Kıza dedi ki: “Bu yazı sahiden hanımının mı?” “Sen zaten daima tuhaf konuşursun. Böyle güzel yazmak kimin haddine düşmüş?” Bunun üzerine T’ien: “Biraz bekle de cevabını yazayım” dedi. Derhal fırçayı, mürekkebi aldı. İçinin bütün duygularını kâğıt üzerine boşaltmak istiyordu. Kızın kine bir cevap olmak üzere, nihayet aynı kafiyede bir şiir yazdı:

“Beklenmedik, yeşil bir kuş uça uça geliyor,”

*“Bir şiir getiriyor, yeşil yosunu gagalayıp didikliy-
yor.”*

“Avlının ön tarafında, ay çıkıncaya kadar bekle.”

“Sonra yeşimli aşk bahçesinde buluşalım.”

Sonbahar Kızına şiir verdi. Ona hislerini anlattı. Eğer işleri yoluna koyarsa çok bahşış vereceğini vadetti. Sonbahar Kızı dedi ki: “Ben fakir bir insanım. Âdi bezden bir tanecik elbisem var. Oda, siyah ipekten yapılmış gibi kapkara. Onun için her dediğinizi yapmaya çalışırım. Fakat eğer işler aksi giderse ne yapayım, o zaman zararını ben çekerim.” T’ien kızla şakalaşmak istedi. Fakat o gülerек kaçtı, bir daha görünmedi. Hizmet etmeye de gelmeyince delikanlının içine bir şüphe düştü. Üzülmeye başladı. Ancak geceye doğru Sonbahar Kızı tekrar geldi. Bir mektup getirdi. T’ien onu bir mum ışığında okudu. Bu, şiir şeklinde yazılmış bir cevaptı:

*“Oturdum, ilkbahar bulutlarının dağlar üstüne
gelmesini bekliyorum.”*

*“Ay Doğu’daki duvardan yosunların üstüne yük-
seliyor.”*

*“Eski zamanlarda akraba oldukları halde kork-
madan sevişenler olmuş”*

*“Kardeş çocukları olduğumuz için hep çekinecek
miyiz.?”*

“Biz de sevişelim.”

T’ien şiiri okuyunca delice sevindi. Yıkandı, dişlerini temizledi, hazırlandı ve kıza gitti. Harem avlısının kapısına geldiğinde kız orada parmaklığa dayanmış, T’ien’i bekliyordu. Onu görünce çok sevindi. Yemek hazırlattı. Birlikte yediler, içtiler, birbirlerine aşklarını anlattılar. O günden itibaren delikanlı haremde yaşadı, artık dışarı çıkmadı. Kız

duyguluydu. Gizli imalarla türlü şarkılar söylemek-ten hoşlanıyordu. T’ien ona, biraz dikkatli olmasını rica etti. Başlarına bir felâket geleceğinden korku-yordu. Kız delikanlıya hak veriyordu ama, şiirlerinde de bütün duygularını söylemekten çekinmiyordu.

Bir akşam yine birbirleriyle buluştukları sırada İlkbahar Kızı kapının önünde birdenbire: “Büyük hanım geldi” diye bağırdı. İkisi de çok korktular. İhtiyar içeri girdiği zaman kendilerini toparlayıp oturdukları yerden kalkamadılar. Kadın onlara şöyle bir baktı, büyük bir öfkeyle dedi ki: “Ahlâk kaideli-rene göre karıyla kocanın bile elden ele birbirlerine bir şey vermeleri doğru değildir. Halbuki siz burada diz dize oturuyorsunuz.” T’ien korkarak ayağa kalk-tı, sesini çıkarmadan durdu. İhtiyar kadın kızına öfkeli gözlerle baktı. Utanç yaşları kızcağızın yanak-larından aşağı akıyordu. Kız iki gözü iki çeşme ağlıyordu. Ama korkmuyordu. İhtiyar hiddetle ba-ğır-maya başladı: “Akrabamı buraya kabul ettim. Fakat şimdi onun ne mal olduğu anlaşıldı. Meğer o, evimize kadar sokulmuş bir haydutmuş. Onun serseri olduğunu nereden bilirdim? Yeğenimdir, her halde iyi bir terbiye görmüştür dedim. Kendisine her şeyimi emniyet ettim. Gözüm arkada kalmadan bırakıp gittim.. Benim etim ve kanım demek olan bir insanın evime gelmesi üzerinden daha on beş gün geçmeden bir hayvanın yapamıyacağı işler yapacağını düşünme-miştim. Bu haltları işliyen birinin, günün birinde adam olacağına artık nasıl inanırım? Ailemizin na-

musu berbat oldu. Fakat yeğenim olan adama fenalık etmek istemem. Şimdi onunla şöyle bir muavele yaparız. Benden iki bin altın sermaye alır, Shantung eyaletine gider. Orada ticaretle meşgul olur. Bu parayı israf edip bitirmeden, kendi dedeleri gibi olmaya çalışır. Eğer bu sermayeyi üç misli artırırsa Hsiu-ku'yu onunla evlendiririm. Yoksa bir daha kızın yüzünü görmekten ümidini kessin." T'ien peki dedi. Birkaç gün sonra ihtiyar ona bir altın tasla yeşim taşından yapılmış bir vazo verdi. Dedi ki: "Bunları sat, 2000 altın eder. Yarın yola çıkarsın. Eğer bir tanıdığına raslarsan, elindeki şeylerin ailenden miras olarak kaldığını söyle. Sakın kimseye olanı, biteni anlatma!" T'ien ihtiyara söz verdi, odasına gitti, hazırlandı. İçine gam, kasavet çökmüştü. Gece saat ona doğru Sonbahar Kızı evin küçük hanımını getirdi. Her ikisi de melûl mahzun vedalaştılar, ağlaştılar. Yanlarında bulunan Sonbahar Kızı da ağladı. Hsiu-ku kolundan altın bileziğini çıkardı, oğlana verdi. Sonra bir veda şarkısı okudu:

"Boş avluda melûl mahzun yanyana oturuyoruz."

"Gözlerimizden ayrılık yaşları akıyor, önümüzde artık hiçbir ufuk yok."

"Kavuşmamız, gözlerimizin önünde uzak bir rüya gibi duruyor."

"Çiçek yüklü elma ve armut ağaçlarını düşün."

T'ien bir kâğıda yazılı olan bu şiiri cebine soktu. Parmağından beyaz yeşim taşından yapılmış bir yüzü çıkardı, bir de ayrılma hâtırası olarak aynı kafiyede yazılmış bir şiir verdi:

"Biz vedalaşırken ay inmişti."

"Ufuk bizden nasıl uzaksa, biz de birbirimizden öyle uzak kalacağız."

"Aşkımız bir hırsız gibi kaçak değildir."

"Güzel bir doğu rüzgârı ağaçların çiçeklerini sallıyor."

Kız şiiri okuyunca, gözlerinden yağmur gibi yaş boşandı. Biribirlerine başka hiçbir şey söyleyemediler. Çünkü İlkbahar Kızı koşarak geldi, dedi ki: "evin hanımı kalktı, yıkanıyor, taranıyor. Bay T'ien hemen gitmeli." Kız kederini saklıyamıyordu. Şu sözlerle oğlana veda etti: "Git, çalışkan ve tutumlu ol, para biriktir. Ben, hep seni bekliyeceğim." O kadar müteessirdi ki, iki halayık onun koluna girdiler, alıp götürdüler. Horozlar iki defa ötünce ihtiyar evin avlısında T'ien'e ciddiyetle şu sözleri söyledi: "Artık son günlerimi yaşıyorum. Dünya üstünde varım yoğun bir kızım vardı. Onu da sen baştan çıkardın. Hsiu-ku'yu artık senden başka kimseye evlendiremem. Atalar sözü: Üç yumurtadan iki yumurta olur, der. Siz dört kardeştiniz. Bir sen hayattasın. Bilmem sen de bir baltaya sap olabilecek misin? Belki çaldırırsın diye eline para vermedim. Bu kıymetli kablari al, onlardan eline geçen parayı sermaye yapar, bir iş tutarsın. Belki atalarının geleneğini devam ettirirsin diye düşündüm. Günün birinde tekrar buraya gelir de, evimizin yolunu bulamazsan, yakın köylerden birinde Wei-hui'li Bayan Yang'ın evini sorarsın. Buralarda bizi bilmiyen yoktur." T'ien

bütün söylenenleri zihninde tuttu. Zorla birkaç kadeh şarap içti. İki defa yerlere kadar eğildi, ağlıyarak bıraktı gitti. İhtiyar da yüzünü kapadı, ağladı. Kız paravananın arkasına çekilmiş, ağlıyordu. T'ien onu görmek için izin istemeye cesaret edemedi.

Eşyasını koltuğuna aldı. O kadar kederliydi ki, nereye gideceğini bilmiyordu. Her adım attıkça arkasına dönüp bakıyordu. Yarım mil kadar gittikten sonra, batan ay bir bulut halini aldı. Yüksek ağaçların karaltıları büyüdü. Uzaktan dağ gibi görünmeye başladı. Karanlık etrafa çöküyor, bütün eşya biribiri içinde kayboluyordu. Halasının evi artık görünmez olmuştu. Shantung'a geldiği zaman vazoyla altın kâseyi sattı, bir dükkân açtı. İlkbahardan sonbahara kadar sermayesini on misli artırdı. Yakında, sevdiğine kavuşmak ümidiyle seviniyordu. Bütün parasını altın yaptı. Yükte hafif, pahada ağır eşyasını aldı. Sağlam bir katıra bindi. Gece yarısı yola koyuldu. Kızın oturduğu yere vardığı zaman sık ağaçlardan başka bir şey göremedi. Etraf ıssız bir kır manzarasını gösteriyordu. Evden eser yoktu. O zaman, seyahate çıkmadan evvel, halasının kendisine, evin yolunu köyden sormasını tembih ettiğini hatırladı. Öyle yaptı. Herkes ona: "Wei-hui'li Bayan Yang'm evi diye bir şey bilmiyoruz. Yalnız burada onun mezarı var. Bayan Yang öleli yirmi yıl oldu," dedi. T'ie bu sözleri işitince çok korktu. Tekrar evin bulunduğu yere yollandı. Orada sahiden iki mezar vardı. Üstlerinde de, toprağa yarı yerine kadar gömülmüş küçük

mezar taşları gördü. Eliyle taşları sildi, yazıları okudu. Birinde şunlar yazılıydı: "T'ien ailesinden Wei-hui'li Bayan Yang'ın mezarı." Ötekinde de: "Yang ailesinden Wei-hui'li Bayan Hsiuku'nun mezarı." Mezarların yanbaşıda, çiçekleri solmaya başlamış elma armut ağaçları vardı. İki üç adım gerisinde de daha küçük mezarlar duruyordu. Bunlarda Sonbahar Kızıyla öteki hizmetçilerin gömülü olduğunu anladı. Uzun zaman orada kararsız, şaşkın dikilip kaldı. Şimdi halasına karşı minnetini halası kızına da aşkını göstermesi lâzımdı. Köye gidip yerleşti. Sonra yüz kadar amele getirtti, büyük bir mezarlık yaptırdı. Oraya çam ve selvi ağaçları diktirtti. Mezarlığın etrafına da büyük bir duvar ördürttü. Sonra halasının evine benzer bir ev yaptırdı. Uşaklar, halayıklar satın aldı. Kendi de o mezarlığın bekçisi oldu. Oracığa yerleşti. Bütün hayatı boyunca da evlenmemeye yemin etti. Yalnız bir odalık aldı, ondan bir oğlu oldu. Bu oğlanın kendi neslini devam ettirmesi lâzımdı. T'ien her bayram mezara gider, kurban keser, ağlardı.

Vaktiyle Ts'ui adında bir adam vardı, bu, günün birinde işlediği bir suçtan dolayı Kuang-tung'a sürülmüştü. Giderken, başlarına bir felâket gelir korkusuyla, karılarını yanında götürmekten korkmuştu; bunun için onları evde bıraktı, yalnız başına yola koyuldu. Fakat Kuang-tung'daki askerî kampa vardığı zaman, yalnızlığını hissetti, kederlendi. Ayrılık gününü hatırladı. Küçük karısını düşündü. Ts'ui, şehirden ayrılırken, genç kadın muhakkak evin kulesine çıkmış, onun ardından uzun uzun bakmış olmalı idi. Bunları düşündükçe daha çok mahzun oldu.

Günün birinde Tung-Wu-nien adında bir ihtiyarla tanıştı. Ts'ui bu adamdan hoşlanmıştı. İhtiyar da onun yalnızlığına acıdı ve onu oğluna öğretmen olarak aldı. İki de biribiriyle ahbap oldular. Bir akşam, ay ışığında, evin yüksek kulesi üzerinde içiyorlardı. Adam birdenbire içinden ayrılık acısının yükseldiğini duydu. Elinde şarapla parmaklıklara dayandı. Öyle dalıp kaldı. İhtiyar gülümsiyerek: "Her halde bulutlara benziyen saçları, yeşim renginde kolları özlemiş olmalısın. Ben uzun zamandan beri sorup soruşturdum, teşebbüslerde bulundum. Karılarını buraya getirmek kabil olacak mı, bilmiyorum. Onun için size bir şey söylemedim. Fakat on gün veya bir ay sonra bir haber gelmesi lâzım."

Aradan altı ay geçti. Bir gün ansızın, ihtiyar, erkek kadın hizmetçilerine bir oda temizlemeleri için

talimat verdi. Kendisi büyük bir telâş içinde idi. Çok geçmeden evin önüne üç küçük tahtırvan geldi. Bunların içinde adamın iki karısıyla bir hizmetçi vardı. Tahtırvanın perdelerini açarak aşağıya indiler. Ts'ui sevinçten çıldıracak gibi, onlara, böyle nerden çıkıp geldiklerini sordu. Onlar da dediler ki: "Buraya gelmemiz ve yolda falan memura katılmamız için yolladığın haberi aldık. Fakat biz biraz acele ettik, uzun zaman beklemek istemedik, onun için böyle ansızın çıkıp geldik. Evde, her şeyin idaresini erkek kardeşlerimize bıraktık ve onlarla kararlaştırdık: pirinçten gelen senelik geliri altın yapıp bize yollıyacaklar." Ts'ui hizmetçi kızı nerden aldıklarını sorduğu zaman kadınlar şöyle cevap verdiler: "Mektubunda bahsettiğin memurun karıları biribirleriyle anlaşımadıkları için bu kızı gemide bize ucuza sattılar." Ts'ui sevinçten titriyerek, ihtiyara teşekkür etti. Hattâ heyecandan gözlerinden yaş bile geldi. O andan itibaren ailesi ile beraber yaşadı, bir daha eski evini barkını düşünmedi.

Birkaç ay sonra ihtiyar Ts'ui ye dedi ki: "Bu hizmetçiye yol üstünde bulmuş olmanız, onun da sizi bu felâket anında terk etmemiş olması takdirin bir işi imiş? Bu kız, karılarınızla beraber hizmetinize bakmalı, siz de onu ölünceye kadar bırakmamalısınız."

Birkaç sene sonra umumi af çıktı. Ts'ui de memleketine dönmek müsaadesini aldı. Adam sevinçten uyumadığı halde, karılarının ve hizmetçi kızın kederleri, ayrılık acıları, yüzlerinden okunuyor-

du. Ts'ui onları teselli etti: “Bize yaptığı iyilikten dolayı ev sahibimize hürmette kusur etmeyin, bir gün ben de onun iyiliklerine karşılık elbet borçlarımı öderim.” Kadınlar hiçbir şey söylemediler. Hemen gidip Ts'ui'nin eşyalarını hazırladılar. Adam hareket etmeden kısa bir zaman evvel, ihtiyar şarap ve yiyecek hazırladı. Üç kadını dışarı çağırdı, onlara: “Bugün her şeyi itiraf etmelisiniz” dedi. Sonra da bilgine yalvarır gibi ellerini kavuşturarak şunları söyledi: “Ben bir yerüstü evliyasıyım. Bundan evvelki hayatımda, sizin rütbenizde bir memurdum; öldüğüm zaman, her hususta aileme yardım ettiniz, onları memleketime geri getirdiniz, bu yaptığınız iyiliği asla unutamam. Bu sefer siz de sevdiklerinizden ayrılınca, tabii ben de size yardım etmek istedim, ama arada dağlar, nehirler vardı.. İki âciz kadın kalkıp buralara nasıl gelebilirdi? Düşündüm, taşındım, nihayet çiçeklerin ruhlarını yanıma çağırdım, hizmetçi kız evvelâ sizin eve gitti. Orada altı ay kaldı. Gizliden gizliye evinizin gidişatını gözetledi, konuşulan şeyleri dinledi, ailenizin bütün sırlarını öğrendi. Orada gördüğü şeyi tekrar edecek şekilde belledi. Bu kız, evinize ait her şeyi haber verebileceği için siz de şüpheyeye düşemezsiniz. Bu üç kadın kardeşlerdir. Onun için birini ötekilere hizmetçi olarak verdik. Üçü de hayalettir; artık onları düşünmeyin. Memleketinize döndüğünüz zaman göreceksiniz ki bu kadınlar asıl karılarınızdan hiç farksızmış.” Bilgin, ihtiyara rica etti. Üç kadını da beraber götürmek istedi. Fakat ihtiyar dedi ki: “Her

ruhun bir muhiti vardır. Bir müddet için o ruh, muhitinden ayrılabilir. Fakat uzun zaman için bu kabil olamaz.” Üç kız bilginin ellerine sarıldılar, onunla vedalaştılar, göz yaşları adamın elbisesini ıslattı. Sonra üçü de süratle kayboldular. Bilgin kayığa bindiği zaman üçünün uzakta, sahilde durduklarını gördü. Eliyle onları çağırdı. Fakat gelmediler.

Evine vardığı zaman karıları Ts'ui'ye hallerinin günden güne fenalaştığını, fakat kendinin gönderdiği para ile bugüne kadar yaşayabildiklerini söylediler. Tabii bu da ihtiyarın bir lûtfu idi.

Sevgililerinden ayrılan dünyadaki bütün insanlar böyle bir ihtiyara raslasalar ayrılık acısı olmazdı. Bu hikâyeyi yazan der ki: Anlatılan doğrudur. Yerüstü evliyalı Kuang-tung'da olduktan sonra başka yerde de olabilir. İhtiyar Tung'un bu kerametini tabii öteki evliyalar da gösterebilirler. Başka bir insanın böyle bir evliyaya raslamamasının sebebi, kimsenin ona ilk hayatında iyilik etmemiş olmasıdır. Bunun için yerüstü evliyası kerametini göstermek istemiyor.

SADIK LİU

Ch'ing-chou'lu bilgin Liu Hung-t'u bir kıtlık senesinde, yiyecek hiçbir şey bulamadığı sırada evlenmişti. Karısıyla beraber, yaşanabilecek bir yere göçtü; fakat çok geçmeden ikisi de dilenmeye mecbur oldular. Bu memlekette dilenciler karıncalar kadar çoktu. Günün birinde ikisi de çok acıkmıştı. Birbirlerine sarıldılar, ağlaştılar. O zaman kadın dedi ki: "Beni sat, sen nasıl olsa başını kurtarabilirsin, fakat beni peşinden sürüklersen ikimizde açlıktan ölürüz." Bu söz Liu'ya çok dokundu. Verecek cevap bulamadı, yalnız bunu yapamayacağını anlatmak ister gibi elini salladı. O sırada oradan bir araba geçiyordu, içinde kadın erkek bir sürü insan vardı. Başlarındaki adam da esirci idi. Kadın: "Hey arabacı, buraya baksana, biz çok açız, yiyecek bir şey bulmak için kendimi satıyorum" diye seslendi. Adam kadını güzel bulduğu için: "Kocana sor bakalım, seni kaç satar?" dedi. Liu ağlamaktan cevap veremedi. Bunun üzerine kadın: "On dizi⁽¹⁾ versen seninle giderim." dedi. Fakat esirci: "Sen bu kadar etmezsin, beş dizi veririm" deyince, bu söz yolculara dokundu. Hasılı kadın sekiz diziye satıldı. Tüccar altınları sayınca, kadın bunları kocasının önüne koydu: "Ben küçük bir çocukken anam, babam bana altın parçası derlerdi. Kim derdi ki bir gün hakikaten altın parçası

olacaktım. Ne yapalım erkeğim, buna katlanmak lâzım, böyle yapmasaydım ikimiz de ölecektik. Fakat karının kendini satması sayesinde yaşamaya imkân bulduğunu asla hatırandan çıkarma!" dedi. Liu şikâyet dolu bir sesle: "Bir kadın güze lliği nelere kadir değil ki, dedi. Bu ayrılık ölünceye kadar sürecek. Acaba kavuştuğumuz günü görecektir miyim?" Esirci sabırsızlanıyordu. Fakat ikisi de birbirlerini bırakmıyorlardı. Bunun üzerine adam kadını arabaya çekti. Liu'yu aşağıya itti ve araba çingirak sesleri içinde yoluna devam etti. Liu sessizce arkalarından baktı, sonra parayı aldı. Ağlıya, sızlıya kuzeye doğru yollandı. Kadın araba ile günlerce gitti. Yolda birçok insanlar onun kaç satarlık olduğunu soruyorlardı, istenilen yüksek fiyata şaşıyorlardı. Böylece kadının müşterisi çıkmadı. Nihayet Yenişehir (Hsinch'eng) adlı bir köye vardılar. Burada Wang Mingshan adında bir asker oturuyordu. Bu adam çok zengin ve namuslu idi. Anasına güzel bakardı, köyde herkes onu çok sayardı. O sene kıtlık senesiydi. Fakat Wang sayesinde köy halkı hiç sıkıntı çekmemişti. Wang köyün ilerisinde, tüccarların geceleri kalmaları için bir han yaptırmıştı. Orada, günün birinde, iyi bir soydan olduğu yüzünden anlaşılan ve herkesi kendine acındıran bu kederli kadını gördü. Onun satılık olduğunu anladı. Kötü kadınlar arasına düşmesine gönlü razı olmadı. Tüccara: "Bu kadın ne güzel!" dedi. Tüccar da: "Eğer hoşunuza gidiyorsa alın, size sermayesine veririm, hiç kâr istemem" diye cevap

(1) Bir dizi bin paradır; bu da bir altın karşılığıdır.

verdi. Wang doğru evine gitti. Olanı bitanı anasına anlattı. İhtiyar kadın evvelâ bu işe razı olmadı. O zaman Wang: “Ben ona âşık falan değilim, sadece acıyorum, bu zavallıyı bir kızın gibi kabul ve himaye etmek istemez misin?” diyince annesi de razı oldu. Wang doğru hana yollandı, kızı: “Benim dünya ahret kardeşim ol, seni evime götüreceğim” dedi. Kız da ona teşekkür etti. Wang yirmi altın vererek kızı satın aldı. Annesi onu evlât edindi. Hattâ sonunda kocaya vermek istedi. Fakat kız buna razı olmadı. Ömrünün sonuna kadar ihtiyar anaya bakmak istediğini söyledi. İhtiyar, âhir ömründe, kendine yardım edecek candan birinin bulunmasına sevindi.

Öte yanda kuzey yolunu tutmuş olan bilgin Kuan-tung’a gitmek istedi. Fakat huduta geçmesine müsaade etmediler; bunun için tekrar doğu istikametinde yoluna devam etmeye mecbur kaldı. O sene bereket senesi idi. Yollarda herkese başaklar hediye ediliyordu. Liu birinin yanına uşak olarak girdi. Bir sene çalıştıktan sonra memleketine dönmek istedi. Yolu Yenişehir köyüne düştü. Geceyi Wang’ın hânında geçirdi.

Liu çok fakirdi. Kuru canından başka bir şeyi yoktu. O gece sabaha kadar yağmur yağmış, hanın her tarafı akmış, avlının içi su ile dolmuştu. Sabahleyin Liu oradaki gübreleri süpürdü. Biraz sonra hanın sahibi Wang oradan geçiyordu, kapının önünü ayna gibi tertemiz görünce: “Burasını kim temizledi? Yerde ufak bir kırıntı bile yok” diye sordu. Liu’da:

“Yağmurdan sonra sabahleyin erkenden kalktım, işim yoktu, ortalığı ben süpürdüm” dedi. “Sen nerelisin?” “Ben Ch’ing-chou’luyum, adım da Liu’dur. Kıtık senelerinde memleketimden çıktım, şimdi oraya dönüyorum.” Wang: “Her halde iyi işler tutmuş ve çok para yapmışsındır.” deyince Liu: “Üstümdeki yırtık elbiselerimi görüyorsunuz, benimle alay etmeye diliniz nasıl varıyor? Nerde ufak bir iş bulsam orada kalmaya razıyım” dedi. Wang: “Eğer memleketine mutlaka dönmeye karar vermiş değilsen, burada benim hanımda kal, çalış” dedi. Bilgin de memnun oldu ve orada kaldı. Wang ona bir oda verdi. Sabahları Liu’ya evini temizletiyor, akşamları da misafirlerine hizmet ettiriyordu. Liu okumayı, yazmayı hesap tutmayı bildiği için Wang ona kıymet veriyor, hizmetçi muamelesi etmiyordu. Hattâ daha sonra onu bir kardeş gözü ile görmeye başladı. Biribirleriyle çok iyi arkadaş oldular. Böylece tam iki senden fazla bir zaman geçti. İş olmadığı zamanlar, Bilgin sabahlara kadar gürül gürül eski eserleri okurdu. O yıl devlet imtihanının açıldığı yıldı. Liu imtihtandan bahsetmek istemediği için bir yalan uydurdu ve: “Bir kere memleketime gidip evimi görmek istiyorum, bir ay sonra muhakkak dönerim” dedi. Wang ona müsaade etti. Ayakkabı, elbise ve daha başka birçok şeyler verdi. Bilgin veda etti, yola düzüldü. Evvelâ doğuya doğru gitti, sonra güneye döndü, vilâyet merkezine geldi. Kendisini namzetler listesine kaydettirdi. İmtihandan sonra tekrar Wang’-

ın yanına döndü, ona Ch'in-chou'dan geldiğini söyledi. Dokuz eylül bayramından kısa bir zaman evveldi. Neticeler ekseriya üç ve dört eylülde ilân edilirdi. Liu çok heyecanlı idi. Listeye baktı, bu sene Yenişehir'den kimse kazanamamıştı, ama buna üzülecek ne vardı? Birkaç gün sonra imtihanı Shou-kuang adında birinin kazadığını öğrenince, bu havadise pek ehemmiyet vermedi. Bir gün köyden şöyle açıldı ve bir akasya ağacının altına gitti. Orada iki adam oturmuş konuşuyorlardı. Hallerinden yabancı oldukları anlaşılıyordu. Liu merak edip, adamlara nereye gittiklerini sordu. Onlardan biri cevap verdi: "Biz Ch'ing-chou'dan geliyoruz." Diğeri dedi ki: "Bırak bu bahsi... Büyük bir üzüntünüz var, bunu kime açsak bize küfrediyor. Elimizden geldiği kadar yeni Chü-jéen'i(1) aradık, fakat bütün gayretlere rağmen hiçbir yerde bulamadık. Herkes onun kıtlık senesinde memleketi terk ettiğini söylüyor. Fakat kimse nereye gittiğini bilmiyor. Acaba bu adam ölümlere mi karıştı?" Liu şöyle bir düşündü ve: "Vakit epey geç, şuradaki hana gelin, ben oranın sahibiyim" diye onları kaldırdı. İki de hana gittiler, orada kaldılar, akşam olunca lâmbalar yandı. Liu bir testi şarap getirdi; misafirlere: "Çok üzüntülüsünüz, kederinizi dağıtmak için benim şu kötü şarabımdan için" dedi. İki de teşekkür makamında ayağa kalktılar, şarabı içtiler, aralarında sohbet ettiler. Liu ikinci testi ısıtıp getirdiği zaman hepsinin kafaları dumanlanmaş-

tı. Bir aralık misafirlere: "Acaba Ch'ing-chou'lu yeni Chü-jén'in adı ne?" diye sordu. Onlardan biri Liu diye cevap verdi. "Elinizle bir deliliniz var mı?" "Evet, elimizde onun mavi bir kâğıt üzerine yazılmış el yazsından bir parça var." Liu "Bana gösterir misiniz?" dedi. Adamlardan biri razı olmadı, fakat arkadaşı: "Ne olacak canım?" dedi. Bunun üzerine birincisi, sarılı kâğıdı açtı, Liu'ya gösterdi. Bilgin gözlerini sildi, kâğıdı okumaya başladı: Kırk numaralı Ch'ing-chou'lu, Liu Hung-tu.. Gözlerinden yağmur gibi yaş boşanıyordu. Yolculardan biri: "Birader, neden bu kadar heyecanlandın, yoksa bu, senin akrabam mı?" diye sordu. O da: "hayır," diye cevap verdi. "Yoksa oğlun veya yeğenin mi?" "Ne oğlum, ne yeğenim, kardeşimin kardeşi, yeğenimin amcası." Bu sözü işitince ikisi birden: "Yoksa yeni Chü-jén sen misin?" diye sordular. O da: "Evet" diye cevap verdi. Bunun üzerine sevinçten ortada büyük bir gürültü oldu. Wang kapıyı açarak, Liu'ya: "Ne var?" diye sordu. Liu ona her şeyi olduğu gibi hikâye etti. Wang buna pek sevindi, ve iki misafiri ağırladı. Sonra annesine olanı biteni anlattı. İhtiyar kadın da bu işe memnun oldu ve ziyafet için şarap ısmarladı. Bütün köy gelerek Liu'yu tebrik ettiler.

Günün birinde ihtiyar kadın mutfakta kızla beraber Liu'ya yemek hazırlıyordu, tabakları getiren hizmetçi: "Bilgin Liu aramızda iki seneden beri yaşıyor da, haberimiz olmuyor. Şimdi herkes Liu Hungtü'nun kim olduğunu öğrendi" dedi. Kız sözleri

(1) Vilâyet imtihanını kazananların unvanı.

işittiği zaman heyecandan elindeki yemek çubuklarını düşürdü. İhtiyar kadın kendi kendine: “Bu kız evlenmemek için yemin etmişti, fakat şimdi Liu’nun ismini işitir işitmez birdenbire ürküyor; acaba bu heyecan, meşhur bir adamın adını duymaktan mı geliyor?” dedi. Wang akşam eve döndüğü zaman annesi ona, bilginin evli olup olmadığını sordu. Wang da “hayır” diye cevap verdi. Kız: “Liu acaba Ch’ing-chou’lu mudur?” diyince Wang da: “Evet” cevabını verdi. O gece ihtiyar kadın kıza: “Sen bana iki senedir sadakatle hizmet ettin” diye söze başladı. “Öz evlâdım bile bana bu kadar iyi bakamazdı. ama, yüz sene sonra da olsa, yine günün birinde ayrılacağız. Ben şimdi hayattayım, senin için iyi bir koca arıyabilirim, fakat gözlerimi kapadım mı, evleneceğin adamın, evvelden iyi mi, kötü mü olduğunu öğrenemezsin. Ömrünün sonuna kadar bekâr kalmak istemezsin elbette.” Kız derin derin içini çekti. Bu sözlerle Liu’nun kastedildiğini anlamıştı. Bunun için açık konuşmaya cesaret edemiyordu. Sadece: “Anam nasıl emrederse öyle olsun” dedi. İhtiyar kadın bunu Wang’a söyledi. Wang da anasının emrinden cesaret alarak meseleyi Liu’ya açtı. Liu o zaman “Ayrılık ölümden betermiş, bir felâket anında karımdan ayrılmaya mecbur oldum, onun sözleri hâlâ kulağımda, eğer yeniden evlenirsem bedbaht olurum. Ah hiç kimse benim kadar talihsiz değildi” dedi Wang onu teselli etti, nihayet Liu dedi ki: “Velinimetimin, kardeşimin, bilhassa anamın teklifini reddetmiyece-

ğim, fakat ne olurdu, karımla tekrar kavuşmamız kabil olsaydı. Bunu her halde siz de istersiniz.” Wang bunları annesine, o da kıza anlattı. Kız da: “Bu mesele bugün için mühim değil, eğer eski karısı gelirse o zaman çaresini düşünürüz” dedi. Wang bunun üzerine hanın önünde düğün çadırı kurdurdu. O gün birçok arabalar ve mızıka da geldi. Gelinin üstünde altın işlemeli bir elbise vardı. Çadır perdesinin açılması ve şarap sunulması merasiminde bulunmak için halalar, yengeler geldiler. Şapkasına, kemere çiçekler takan Liu, kırmızı bezi elinde tutarak yukarı kaldırdı ve tam o sırada gelini gördü.⁽¹⁾ Kız sevinçten titriyor, hafifçe gülümsüyordu. Halalar, yengeler, kızın gülümsediğini bir aralık gördüler. Bunu, bir hafiflik sandıklarından ihtiyar kadına anlattılar. Fakat Liu nişanlısını daha adamakıllı görmemişti, yalnız onun, eski karısına benzediğinin farkına varmıştı. Akşam olup da davetliler dağılınca, güveyi elinde bir lâmba ile gelinin bulunduğu odaya girdi. Kız yüzünü kapamıştı, çok heyecanlı idi. Liu gelinin elinden tuttu. Ona: “Sen benim sahiden karım altın parçası mısın?” diye sordu. Kız da: “Öyle olsaydı, sevinir miydin?” dedi. Liu heyecandan ne yapacağını bilmiyor, mütemadiyen lâmbayı siliyordu. Geline başından geçenleri, ayrılık günlerini anlattı.

(1) Düğün merasimi sırasında güvey, bir çadır içinde bulunan gelinin yanına gider ve onunla aynı masrapadan içer. Sonra gelinin yüzündeki duvağı kaldırır; yüzünü ilk defa o zaman görür.

Beraberce hem ağladılar hem güldüler. Bu, onların yeniden hayata doğuşlarıydı. Sabahleyin hizmetçi kadın yorganları kaldırıp gelin yatağına baktığı zaman hayret etti.

Liu erkenden giyindi. Wang'ın yanına gitti ve: "Kardeşim, senin yaptığın iyilik o kadar büyük ki, bu sanki benim kemiklerime yazılmış, kalbime kazılmış gibidir. İyiliğini ölünceye kadar unutmıyacağım" dedi. Wang hayretle bunun sebebini sorunca, ikisi de, nasıl ayrıldıklarını ve nasıl kavuştuklarını birer birer anlattılar. İhtiyar kadın olanı biteni işitince: "Ben zaten bunun böyle olduğunu anlatmıştım" dedi. Liu Yenişehir köyünde kaldı. Wang ona talebe buldu ve bir mektep açtı.

Ellinci ve elli birinci seneler⁽¹⁾ şarkta yine büyük bir kıtlık oldu. Tohumlar kurudu. Başaklar mahsul vermedi. Halk eli bōgründe ölümü bekliyordu. Hükümet bundan evvelkilerle mukayese edilemeyecek kadar mükemmel tedbirler aldı. Umumi aflar ilân etti, yardımlarda bulundu, yasaklar koydu, fakat yine, halkın büyük bir kısmı hayvan gibi yaşıyor ve açlıktan ölüyordu. "Kuraklığa hiçbir tedbir fayda vermez" sözü ne kadar doğrudur. Her tarafta karılarını ve kızlarını satan insanlara raslanıyordu. Memurlar da bunu görüyorlar, fakat önüne geçemiyorlardı. Erkekler, kızlarını karılarını başlarından savmak suretiyle yaşıyabiliyorlardı. Böyle yapmasalar hep

birlikte kaldırımlar üstünde açlıktan iskelet haline geleceklerdi. O zamanlar ot köklerinin kilosu yirmi mangıra satılıyordu. Aç bir adam pazarda yiyecek satan birini gördü mü onun üstüne saldırıyor, elindekileri kapıp kaçıyordu; peşinden koşan olursa kaptıklarını ağzına tıkiyordu. Bu türlü hırsızlıkları çokluk yirmi otuz kişi bir araya gelip yapıyorlar, köylere saldırıyorlar, evleri yağma ediyorlar, yahut da gece olunca, köyleri yakıyorlardı. Herkes, daha güneş batmadan evinin kapısını kapıyor ve geceyi büyük bir korku içinde geçiriyordu. Evet, Liu gibi mesut olanlar ise binde, on binde bir kişidir.

HUANG YÜ-SHAN

Ch'ien-shan'lı Huang Yü-shan derin bir bilgindi. Fakat çok fakirdi. Geçimini sağlayacak hiçbir şeyi yoktu. Onun için resim yapmakla geçiniyordu. Gün günden bu sanatta şöhret kazandı. Günün birinde Shan-yo eyaletinde seyahate çıktı. O sırada P'ing-yang valisine rasladı. Vali bay Kui, Tung-hia kazasına bağlı Ying-ch'eng'li idi. Kaynanası yetmiş yaşına bastığı gün, onun resmini yaptırmak üzere Huang'ı evine çağırdı. İlkbaharın başlarında idi. O gün karanlık ve bulutlu bir gündü. İhtiyar kadın kürkleri içinde bahçeye çıktı. Rüzgârdan korunmak için başına bir takke geçirmişti. Hizmetçiler çepeçevre dört yanını almışlardı. Valinin kızı nenesinin yanına oturdu. Başında leylek rengi kürkten yapılmış bir şapka vardı. Üstündeki dibadan mantoya madalyonlar içinde resimler, etekliğine de birçok kuşlar işlenmişti. Kız, bu haliyle fevkalâde güzeldi. Etrafta miski anberler yakıldı. Huang kendinden geçti. Fırçayı eline aldı, işine koyuldu, ama, ne yapacağını bilmiyordu. Tablonun zemini tamam olunca, oradakilere bunu gösterdi. Bütün hizmetçiler: "A, bu bizim genç hanımımız" diye bağırdılar. Huang şaşır-
dı. Bunu dalgınlıkla yaptığını söyledi. Resmi bozdu, yeniden işe koyuldu. Bitirince tekrar gösterdi. Bu sefer kızlar, resmin ihtiyar hanıma adamakıllı benzediğini söylediler. Tablo tamamlanınca, vali, Huang'a pek çok para ihsan etti.

Huang evinde genç kızın resminin ilk taslağını değiştirdi ve onu tamamladı. Bu defa kız, resimde çıplaktı. Bir tarafa eğilmiş, sağ elinde tuttuğu yelpaze ile çıplaklığını örtüyordu. Bilgin tabloyu yatak odasına astı. Bir akşam içiriyordu, vakit gece yarısı olmuştu. Kızın resmine bakarak: "Benimle beraber bir kadeh içer misiniz?" dedi. O zaman resimdeki kızın gülümsediğini, yanaklarının birdenbire kızardığını gördü. Bilgin buna şaşıtı. Bundan böyle hiçbir akşam yemeğinde kızı unutmadı. Huang yağmurlu bir gecede, dışarda, penceresinin önünde duruyordu. Odada bir çatırdı işitti. Pencerenin parmaklıkları arasından bir göz attı. İçerde bir kız, küçük bir masaya dayanmış duruyordu. Bu, resimdeki kıza şaşılacak kadar benziyordu. Huang kapı perdesini aralayıp yavaşça içeri girdi. Fakat odada kimseyi göremedi. Yatağına büyük bir üzüntü ile yattı, Tanrıya, kızın tekrar görünmesi için dua etti. Henüz uykuya dalmıştı ki, kız geldi. Yatağın perdesini kaldırdı. O zaman Huang uyandı. Onu yakaladı, kendine çekti. Kız pürüzsüz bir yeşim taşı gibi ılıktı, adama dedi ki: "İlkbahar yağmurlarının soğuğu insanın içine işliyor, bütün gün tablonun içinde nasıl oturup kalayım?" Bilgin de: "Seni yarın işlemeli kürk mantonun içine sarayım" dedi. Sonra kendisine yaklaşmasını rica etti. Fakat kız: "Olmaz" diye cevap verdi. "Sen olgun bir adamsın, şimdi bir şiir okuyacağım, ona cevap verebilirsen ne âlâ, veremezsen...." Bilgin şiiri istedi. Kız da: "Çoktandır hava açıktı,

şimdi yağmur yağıyor” diye başladı. Bilgin mısraın sonunu şöyle getirdi: “Benim bir kayısım var, eriği ne yapayım?” Sarmaş dolaş oldular. Bilgin kıza adını sordu: “Benim adım Feyfey (hiç hiç)” dedi. “Peki vali kim?” “Babam.” “Eğer baban vali ise buraya nasıl gelebiliyorsun?” Kız da: “Vaktiyle Han Shou tütsüyü nasıl çalmış? Kadınlar erkeklerin yaptıklarını yapamazlar mı?” dedi ve horozlar öterken bıraktı gitti. Artık her akşam geliyor, Bilginle şiirden, edebiyattan konuşuyordu. Hattâ birçok hususlarda ondan üstündü. Bir gün lâtife olsun diye Bilgin onun resminin kenarına şöyle bir şey yazdı:

“Çırlıçiplak güzel bir kız.”

“Benden başkası gelince vücudunu yelpaze ile örtüyor.”

“Benim karşımda yal pazeyi bile çekiyor.”

Serbest vezinle birkaç mısra daha yazdı. Kız bunları gördükçe memnun oluyor ve diyordu ki: “Bu fevkalâde istidadın beni o kadar sevindiriyor ki, o zaman gizli birleşmemizin günahına katlanıyorum. Fakat işlediğimiz suç günün birinde duyulacak olursa, bir daha bir araya zor geliriz. Beni gerçekten seviyorsan gel, beraber gidelim.” Bilgin: “Güzel bir fikir dedi. Fakat bunu nasıl yapabiliriz?” Kız da: “Bunda düşünecek ne var?” diye cevap verdi. Sabahleyin kalktıkları zaman kapının önünde iki at duruyordu. Bu atlar tepiniyor ve kişniyorlardı. Bilgin alelâcele bir paket yaptı, kızla beraber oradan ayrıldı. O kadar kendinden geçmişti ki, yolun farkın-

da bile değildi. Fakat gitgide dağlar yükseldi. Yol darlaştı. Kız çok süratle önden gidiyordu. Nihayet hayvan resimleriyle kaplanmış iki katlı, etrafı duvarla çevrilmiş bir malikânenin önüne vardılar. Burada, bahçeyi gölgeliyen ağaçlar vardı. Kız atını içeri sürdü, bir ağaca bağladı, sonra avlıya doğru yürüdü. Burası muhteşem bir yerdi. Fakat onları karşılamaya kimsecikler gelmedi. Bilgin bu yerin ne biçim bir yer olduğunu sordu. Kız da: “Bizim eski bağımız” diye cevap verdi. “Babam uzun zamandan beri memuriyetle dışarda dolaşıyor, onun için bağ böyle bakımsız kaldı.” O sırada ihtiyar bir kadın geldi. Çay ve bir de mum getirdi. Kız adama: “Ben üst katta oturacağım” deyince o da buna razı oldu. İhtiyar kadın lâmba ile yolu aydınlatıyordu. Merdivenden çıktılar; bilgin yukarı varınca her şeyin fevkalâde güzel olduğunu gördü. Oradaki eski yazılara baktı, bunların hepsi Kui ailesine aitti. İhtiyar kadınla da konuştu. O da Ying ch’eng’li idi. Halinde garip bir taraf görünmüyordu. Kızın, yemeği getiren ihtiyar kadından başka hizmetçisi yoktu.

Burada yaşadıkları müddetçe, kız bilgini daima okumaya teşvik ediyor, onun ilerlemesini istiyordu. Resim yaptırıyor, model çizdiriyordu. Fakat Huang yine Huang’dı. İşlerini tamamlamadan yarım bırakıyor, kendini alâkalandıran bir şeyi gördü mü ona dalıyordu. Sabaha, horozlar ötünceye kadar kız elinde bir işle onun karşısında oturuyor, fakat Huang yorgun düşüyor ve uyukluyordu. Kız o zaman derin derin içini çekiyordu.

Bir sonbahar akşamı idi, bilgin henüz uykuya dalmıştı; tam bu sırada kapının açıldığını, ellerinde meşaleler ve sopalarla birçok adamların içeri girdiğini gördü, bağırarak istedi. Fakat tam bu sırada biri boynuna yalın bir kılıç dayadı. Onun için bilgin sesini çıkaramadı. Bu adamlar kızı bir şeyin içine sardılar, bağladılar, eşyalarıyla beraber alıp götürdüler. Sonra adamı da yakalayıp bağladılar. Kırk mil kadar götürdükten sonra bıraktılar. Adamcağız korku ve şaşkınlık içinde evin yolunu aradı, aradı ve nihayet buldu. Kapı sımsıkı kapalı idi. Her tarafı otlar bürümüşü. Komşulara sordu. Burası gerçekten, Kui'nin on seneden beri içinde kimsenin oturmadiğı eski evi mi idi? Komşular ona "Kui'nin buraya gelip evini düzenlemek istediğini işittik. Fakat gelen giden olmadı" dediler. Bilgin birkaç ay evvel Kui'nin kızının gelip gelmediğini sorunca da: "Hayır!" diye cevap verdiler. Adam bunun üzerine büsbütün hayret etti. Çünkü kızın bir cin olduğunu anlamıştı; fakat onu cin olarak da hâlâ seviyordu. Ying-ch'eng bulunduğu yerden çok uzaktı. Buralarda da kimseyi tanımadığı için dilenerek karnını doyurmaya mecbur kaldı. Perişan bir hale düştü. Bir ay sonra Chi-nan'a vardı. Orada resimlerini satarak bir parça yiyecek aldı. Üstündeki çullar çıplaklığını ancak örtüyordu. O sırada sonbahar ortası bayramı idi. Birçok kızlar bu memleketteki "Bin Buda" mâbedini ziyarete geliyorlardı. O da bu mâbedi görmeye gitti. Kapının önünde, elinde kızıl bir dal bulunan bir kız gözüne

çarptı. Bu kız tahtıravana binmek istiyor ve perdeyi kadıncı bilginine bakıyordu. Bilgin kızın kim olduğunu hatırlamaya çalışırken, tahtıra van çoktan uzaklaşmıştı. Bu kız her halde Feyfey'di. Arkasından koşmak istedi. Fakat ortalığı akşam sisi sardı. gece oldu. Kararsızlık içinde dururken yerde kırmızı bir dal buldu. Dalın üstüne iğne ile şu sözler kazılmıştı:

"Bu kız Feyfey mi değil mi?"

"Mademki Feyfey'i tanıyorsun"

"Acaba o mu, değil mi?"

Bilgin bunu okuyunca kuvveti hacaklarına verdi, kızın peşi sıra koşmaya başladı. Tahtıra van uzaklarda bir vadiye doğru iniyordu. O da ardı sıra gitti, koşarken ayağı takılıyor, yere kapaklanıyordu. Fakat o, bunların hiçbirine aldırılmıyordu. Nihayet geceleyin, ikinci karakol zamanı, bir köye vardı. Orada duvarlar taştan ve yüksekti. Bir tahta kapının arasından gözüne bir ışık çarptı. İçerde yaşlı bir adam oturuyordu. Bilgin ona: "Tahtıra vanın nereye gittiğini biliyor musunuz?" diye sordu. İhtiyar adam öfke ile: "Uzaktan geliyorsun ve böyle geç vakit kapımı çalışıyorsun. Seninle alışverişim yok. Eğer tanıdığın kız evine döndü ise olup bitenleri kendisinden öğren" diye cevap verdi. Bilgin ses çıkarmadı. Fakat bir müddet sonra dedi ki: "Yolumu kaybettim, bana geceyi geçirecek bir yer göstermenizi rica ediyorum." ihtiyar şöyle bir baktı: "Ben hancı değilim" dedi. Onu dışarı atarak arkasından kapıyı kilitleti. Adamcağızın, bir kapının önündeki taşların üstüne otur-

maktan başka çaresi kalmamıştı. Soğuk bir rüzgâr esiyordu. Her tarafa kırağı düşmüştü. Gece sessizdi. Taşlar buz gibi soğuktu. Bilgin yapraklarla örtünmeye çalıştı. Yattığı yer çok rahatsızdı. Sıkıntı ile soluyordu. Bir aralık kapı açıldı. Elinde yuvarlak bir fenerle bir kız dışarı çıktı. Feneri ona doğru tutarak: “Sen Huang değil misin?” dedi. Bilgin kıza bakmak istedi. Fakat lâmba sönmüştü; karanlıkta onu yakalamadı. Adamcağızın gözleri yaşla dolu idi. O zaman kız ona: “Sus, eğer sesini çıkarırsan kendini ölmüş bil” dedi ve onu içeri aldı. Masanın üstünde bir lâmba yanıyordu. Huang kıızı görünce gözlerinden yağmur gibi yaş boşandı. Başını kaldırıp bakmaya cesaret edemiyordu. Kız onu teselli etti ve dedi ki: “Uzun zaman elinden tuttum, halbuki sen, bir adım bile ileri gidemedin ve kendine yaramadın. Evet, senin bir kabiliyetin vardı. Ama bu bir aile kurmaya yeter mi?. Bugün başına gelenler hep bu yüzden. Ben valinin kıızı değilim; yalnızlığına acıdım, onun şekline girerek sana göründüm. Seni mükemmel bir insan yapmak istedim. Biliyorsun ki seni kendi isteğimle bırakmadım. Ölünceye kadar yanında kalmak istedim. Fakat acaba bir ressamın karısı olmak hoş bir şey mi?” Bu söz üzerine Huang’ın içi sızladı. O sırada bir çıtırdı işittiler. İhtiyar hizmetçi ne oluyor diye dışarı çıktı. Kız ışığı söndürdü. Bilgin: “Ne var, ne oluyor?” diye sordu. Kız ona, hareket etmemesini ihtar etti. Bilgin duvarın yarığından, başında leylâk rengi bir örtü bulunan ve yüksek bir memura benzeyen, bir adam

gördü. Bu adam taşlığa doğru gidiyordu. Kız onu göstererek ayağını yere vurdu: “Bu benim üvey babamdır, onun karşısına çıkabilir misin?” dedi ve yenleriyle yüzünü örttü. adam: “Seni lekelememek için ben her şeye katlanırım” dedi. Sonra ikisi yattılar, birbirlerine ayrılık günlerini anlattılar. Bilgin uykuya daldı. Gözünü açtığı zaman gördü ki, kendisi bir taşın üstünde, yanında da kimsecikler yok. Korku içinde ayağa kalktı. Oracıkta bükülmüş bir resim ve bir altın buldu. Bu valinin kızının resmi idi. Çok mahzun oldu. Şükür ki yanında parası vardı. Bununla memleketine dönebilirdi. Bir hana uğrarak parayı bozdurdu, güneye doğru yollandı. Nihayet evine vardı. Memleketinde büyük bir gayretle çalıştı, bir daha resim sözü etmedi. Arasıra kızın resmini perdenin arkasına asıyor, ona öğreticisi, koruyucusu imiş gibi bakıyor, ağlıyordu. Sonra yine çalışmaya koyuluyordu. Nihayet hükümet merkezine gitti, imtihanı kazandı, bilginler sırasına katıldı. O sıralarda onun da beraber çalışan Shantung’lu Chang adında bir profesör vardı. Bu adam, Huang’ın bekâr olduğunu biliyor ve onu Kui ailesinden dayısı kıızı ile evlendirmek istiyordu. Bilgin ona bu kızın nerede bulunduğunu sordu. Meğer bu Ying-ch’eng’deki valinin kıızı değil mi imiş? Bilgin bu işe hayret etti. Hemen muvafakat cevabı verdi. Daha önce vali, bulunduğu şehirde memuriyet müddetini bitirmiş, yeni tâyinini beklemek üzere hükümet merkezine gelmiş, orada, kızına bir damat bulma işini, yeğeni

Chang'a bırakmıştı. Ying-cheng'in ücra bir yer olduğunu düşünerek, iyi bir damat bulamıyacağından korkmuş olmalıydı. Onun için kızıyla beraber hükümet merkezine gelmişti. Günün birinde kızkardeşleriyle şehrin kapısından çıkarak gezmeye gitti, küçük bir kayığa bindi. O sırada kıyıda bulunan bir kız onlarla beraber karşı yakaya geçmek istediğini söyledi. Fakat kayığa biner binmez sır oldu. Kızlar buna hayret ettiler. Eve gelince valinin kızının ruhu tamamiyle değişiverdi. Şimdi çok akıllı olmuştu. Vaktiyle azıcık okumuşluğu vardı. Fakat çok güzel yazıyor, edebiyata ait ne sorulsa hepsine cevap verebiliyordu. Düğün günü Chang güveyin sağdıcı olarak töreni hazırlıyordu. Bilgin eve gelip de çalgılar çalmaya başladığı zaman kız: "Kocamdan bir düğün şiiiri isterim." dedi. Bilgin buna gülerek peki, diye cevap verdi. Karı koca evlerine gittiler, bu suretle düğünü sona erdirdiler. Bilgin ilk defa kızın yüzüne bakınca, onu Feyfey'den ayırdedemedi. Onun Feyfey olmadığını biliyordu. Yalnız bu Feyfey'le eski Feyfey arasında ne fark vardı? Bunu anlıyamıyordu. Gerdek gecesi kız resmi gördü, Bilgine: "Resim için bütün paranı harcadın mı?" deyince adam ürktü ve: "Sen Feyfey misin değil misin?" diye sordu. Kız gülümsiyerek cevap verdi: "Feyfey olmasaydım ondan habirim olur mu idi? Ben gerçekten Feyfey'im. Ve onu gayet iyi tanırım." Sonra bilgin kıza yağmurlu geceyi, evdeki çalışmalarını, vâdiyi, parayı sordu. Kızın cevapları kendi başından geçenlere uyuyordu. Bilgin.

tekrar inceden inceye birçok sualler sorunca, kız dedi ki: "Seninle ilk karşılaştığım gün fırçandan çıkan resimlerini gördüm. aklından geçenleri okudum, sana kapıldım, peşine takıldım. Beraber kaçtığımız zaman bindiğimiz atlar sahici atlar değildi. Benim sana para vermemde utanılacak bir şey var mı? Farzet ki bir kadından değil, bir keseden para aldın. Bugün uzun bir ayrılıktan sonra biribirimizi tekrar bulduk ve biribirimizin olduk. Ama, sen yine hâlâ şüphe içindesin. Feyfey gitti, ya yine gelirse diyorsun. Fakat Feyfey gerçekten yaşamıyor ki." Bunun üzerine bilgin Huang fazla bir şey söylemeye cesaret edemedi. Bir zaman sonra kız Yingc'enge döndüğünde anası babası onu bir türlü tanıyamadılar. ona çocukluğuna dair ne sorsalar kız hiçbir şey hatırlıyamıyordu.

CHANG CHAO-FU

Chi-mo kazasının lan-ts'un köyünden Chang Chao-fu, aynı köyden Li adında bir kızla, daha çocukken nişanlanmıştı. Kız Chang'dan büyüktü ve evlenme çağına geldiği zaman Chang henüz bir çocuktü. Düğün için bir zaman daha beklediler. Ama iki dünürün evleri birbirine yakın olduğundan nişanlılar sık sık görüşüyorlardı. Chang'ın anası duldu, erkek kardeşi de yoktu. Onlar, on dönümlük bir toprak parçasıyla geçiniyorlardı. İlk yaz yağmurları yağmaya başladığı sıralarda annesi Chang'a: "Haydi, kaynananın evine git, ödünç bir kile fasulye tohumu al da ekelim" dedi. Oğlan Li'lere geldiği zaman baktı ki hepsi tarlaya fasulye ekmeye gitmişler; yalnız kız sedire oturmuş, el işi yapıyordu. Chang'ı görünce gelişinin sebebini sordu. O da: "Ödünç bir kile fasulye istiyecektim" dedi. "Ekmek için mi?" "Evet." Kız ayağa kalktı, dedi ki: "Bizim topraklarımız yağmurdan sonra nemlenir, ekini bekler, onun için sana tohum veremem." Chang ona: "Ben sizin tarlanıza da ekebilirm" dedi. Kız bunun üzerine oğlana hafif bir tokat indirdi: "Sen benimle alay ediyorsun" dedi. Oğlan evde kimsenin olmadığını anlayınca, kızı kendine doğru çekti. Kız da o zaman: "Eninde sonunda kocam olacak değil mi?" diye düşündü, fazla nazlanmadı. Fakat: "Bugün olup biten şey hayıtımız için gelecek günlerin rehini sayılır" dedi. Sonra Chang'ın elbisesini rehin olarak

almak istedi. Oğlan buna yanaşmadı. Kız onun ceketini zorla aldı, sakladı. Chang o sırada içeriye birisinin gelmesinden çekindi, korktu, kaçtı. Mevsim yaz olduğu için üstünde yalnız bir ceket vardı. Onu kız almıştı, elleriyle omuzlarını örttü, yürüdü gitti. Hasılı fasilyeyi de alamamıştı. Bunun için eve, anasının yanına gelmeye cesaret edemedi. Kararsız bir şekilde ne yapacağını bilmeden on mil kadar yürüdü. Posta yolu köyün içinden geçerdi. Seyahate çıkmış memur, tüccar kafileleri eksik olmazdı. O sırada, bir yabancı batı tarafından geliyordu. Yanında da birkaç katırı vardı. Yabancı, Changla karşılaşınca ona: "Hey çocuk, bu sıcakta öyle çıırçıplak nereye gidiyorsun, yanmıyor musun?" diye sordu. Chang: "Yolumu kaybettim" diye cevap verdi. "Anam babam dilencidir, beni böyle dışarıya attılar." Yabancı oğlana acıdı. Yanına aldı, bir hana indikleri zaman onu bir daha sorguya çekti. Akıllı bir çocuk olduğunu görünce hoşuna gitti. Evlât edindi. Güzelce temiz pak giydirdi, kuşattı, karnını doyurdu. Batıya doğru yanında götürdü, ona ticaret öğretti. Sonra bin altın verdi, kısa bir zaman içinde Chang bu parayı üretti. Yabancı'nın ailesi yoktu, bütün ümidi de Chang'da idi. Onu evermek için bir kız aramak istedi. Bunun üzerine Chang: "Biz böyle hep gezecek olduktan sonra, eve barka ne hacet? Memlekete döner sakın bir hayata kavuşursak, bunu o zaman düşünürüz" dedi. Ama bunları söylerken içinden anesini, bir yandan da karısını artık daha fazla yalnız

bırakamayacağını düşünüyordu. Bundan başka, vaktiyle yaptığı işlerden dolayı memlekete hiç dönemiyeceğini de anlıyordu. Bütün bunlar hatırına geldikçe sanki çivi üstünde oturuyormuş gibi oluyordu. Böylece on sekiz sene geçti. Yabancı adam öldü. Chang gömme işlerini canı yürekten ve gereğince tamamladı. Sonra bütün parasını alarak eski evine dönmeye karar verdi. Dolu keselerle eski günahını bağışlatılabileceğini düşündü.

Öte yanda Li'nin, Chang'dan bir oğlu oldu. Kızın anası babası buna çok kızdılar. Fakat kız onlara Chang'ın elbiseseni gösterdi. Bunu aldılar, oğlanın anasına götürdüler. Kadıncağız kızı gelinliğe, oğlanı da torunluğa kabul etti. Torununu kucağına aldı, kıza dedi ki: "Bundan böyle sen benim gelinimsin, bu da benim torunumdur. Ama ömrünün sonuna kadar yetim büyütmek ve dul kalmak ister misin?" Genç kadın evet, diye cevap verdi. Bunun üzerine Li'nin anasının babasının bir şey demeye dilleri varmadı. Oğlan büyüyünce Wang adında bir kızla nişanlandı. Kız tarafının biraz malı mülkü vardı. Küçük Li'yi yanlarına aldılar. Çocuğu evlerinde büyüttüler ve okuttular. Çünkü Chang ana ile Li ana duldu. Aradan birkaç yıl geçti. Oğlan akıllı çıktı. Tıpkı babasına benziyordu. O da babası gibi nişanlısını evlenmeden önce baştan çıkardı. Bu vakadan çok az evvel düğün için bir gün tâyin edilmişti. Kuzeyde gelinin büyük mızıka ile karşılanması âdeti. Kız gelin tahtıranına binince bir oğlan doğurdu. Düğünü

idare edenlerin hepsi kıza hücum edip onu geri götürmek istediler. Fakat o sırada torun Chang kabahatini itiraf etti. Eve geldikleri zaman Chang'ın ihtiyar anası: "Şimdi iki torunumuz var" dedi. Li de oğlana babasının huyunca gitmenin kötü bir şey olduğunu söyledi. Onlar böyle şakalaştıkları sırada, yanında ağır yüklü katırlar bulunan bir adam çıkageldi, içeri girdi. Avlıda duran anaya doğru gitti, dizlerine kapandı. Diz çöktü, ağlamaya başladı. "Ben senin vefasız oğlunum, on sekiz yıl önce çekip gittim, seni yalnız bıraktım, ancak bugün evime dönüyorum. Ve çok şükür ki ihtiyar anacığım, seni sağ ve esen buldum!" dedi. İçini çekti; konuşmasını bitiremedi. Anası onun yüzünü okşadı ve üç defa "Sen benim oğlum musun, yoksa rüya mı görüyorum?" diye sordu. Sonra içeriye ses verdi: "Gelinim, kocan geldi, niçin onu karşılamaya gelmiyorsun?" Li evvelâ dışarı çıkmak istemedi, sonra göz yaşlarını sildi ve gülerek: "Geldiğini biliyorum, ama bana ne?" dedi. Sonra vaktiyle olup bitenleri ev halkına anlattı. Babasının elini öpmesi için oğlunu çağırttı. Toplanan hısım akraba dediler ki: "Bugün ihtiyar ana bir oğlan, Li bir koca, torun Chang bir karı, Wang da bir oğlan sahibi oldu. Üç güzel şey bir arada, aynı zamanda dört güzel şey de... Ne âlâ..." Bu sözler üzerine Chang utandı. Davulcular mızıka ile orada duruyorlardı. Biraz ilerliyerek şöyle bağırıldılar: "Bugün iki düğün çadırı kurun, iki misli yemek, iki misli şarap ikram edin, herkes gücünün yettiği kadar gülsün

oynasın, şenlik yapsın, biz de davullarımıza bütün kuvvetimizle vuracağız, efendi bize dört misli bahşış versin, bizi memnun etsin.” Bütün köy halkı, akrabası yabancıları, zengini fakiri, ağası uşağı, kadını erkeği, hepsi kûme kûme onları kutlamaya geldiler. Düğün sofrası odalara sığmıyor, kapılardan taşıyordu. Bu şenlik, güzel mahsul kalktığı zaman yapılan şenlikleri gölgede bıraktı.

ŞEHRİN ÖNÜNDEKİ MÂBETTE UYKU

Bir gece yolculuğu esnasında Bay Hu'nun yolu bir mâbede düştü. Kapıyı çaldı, o gece orada kalmak için bir yer istedi. Kapıya ihtiyar bir rahip geldi, dedi ki: “Mâbedin içinde seni yatıramayız; doğu tarafındaki binade bir yatak var, orada da ben yatıyorum. Batıdaki binada yer var ama yatak yok. Yalnız, orada birinin bıraktığı boş bir tabut duruyor, geceyi onun kapağı üstünde geçirmek de mümkün ama, bu sizin bileceğiniz bir iş.” Hu: “Ben korkmam, pekâlâ orada yatabilirim. Hattâ tabutun içinde inek, böğürse bile dama tırmanmaya kalkışmam, boş bir tabuttan daha âlâ yer mi olur?” dedi. Bu söz rahibin hoşuna gitti. Adamı yatacağı yere kadar götürdü; ona bir mum vererek geri döndü. Hu tabutun üstüne çıktı. O kadar memnundu ki, belki de çok geçmeden “genç kızın eli” şarkısını söyleyecekti; ama, az sonra yorgunluktan gözleri kapandı. Ruhu bedeninden ayrılır gibi oldu. Uykuya dalarken bir taraftan da, “yarın ihtiyar rahiple konuşurken tabuttan söz açılınca, o muhakkak benim cesaretime hayran olacaktır” diye düşünüyordu.

Fakat birdenbire tabutun içinde bir gürültü oldu. Hu korktu, etrafına bakındı, her yer karanlıktı. Tekrar bir gürültü oldu. Hu'yu bir titiremedir aldı. Büzüldü. Her âzası ayrı ayrı titriyordu. Tabutun içinde de bir şey onun gibi titriyordu. Korkusu arttıkça içerideki gürültü de artıyordu. Kalbi duracak

gibi oldu. Cesareti çoktan uçup gitmişti. Sonra birdenbire tabuttan aşağıya yuvarlandı. O zaman kapının oynadığını işitti. Canını kurtarmak için kendini kapıdan dışarı, avlıya attı. Doğru, doğudaki binaya, ihtiyar rahibin yanına koştu, onu yanına çağırdı. Hu korkudan soluyor, ayakları dönen araba tekerlekleri gibi durmadan hareket ediyordu. Ancak bir müddet sonra sükun buldu. Olanı biteni anlatmak için bir yere oturdu. Rahip önce söylenenlere inanmadı. İkisi ellerine birer mum alarak adamın yattığı yere gittiler. İçeri girdikleri zaman tabutun kapığı kalkmıştı. İçinde de bir adam ayakta duruyordu. Rahip korktu, adama kim olduğunu sordu. O da: "Ben bu köyden Ning-wu'yum" dedi. "Peki burada ne arıyorsun?" Adam şöyle cevap verdi. "Hasta idim, kötü ruhları defetmek için burada uyuyordum. Fakat birdenbire kapığım üstünde bir gürültü duydum. Tabut üstünde bir adamın uyuyacağı hiç aklıma gelmedi. Bunun dışardan gelmiş bir ruh olduğunu düşündüm. Misafir de, her halde, benim bir cin olduğumu zannetmiş olmalı. İkimiz de birbirimizi cin sandık. Aklımız fikrimiz cinde olduğu için her şey bize korkunç geldi, etrafımızı hayaletle dolu sandık. Ancak misafirin sizinle konuştuğunu işitince o zaman düşündüklerimin doğru olmadığına inandım. Ve siz de bay misafir, şimdi benim bir cin olmadığımı görüyorsunuz. Uyandığım zaman hastalığım geçti. Artık evime dönebilirim. Ben buradaki köydenim, siz de tabutun üstünde rahat rahat uyuyabilirsiniz."

Adam bu sözleri söyledikten sonra bırakıp gitti. Fakat misafirde artık uyuyacak hal kalmamıştı. Zaten vakit de gece yarısını bulmuştu. Oturup sabaha kadar rahip'le konuştu. Doğudan gün belirince yoluna devam etti.

ÇÖPÇATAN PAPAĞAN

Fang Ying-hsien, Yang-chou eyaletine bağlı Kan-ch'üan'lı bir bilgindi, eski ve çok zengin bir tuz tüccarı ailesindendi. Fakat Fang paraya düşkün değildi. Malının mülkünün idaresini başka ellere bıraktı, kendi zevki için kitap, sulu boya tablolar, bronzdan veya taştan yapılmış eski kurban kablari topladı. Onun Kuang-ch'u kapısı önünde, içinde çeşmeleri, taş döşeli bahçesi, kameriyeleri, tarasaları olan bir çiftliği vardı. Her sene yazın sıcaklar bastırınca Fang bu çiftliğe taşınırdı. Bahçesinden birkaç adım ötede zengin bir aile olan "Lin" ler otururdu. Bunların Shuang-ying adında şiir yazmasını bilen bir kızları vardı. Bu kız çok güzeldi ve o zamanın en zeki, en güzel kızlarından biri idi. Bilgin Fang o sıralarda henüz evli değildi, kıza karşı da bir meyli vardı. Yalnız onu henüz görmemiş olmak Fang'ı çok üzüyordu. "Lin" lerin evlerinin arkasında, doğrudan doğruya bilgini bahçesine bitişik, oldukça büyük bir bahçe vardı. Kız daima bu bahçe içinde gezinti yapardı. Bilgin taştan suni bir tepe, onun üstüne de bir kameriye yaptırdı; bu kameriyeye "Lai-Ying" (Ying geliyor) adını verdi. Buradan Lin'lerin bahçesi tamamen görünürdü. Fakat kız bilginin maksadını anladı. Ve bir daha bahçede dolaşmadı. Fang her şeyi tecrübe etti, gizli gizli gözetledi, kulak verip etrafı dinledi. Fakat bir daha kıızı göremedi. Aralarındaki bir adımlık toprak parçası gökyüzü

kadar derin ve geniş bir uçurumdu. Bilgin artık deliye dönmüştü, ne yapacağını bilmiyordu.

Vaktiyle kasabanın zengin ailelerinden birçok adamlar kızla evlenmek için evin kapısını çalmışlardı. Kızın babası da hepsini şiirden imtihan etmişti, fakat hiçbirisi onun istediği gibi çıkmamıştı. Bunun için seneler geçtikçe kıızı istemeye gelenler azaldı. Bilgin işte bu sırada kıza talip olmayı düşünmüştü. Bu fikrini arz etmek için biribiri ardından mektep arkadaşlarını, dostlarını gönderdi. Fakat Lin'ler bilgini sersemin biri sandıklarından teklifini kabul etmediler.

Nihayet yedinci ayın yedinci gün bayramı geldi. O gün bizim bilgin bahçesinde avare oturuyordu. Erkek kadın hizmetçilerine evi süpürmelerini emretti, "hüner dileme" oyununun oynanmasına mahsus buhurdanlı ve üstü kavunlarla süslenmiş masaları hazırlattı. Bu sırada bir kuş uçup geldi, yere, gagasından bir parça kâğıt düşürdü. Kuşun kanadları yeşil, pençeleri kırmızı idi. Ayağında da altın bir zincir vardı. Bu, herhalde, sahibi olan bir papağandı. Bilgin kuşu yakalamak istedi; fakat papağan uçu, evin önündeki bir ağaca kondu ve dedi ki: "Bilgin Fang, bana fenalık etme, getirdiğim kâğıda evimizin "üçüncü kız" ı bir şiir yazdı. Oku, cevabını şiirle yaz, onu senin tarafından hareme götüreyim. Bilgin kâğıdı aldı. Bu, "saksağan köprüsü evliyası"(1) na dair

(1) Yedinci gününe ait masalın anlatıldığına göre, gökte bir karı koca varmış; bunlar, işledikleri bir günahdan dolayı birbirle-

yazılmış bir şiirdi. İçinde gerçek bir aşktan bahsediyordu. Bilgin, hemen çiçeklerin arasında bulunan bir köşke koştu. Fırçasını aldı, durmadan yazdı, yazdı. Kuş ağaçtan onu seyrediyordu.

Bilgin fırçasını bir tarafa bırakınca, kuş ona doğru uçtu, şiiri alıp gitti. Fang hayretten kendini alamıyordu.

Bütün bu işler olmadan önce, kız, hizmetçisine kuşu temizlemesini emretmişti. Yıkanması bittikten sonra kuş kıza, ayağındaki zenciri çıkarması için yalvarmış, kız da acıyıp onun istediğini yapmıştı. Papağan serbest kalınca, başındaki tüyleri ayıklamış, kanadlarına çeki düzen vermiş, tavandaki direklerin arasına uçmuştu. Çok neşeli görünüyordu. Uzun zamandan beri eve alışmış olduğundan hizmetçi kız onu kafese kapamamıştı. Papağan birdenbire hizmetçinin gözleri önünde bilginin bahçesine uçup gitti. O sırada hizmetçi kuşu yakalamak üzere birini yollıyacaktı. Fakat vakit kalmadan papağan geri döndü. Biraz sonra genç kız masasının üstünde bir şiir buldu.

“Boş merdiven basamaklarında dökülmüş yapraklar

Issız avluda soğuk çiğ damlaları var.

Sonbahar gelince ayrılık acısını çekmek daha güçleşiyor.

rinden ayrı yaşarlarmış. Gökte yaşayan bu çiftin arasından samanyolu akar geçermiş. Yalnız senede bir defa, yani bu bayram gününde, adam, bu samanyolunun üstünde saksakların yaptığı köprüden geçer, sevgisiyle buluşmuş.

*Ben garip bir insanım,
Parmakların kenarına dayanıyor, ıstırabımı içimde taşıyorum.*

*Hiç konuşmadan gökyüzündeki çift yıldız (1)
bakıyorum.*

Örümcek küçük bir kutuda duruyor.

Renkli bir iplik iğneye geçirildi.

Çocukluğumda duyduklarımı tekrar yaşamak istiyorum;

Fakat talib her ikimizi de birbirinden ayırdı.

Hiç olmazsa bu bayram gecesinde seninle karşılaşmak isterdim.”

Kız şiiri tekrar tekrar okudu, fakat bunun nereden geldiğini bir türlü anlıyamadı. Nihayet mısralarına altında şu sözleri gördü. “Bayan shuang-ying’in ince duygulu sözlerine cevap. Hürmetkârınız: Ying-shan.” Kız hayret içinde kaldı. Hemen kendi şiirini aradı. Fakat onu hiçbir yerde bulamayınca daha çok hayrete düştü. O, artık bilginin istidatlı bir adam olduğunu anlamıştı. Fakat bütün bunlardan, anasına, babasına bahsetmedi.

Sonbahar ortaları bayramı gelmişti. Kız bu sırada T’ien-ning mâbedine gitmek istedi. Türü

(1) Gökyüzünün bu bir çift yıldızından daha evvelki notta bahsedildi. Sonradan ismi geçen örümcek ve iplik bu bayram gecesinde oynanan oyunda kullanılan şeylerdir. Bu oyunun neticesinde gelecek senenin nasıl olacağı hakkında hükümler çıkarılır.

renklerle boyanmış olan kayık hazırlanmıştı. O gün Bilgin bahçesinde oturmuş, kitap okuyordu. Bu sırada birdenbire papağanın kendine doğru uçtuğunu gördü. Kuş ona: “Bugün evin “üçüncü kızı” T’ien-ning mâbedine gitmek istiyor, Bay Fang eğer onun yüzünü görmek isterseniz mâbedin kapısında bekleyin. muradınıza erersiniz” dedi. Sonra kanadlarını çırttı, uçup gitti. Bilgin, kuşun dediklerine inandı, bir kayık satın aldı. Hemen kızın peşisıra gitti. Oraya vardığı zaman kayıklar, balığın pulları gibi üst üste binmişti. İnsan kalabalığı da sanki bulut yığınları gibi idi; öyle ki, bilgin Lin’lerin kayığının bağlandığı yeri bulamadı.

Birdenbire suları hışırdatarak bir kayık yanaştı. Tepesinde bir papağan kafesi asılı duruyordu. Bilgin kendi kendine: “Bu mutlaka kızınkidir” dedi. Hemen iki kayıkçı çağırdı, onların yardımıyla kendi kayığını bağladı. Sonra burun tarafına geçti. Çok geçmeden kız halayığının yardımıyla dışarı çıktı. Yüzünün ve teninin güzelliğine dünya yüzünde eş bulunamazdı. Bilgin kendinden geçmiş ona bakarken, papağanın yüksek sesle: “Bilgin Fang, iyi bak! Ailemizin üçüncü kızı geliyor” dediğini işitti. Kız bunu duyduğu zaman başını kaldırdı ve bilgini gördü. İki çift göz sanki biribiri içine gömüldüler. Az kalsın akıllarını kaybedeceklerdi. O sırada hizmetçi kız papağana bağırdı, dırdır etmemesini söyledi. Sonra hepsi sahile çıktılar.

Eve döner dönmez, kız, hizmetçisine gizlice: “Bu Fang ne biçim bir adam acaba?” diye sordu.

Hizmetçi kız da: “Kayıkçılar, onun bizim komşumuz olan Fang olduğunu söylüyorlar.” diye cevap verdi. Kız hiçbir şey söylemedi; fakat o şimdi Fang’ın bilgili ve yakışıklı olduğunu biliyordu. Ona bütün kalbiyle âşık olmuştu.

Ötede bilgin de kızı gördüğünden beri yemeyi içmeyi, uykuyu unutmuştu. Lai-Ying (Ying geliyor) köşküne çıktı. Gözlerini havaya dikti. Bir müddet sonra birdenbire sıçradı. Çünkü ayaklarının dibinde bir hışırtı işitmişti. Gözlerini yere indirdiği zaman, papağanın, köşkün bir ökşesine konmuş olduğunu gördü. Ellerini kavuşturarak ona teşekkür etti ve: “Mukaddes kuş, geldin mi? Bu zavallı bilgine ne haberler getirdin?” dedi. Papağan kanadlarını gerdi, havalandı. Gagasiyle bir taş vurup şu sözleri söyledi.

*“Kızla evlenmek için
Hemen bir dünür gönder.
Artık talibin sana yar olacak.
Sözlerimi unutma!”*

Sonra uçup gitti. Bilgin hemen kızın babasına bir dünür yolladı. Adam bu sefer ret cevabı vermedi. Derhal düğün gününü kararlaştırdı ve gönderilen nişan hediyelerini aldı. Günü gelince bilgin nişanlısını aldı, kendi evine götürdü. Gerdek gecesi de kıza bu garip hikâyeyi tamamen anlattı. Ve: “Papağan bizim dünürümüz, onu unutabilir miyiz?” diye ilâve etti. Her sabah kuşun yiyeceğini bilgin verdi. Onu daima en iyi yemlerle besliyordu. Papağan günün birinde öldüğü zaman bilgin ona P’ing-shan türbesi yanında

bir mezar kazdı, bu mezara da “Papağanın Mezarı” ismini verdi. Üzerine, kuşun yaptıklarını anlatan bir kaside yazarak bir kitabe diktirdi. O günden beri bu papağan Yang-chou ahalisinin dilinde destandır.

HAYAT BİR RÜYADIR

Yen Hsing-yün, Hsiang-shui’li idi. Günün birinde imtihan vermek için vilâyet merkezine gitti. Verilen yazı konularının üçü de ona pek kolay göründü, muhakkak kazanacağını düşündü. Fakat neticeler ilân edildiği zaman imtihanı başaramamış olduğunu anladı. Buna çok üzüldü. Eşyalarını toplayıp memleketine döndü.

Geceyi, yolu üstünde bulunan, “üç köprü” de bir handa geçirdi. Yattığı oda batıya bakıyordu. Hanın etrafı, omuz yüksekliğinde, çepeçevre bir duvarla çevrilmişti. Duvarın öbür tarafında, toprağı, sonbahar otları bürünmüştü. Merdivenler ağaçların yapraklariyle gölgelenmişti. Merdivenlerin alt yanında, pıtrak gibi çiçekleri yeni açmış, çok güzel renkli Hai-tang ağaçları, avlıda da Tung ağacı vardı; koyu yeşil yaprakları pencerenin önünü örtüyordu. Bilgin yalnız başına oturdu, düşünmeye başladı. Neşesi yerinde değildi. Kasavetini dağıtmak için hancının uşağına şarap getirtti, içti. Bir zaman sonra, yan sarhoş bir halde, masaya dayandı. Tam dalacağı sırada, birdenbire birkaç atlının dolu dizgin hanın kapısı önüne geldiğini duydu. Bunlar, bilginin parlak bir imtihan vermiş olduğunu söylediler. Yen bunu işitince, hemen ayakkabılarını giydi. Müjdeyi getirenlere karşı gitti. Onlara dedi ki: “Bu hayret verici haberi, daha şimdi duydum; şu sırada, böyle birdenbire imtihanı kazanmış olmama, doğrusu ya inanıla-

cak şey değil." Haberciler ona: "Şehirde bulunduğunuz sırada, neticeler tamamıyla ilân edilmemişti. Siz, en iyi namzetlerden biri idiniz" dediler. Sonra ceplerinden imtihan cetvelini çıkardılar. Ona gösterdiler; ancak o zaman, bilgin söylenenlere inandı ve çok sevindi. Çok geçmeden hizmetçiler geldiler, ona bir at getirdiler, şehirde imtihan kazananların şerefine verilmesi âdet olan ziyafete gitmesini söylediler. Yen sevinçten çıldırarak gibiydi. Memleketine döndüğü zaman evi, onu tebriğe gelen misafirlerle doldu. Aynı imtihan kazanmış olan bay Li ile devlet imtihanına girmek üzere hükümet merkezine gitmeyi kararlaştırdılar. Yen başşehre geldi. Şöhreti çok geçmeden etrafa yayıldı, saraya girdi, devlet imtihanını kazandı ve devlet akademisinde büyük bir memuriyete geçirdi. İşinde çok gayret gösterdi. Yen yalnız şüir, veya menses şüir cinsinden şeyler yazmıyor, resmî evrak, raporlar yazmak hususunda da çok gayret gösteriyor, bütün bu işleri başarı ile yapıyordu. Kendini o kadar sevdirdi ki, bir sene devlet başkâtibi oldu. Bilgin Yen bundan sonra daha çok çalıştı, devlet eri tetkik etti. Kabiliyetli bilginleri seçti. Yaptığı işler, halkı daima memnun ediyordu. Yen temiz bir memur olduğu, mesuliyetli bir mevkide bulunduğu, bundan başka cesaret ve bilgisiyle gurur duyduğu için bütün meslektaşları ondan korkarlardı.

O sırada bu memlekette, çok büyük bir kudret kazanmış olmakla beraber halkın hiç de beğenmediği, tutmadığı bir vali vardı. Bizim Yen onun bütün

zayıf taraflarını gösteren, tenkid eden, bir rapor neşretti. Rapor gelince saray bu işle meşgul oldu. Meseleyi inceledi, valiyi memuriyetinden çıkardı, askerlikle Türkistana nakletti. Diğer taraftan bizim Bilgini'de imparator adına umumi müfettiş tayin etti. Onun şöhreti, sarayda artık adamakıllı kuvvetlenmişti. Bilgin Yen, devlet işleriyle meşgul olan büyük bir adamdı. Fakat bir taraftan kendi hulusi hayatını da düşünüyordu. Vaktiyle Hang-chou'da iken Su Lan-sheng adında çok güzel bir kız gördüğünü hatırladı. Akrabalarına mektup yazarak, onun nasıl bir kız olduğunu tarif etti. Kızı, hiçbir masraftan çekinmeden, bütün Çin'de arattı. Bu haber ortaya yayılınca, dalkavuklar bir sürü kadın alıp Yen'e hediye ettiler. Bu kadınlar hem güzel, hem de terbiyeli, iyi huylu idiler. Bilgin hepsini alıkoydu. Araların da Ch'u-hsiang adında görülmemiş derecede güzel bir kız vardı. Bu kızın yüzü Lan-sheng'den de güzel olduğu için Yen ona, bütün varlığıyla bağlandı.

Günün birinde saray, yabancı memlekete bir elçi yollamayı düşündü, fakat bu vazifeye kimi tayin edeceğine bir türlü karar veremiyordu. Sarayın ileri gelenleri, bu iş için yine bizim Bilgini uygun buldular. Ona en yüksek unvan ve paye verildi. Yabancı memlekete gönderildi.

Bilgin birçok diyarları dolaştı, her yerde iyi bir tesir bıraktı. Memleketine döndüğü zaman, daha büyük bir memuriyet aldı. Hakan ona büyük iltifatlarda bulundu, Birkaç sene sonra Yen Başvekil oldu.

O zaman elli yaşında bile yoktu. Onun için, sarayda olan herkes “Kara saçlı başvekil” diyordu. Bizim Bilgin yirmi sene başvekillik etti. Memleketi sulh içinde yaşadı. Komşu devletleri haraca bağladı, bütün dünyanın kıymetli eşyaları oraya aktı. Devlet hazinesine servetler yığıldı.

Fakat Bilgin, günün birinde, böyle yüksek bir memuriyetin uzun zaman devam etmesinin ne kadar tehlikeli olduğunu düşündü. Artık ihtiyarlamıştı da; vazifesinden affını istedi. Saray onun bu isteğini uygun buldu. İstifasını kabul etti. Hükümdar, vekillerden başlayarak, bütün memurların onu şehrin dışına kadar uğurlamalarını emretti. Uğurlama, görülmemiş bir ihtişam içinde geçti. Vardığı her bölgede, memurlar onu büyük bir hürmetle karşıladılar. Yen nihayet Hupei eyaletinde, vaktiyle bir gece kaldığı “üç köprü” adlı yere geldi. Gözleri önündeki manzara, tıpkı eskisi gibi güzeldi. Ama, kendi hali, eskisinden ne kadar farklı idi. Büyük bir heyecan içinde, bütün bunları düşündü. Hana indiği zaman, ona en güzel yatakları serdiler. Çok geçmeden, Yen derin bir uykuya daldı.

Biraz sonra, birdenbire gerindi ve uyandı. Baktı ki, üç köprü hanında her şey, tıpkı eskisi gibi idi. Lâmba sönük bir ışıkla yanıyordu, sofrâ hâlâ kaldırılmamıştı. Yemek artıkları da masanın üstünde duruyordu. Ayakta duran uşak, gülerek ona dedi ki: “Seyahat sizi yormuş olacak, ne kadar çok uyudunuz.” O zaman Yen, bütün bunların bir rüya olduğunu

nu anladı ve gayri ihtiyari içini çekerek şöyle söyledi: “İnsanların arasında, kırk yıl, şan ve şöhret içinde ömür sür; fakat sonunda hepsi bir rüyadır.”

Memur olmak isteğini içine gömdü, dağlara yollandı. Kendini mistik bir hayata verdi. Bugün onun ne olduğunu kimse bilmiyor.

DAĞLAR ARASINDAKİ ÇİFTLİK

Ch'ang-chou'lu Wu derin bir bilgindi. Karakteri sağlamdı, arkadaşları arasında da çok büyük bir itibarı vardı. Fakat birçok imtihanlara girdiği halde bir türlü kazanamamıştı.⁽¹⁾ Artık otuzunu geçmişti, hâlâ da işsiz bir bilgindi. Harb kargaşalıkları sırasında ailesiyle beraber başka yere gitti. Sonra orduda bir iş aldı. Fakat eline geçen para, günlük ihtiyacına yetmiyordu. Âdet olduğu üzere, aile yassı yüzünden işini terk etti. Bunun üzerine, para vaziyeti daha kötüleşti. O sırada, eşkıya tehlikesi günden güne artıyordu. Oralarda, eşkıyanın, ayda üç defa yol kestiği, baskın yaptığı oluyordu. Wu bu haberi duyuyordu. Bu yüzden başka bir şehre gidemiyor, eli böğründe işsiz, güçsüz oturuyordu. Bu sırada Wu'nun karısı da hastalandı, öldü. Adam buna çok üzüldü. Kendini o kadar yalnız hissetti ki, nihayet biraz kederini dağıtmak için seyahat etmeyi düşündü. Bir devlet memuru olan kayınbiraderi, T'sao o sıralarda orta Çin'e gidiyor, beraber götürmek üzere yanına bir kâtip arıyordu. Wu onun hizmetine girdi. Yola çıktılar. Fakat nihayet bir eyalet merkezinde beklemeye mecbur kaldılar. T'sao uzun zaman tâyini, yol paraları hakkında resmî bir haber alamadı; o

(1) Her devlet imtihanında, önceden kaç namzedin imtihanı kazanabileceği tesbit edilmiştir; yani bu adetâ bir müsabakadır; bunun içindir ki, çok defa bilgice kuvvetli bir bilginin de imtihanı kazanmadığı olur ve bundan dolayı imtihanı başaramamak ayıp sayılmaz.

fakir bir bilgindi. Elindeki para, yol masraflarına yetişemezdi. Bunun üzerine Wu, Ts'ao'ya yük olmaktan korktu. Bir mâbette kira ile, kendine oturacak bir yer buldu. Orada, levha yazdırmak isteyen müşterilerin siparişlerini alıyor, kapılara asılan levhaların yazılarını yazıyordu. Böylece, bu işlerden kazandığı ile hem geçiniyor, hem de bir miktar artırabiliyordu.

Günün birinde o şehre, başlarına bilginlere mahsus şapkalar giymiş, bellerine büyük kemerler takmış, birkaç adam geldi. Bunlar, Buda mâbedini dolaşmaya gittiler. Orada bilginin yazdığı şeyleri görüp hayran oldular. Deliler ki: "Bu adamın ne güzel, ne kuvvetli yazısı var, kıpkı klâsik hattatlarınkine benziyor." Sonra rahiplere, bunu kimin yazdığını sordular. Onlar da: "Bunları yazan bilgin Wu'dur, şimdi bu mâbette bizim yanımızda oturuyor. Kendisi meşhur bir bilgindir, efendilerin onunla konuşmayı arzu ederler mi?" diye sordular. Ziyaretçiler bu teklifi kabul edince, rahipler adamları Wu'nun odasına götürdüler, bilginle tanıştırdılar. Adamlar Wu'ya kimlerden olduğunu sordular. Wu'nun cevabı üzerine içlerinden biri dedi ki: "Sakın bay Shan-ku sizin büyük babanız olmasın. O, ailemizin en büyük bir dostu idi. Bilmem, bize gelmek lûtfunda bulunur musunuz? Fakirhane buraya o kadar uzak değil. Size yarın uşaklarla bir eşek yollarım, eşyalarınızı aldırırım. Bu teklifimi reddetmiyeceğinizi ümidediyorum." Bilgin buna razı oldu, teşekkür etti. Ertesi

günü hakikaten iki uşak geldi. Bunlar T'ang Chü-sheng'den bir davetiye getirdiler ve Bilginin hemen gelmesini rica ettiler. Bilgin elbisesini değiştirdi. Kendisine biraz çeki düzen verdi. Sonra onlarla beraber yollandı, şehirden çıktılar. Dağların arasından geçtiler. Yollar gittikçe fenalaştı, tenhalaştı. Uzun bir yürüyüşten sonra, sayısız yüksek sivri tepeleri biribiri üzerine dizilmiş dağlara vardılar. Dağların arasında çaylar, dereler yılan gibi kıvrıla kıvrıla akıyordu. Burası, dünyada eş bulunmayacak kadar güzel bir yerdi. Fakat Bilgin vaziyetten şüphelendi, içine bir korku düştü. Atın dizginlerini çekti, yere atladi ve yola devam etmek istemedi. Bunun üzerine hizmetçilerden biri, Bilginin yanına geldi: "Artık efendimizin toprağına ayak bastık, şu dağı da aşalım, çiftliğe varacağız," dedi.

Biraz yürüdükten sonra ormanların içine saklanmış bir ev gördüler. Ev sık büyük ağaçların içine gömülmüştü. Biraz daha yaklaşıncı, uzun duvarlarla çevrilmiş büyük ev iyice farkedildi. Bu, çok güzel bir köşktü. Kapısının üstünde büyük harflerle şunlar yazılıydı: "Dağlar arasında krizantemli yalnızlık köşesi." İç avlıya girince, bilgin birkaç gün evvel gördüğü adamı orada merdivenlerin basamakları üstünde buldu. Adam onu dostça karşıladı, elinden tuttu. İçeri götürdü ve bilgine fevkalâde iltifat etti. O gün Bilgin'e av hayvanlarından, kuşlardan, balıklardan, çeşit çeşit yemeklerle dolu bir ziyafet çekti. Yemekten sonra onu doğu kanaddaki kâğir eve

götürdü, dedi ki: "Bu yatağı sizin için hazırlattım, inşallah size küçük gelmez. Kayınbiraderiniz tâyin emrini alıncaya kadar bir müddet burada kalın. Sonra tekrar onun yanına, evinize dönersiniz."

Wu bu evde on günden fazla kaldı. Kiralın yanında göreceği izzet ve ikramdan daha fazlasını orada buldu. Odasında mükemmel kitaplar, en iyi cinsten fırçalar, mürekkep ezmeye mahsus taş, kitara ve bir bilgin için ne lâzımsa her şey vardı. Bir akşam, yemekten sonra, Wu'nun yapacak bir işi yoktu. Ay pırl pırl parlıyordu. Kitarayı aldı, bir şarkı çaldı. Bundan çıkan sesler öyle güzel, berraktı ki, başka kitaraların seslerine hiç benzemiyordu. Wu büyük bir zevkle sazın tellerine dokunuyordu. O andan itibaren Bilgin artık her akşam kitara çalmayı âdet edindi. Her defasında ona pencerenin arkasında bir gölge kımıldıyor, bir zaman orada kaldıktan sonra tekrar kayboluyor gibi geliyordu. Bunu, kitara dinlemeye gelen hizmetçilerden biri sandı, fazla ehemmiyet vermedi. Birkaç ay sonra havalar ısındı. Bilgin biraz serinlemek için bahçedeki küçük kameriyeye gitti. Hasırını rüzgâra karşı serdi, elbisesinin önünü açtı, böylece biraz serinledi. Tam uykuya dalacağı sırada kameriyenin alt tarafında bir kitara sesi eşitti. Kulak verdi; bu, onun akşamları çaldığı havaların aynı idi. Yavaşça doğruldu. Sese doğru gitti. Kameriyenin sol tarafında önüne büyük bir taş çıktı. Taşın üstünde şu sözler yazılı idi: "Kıvrımlı tepelerin dolambaçlı yolu." Taş boyunca biraz yürüdü. Orada geniş ağızlı bir

oyuk vardı. Kenarı kırmızı parmaklıklı ve beyaz taş döşeli bir yol esrarlı bir karanlık içinde döne döne gidiyordu. Bu yol, üstünde ağaç bir köprü olan bir dereye bitiyordu. Karşı kıyıda bir ev vardı. Dört tarafındaki pencereleri billûrdandı. Yeşil bambu perdeleri aşağı kadar çekilmişti. Kıtara sesi de bu evden geliyordu. Wu kapı perdelerini kaldırdı. içeri girdi. orada 16 - 17 yaşlarında, saçlarını yüksek bir hotoz halinde tepesine toplamış, güzel boyanmış bir kız gördü. Buhurdanda günlük yanıyordu. Kız dimdik oturmuş, kendinden geçmiş bir halde kıtara çalıyordu. Bilgini görünce kitarayı bir tarafa bıraktı, ayağa kalktı, fakat hiçbir şey söylemedi. Bilgin burasının harem olması icabettiğini anladı. Bunun için hemen geri döndü. Tam o sırada, bir paravananın arkasından ev sahibi çıktı, bizim bilgini kolundan yakaladı. Ve: "Ailelerimiz birbiriyle dost, benim akrabam olan bir kız da, pekâlâ sizinle görüşebilir" dedi. Ve kız göstererek: "Bu benim küçük kızkardeşimdir. Kitarayı sever, siz çok iyi kıtara çalıyorsunuz, ona ders verirsiniz memnun olurum" dedi. Adamın önünde hürmetle eğildi, hemen o gün bilgini ona birkaç müzik parçası gösterdi ve geri döndü. ertesi sabah henüz yatakta yatıyordu, kalkmamıştı. O sırada, ev sahibinin dostlarından birinin geldiğini haber verdiler. Bilgin hemen giyinip misafiri kabul etmek istedi. Fakat adam çoktan yatağın yanına gelmişti. Bilgine dedi ki: "Erkenden sizi selâmlamak için geldim. Bay T'ang'ın huyu, ahlâkı iyi, terbiyeli

bir kızkardeşi var. Bu kız size vermek istiyor. Ev sahibinin bu kibarca teklifini reddetmemenizi rica ederim". Bilgin bunu işitince deli gibi sevindi, hiçbir şey söylemedi. Uğur tılsımı diye kuşağında taşıdığı yeşim taşından yapılmış nilüfer kökünü çıkardı. Bunu nişan hediyesi olarak adama verdi ve dedi ki: "Nilüfer kökü bizim kavuşmamıza, bahth, biribirine denk bir çift olacağımıza işarettir."

Ev sahibi hayırlı günlerin birinde bir düğün yaptı, genç evliler çok mesut oldular. Bilgin orada bir seneden fazla kaldı. Fakat günün birinde bu dağların arasından çıkıp akrabalarını ziyaret etmek istedi. Karısını beraber götürmeyi düşünüyordu. Ev sahibi onlara firuze mavisi ile boyanmış bir araba hediye etti. Karı koca üç dört günlük yolculuktan sonra şehre vardılar. Bay Ts'ao oradan başka bir yere kalkalı çok olmuştu. Wu bir ev kiraladı, evvelâ şehirde oturdu. Kadın onu kendi parası ile besledi, böylece iyi günler geçirdiler.

Günün birinde Bilgin tekbaşına dağlardaki çiftliğe gitti. Fakat orada evi bulamadı. Dönüşte bunu karısından anlamak istedi, o da cevap vermedi, nihayet karısıyla beraber Kiangsu eyaletine gitti, ondan sonra bir daha buna benzer bir mucize görmedi.

GEMİDEKİ MİSAFİR

Akrabamdan biri Kut-chou da vali olduğu sıralarda, oğlu memleket imtihanına girmek için, babasının bulunduğu yerden doğduğu şehre dönmek üzere yola çıktı. Yanında çok parası vardı. Yo-chou kazasından geçerken şahilde bir adamın durduğunu gördü. Adam, beraber gitmek istediğini anlatmak için gemiye doğru bağırdı. Gemileller evvelâ ehemmiyet vermek istemediler; fakat valinin oğlu adama yer verilmesini emretti. O zaman gemileller, orta Çin bölgesinin tehlikelerle dolu olduğunu, insanın başından birçok şeyler geçebileceğini, ihtiyatlı olmak gerektiğini söylediler. Bunun üzerine genç adam gülererek dedi ki: "Geminde bol bol yer var, tek başımayım, canım sıkılacak, seyahatte, insanın yanında bir arkadaşının bulunmasından daha âlâ şey mi olur? Sonra da adam yalnız. Üstünde başında korkulacak bir şey de taşımıyor, böyle bir adamdan ne tehlike gelebilir?" O kadar itimatsızlık göstermeniz de mâna yok." Genç adam çok katı konuştuğu için, kayıkçılar ona itaate mecbur oldular. Gemiye karaya bağladılar, adamı içine aldılar. Yeni gelen kırk yaşlarında gösteriyordu. Esmer çehreli, geniş alınlı idi. Sakallı domuz tüyleri gibi sert ve gürdü. Adam, yerlere kadar eğildi. Gösterdiği dostluk için genç teşekkür etti. Ona kimlerden olduğunu sordu. Delikanlı sorulanlara cevap verdi. Bunun üzerine yabancı büyük bir hürmetle: "O halde siz yüksek bir aileye

mensupsunuz, ben bunu bilmiyordum, beni afeistmeniz rica ederim" dedi. Sonra da Li çağrıldığını, babasının ikinci oğlu olduğunu, Klangs'i de doğduğunu söyledi. Bu sözlerden sonra, genç adamın yolu günden birinde kendi memleketine düşerse, ondan gördüğü iyiliğin altında kalmıyacağını, bugün gördüklerine karşılık hizmette kusur etmiyeceğini, genç adamın da bunu kabul edeceğini umduğunu söyledi. Genç bilgin adama söz verdi. Li kültürlü bir dille konuştuğu için delikanlı da onunla edebiyattan söz açmayı denedi. Adam hakikatten malûmatlı idi. Bilgin bunun alâde bir adam olmadığını düşünerek, onu ayrıca yemeğe davet etti. Li de gencin davetini kabul ediyordu. Beraber yiyip içiyorlardı. Li keyif ehli bir adamdı. Biraz içince beraberce eski ve yeni devirlerin askerlik meselelerine dair konuşuyorlardı. Li'nin bu hususta bilgisi daha geniştir. Genç adam çok memnundu, onu eskiden tanımadığına şimdi pişman oluyordu.

Bir akşam gemi bir köye yanaştı. O zaman Li gümüş bir çubuk aldı, karaya çıktı. Bilgin ona şaka yollu, bu para ile ne yapmak istediğini sordu. Li güldü ve: "Size her gün yük olduğun için utanıyorum. Biraz da ben ikram edeyim diye şarap ve yiyecek satın almaya gidiyorum" dedi. Bilgin olmaz diye eliyle işaret etti, fakat Li durmadı, gitti. Bu sırada Bilgin hizmetçisine gizlice adamın eşyasını arattırdı. Orada bir buçuk ayak uzunluğunda bir kılıç buldular, bu kılıç kar gibi parlıyordu. Soğuk pırıltısı insanın

gözünü kamaştırıyordu. Eşyaların içinde bir de kuru bir insan eli vardı. Bunlardan başka hiçbir şey göremediler. Bilgin korktu, hizmetçilerine, her şeyi eskisi gibi muntazam sarmalarını söyledi. Sonra da kendi kendine: “Li, ~~ya~~ iyi kılıç oynıyan bir kahramandır, yahut bir eşkıyadır” diye düşündü. Tehlike de olduğunu seziyor, fakat bunu açığa vurmaya cesaret edemiyordu. Hattâ adama, kibarca hareket etmeye karar verdi. Göstereceği iyilikle, onu borçlu mevkiye düşürecek, minnet altına sokacaktı.

Li çok geçmeden geldi. Yanında bir testi şarap, bir domuz, on tavuk getirmişti. Bilgin gülümsiyerek, neden bu kadar büyük bir masrafa girdiğini sordu. Li de: “Beni yanınıza almış olmanız bir lûtuftur” diye cevap verdi: “Talihim varmış da size rasladım, fakat, şimdi ikram etmek sırası bana geldi, bizimle beraber seyahat edenler de bunlardan yesinler, içsinler, ahçı getirdiklerimi pişirir, kotarırsa memnun olurum.” Sonra da, yoklandığını sezmiş gibi eşyasına şöyle bir baktı. Sofraya şarap geldiği zaman Li Bilginle kadehini tokuşturdu. İkisi de beraberce içtiler. Adamakıllı kafaları tütsülenince ve içlerini birbirlerine dökcek kadar teklifsiz ve samimî bir hale geldiklerinde Li eliyle sakalını sıvazladı. Gülerek: “Benim kim olduğumu biliyor musunuz?” diye sordu. Bilgin de gülerek onun arkasına vurdu ve: “Sizin kim olduğunuzu tabîî bilmiyorum, fakat halinizden en büyük kahramanlarımızdan biri olduğunuz anlaşılıyor” dedi. Li elini eline çaldı, yüksek sesle gülerek: “Benim

kim olduğumu hakikatten bildiniz, biribirimizle dost olduğumuz için artık sırlarımı saklamam ayıp olur, ben orta Çindeki 2 numaralı eşkıya başı paralı Li'yim. Şu anda yanınızda şu kadar altın, şu kadar gümüş para yok mu?” dedi. Bilgin inkâr etmeye cesaret edemedi. Onun sözlerini tasdik etti. Ve dedi ki: “Bütün söyledikleriniz doğru, fakat bunları nereden biliyorsunuz?” Li bunun üzerine dedi ki: “Siz geminizle Tung-t'ing gölünden geçerken ben Yo-yang kulesinde bulunuyor, etrafı kolluyordum. Daha o zaman bütün bunların hepsini biliyordum. Evvelâ hakkınızda iyi niyet beslemiyordum. Fakat bana karşı çok iyi davrandınız. İyiliğe karşı fenalık yapmak yakışık almaz. Bu andan itibaren benden korkmanızı rica ederim. Ama, bir tavugu tutup bağliayacak kuvvetiniz olmadığı halde, bu kadar çok para ile göllerde, nehirlerde seyahat etmek sizin için gerçekten tehlikeli bir şey.” Bilgin bu sözleri işitince sapsarı oldu. Ona sanki, diken üstünde oturuyormuş gibi geldi. Gülmek, konuşmak için kendini zorladı. Sonra, beraberce yediler, içtiler, neşelendiler.

Nihayet günün birinde o nehirde Taoist'ler anaforu denilen bir yere geldiler. Li kayıkçılara Lu adasına yanaşmaları için talimat verdi, Bilgine de dedi ki: “Bu seyahat bana sizin sevginizi kazandırdı. Şimdi benim vatanım olan küçük memlekete geldik. Bana bir ayrılık ziyareti yapmanız lâzım. Ziyaretinizle küçük kulübemi şereflendirirseniz, ormanlar, tabiat bile bundan neşe duyacaklar.” Bilgin bu daveti

nezaketle reddetti: “Güzel yurdunuzu görmeyi çok isterdim. Fakat imtihan günü yaklaştı, süratle memleketime gidebilirsem benim için çok iyi olur.” Li güldü: “Şimdi yazın başında bulunuyoruz. İmtihana daha çok zaman olduğu gün gibi aşikâr. Sizi fazla tutmam. Yalnız on gün, şöyle başbaşa içelim.” Bilgin bu daveti, yine üç dört defa reddetti.

Gece olmuştu, gökyüzünde ince bir ay vardı. Li uzun bir sesle ıslık çaldı. Sazlıkların arasından anı oğlu gibi bir sürü kayık üşüştü. Bilgin çok korktu. Li o zaman onlara bağırdı: “Durun, benim muhterem misafirimi korkutmayın!” Sonra gülerek Bilgine dedi ki: “Adamlarımı, size aynı ricayı tekrar etmeleri için buraya çağırttım. Sizden başka bir isteğim yok, lûtfen korkmayınız.” Sonra bilgini aldı, küçük bir kayığa götürdü. Küreğe geçti, kayığı sazlıkların içine çekti, sonra dedi ki: “Geminiz burada demir atsın, endişe etmenize lüzum yok, adamlarıma, onu beklemelerini emrederim. Buradan iki üç fersah uzaklıkta bir vâdi var. Gittiğimiz yerde size, bambu filizlerinden yemekler ikram edeceğim.” İki de kayığı terk ettiler. Karaya indiler. Yol dolambaçlı, birçok yerleri de sarp ve tehlikeli idi. Her halde dört beş fersahtan fazla yürüdüler. Nihayet tavuk gıdaklamaları, köpek havlamaları işitildi. Ağaçların yaprakları arasından yıldızlar kadar çok ışıklar görünüyordu. Li: “Geldik, lûtfen tahtırvanınızdan ininiz” dedi. Bilgin karşısında güzel boyanmış, büyük bir malikâne gördü. Kapısı önünde nöbet bekliyen yüzden fazla adam vardı. Li

bilgini iç salona aldı. Yere halılar serilmişti, perdeler inikti. Burada pırl pırl mumlar yanıyordu. Nerede ise sabah olacaktı. Biraz bir şeyler yedikten sonra Li misafirini evin doğu tarafındaki dairesine götürdü. Onun misafir odasında uyumasını rica etti. Genç Bilgini burada da çok iyi ağırladılar.

Ertesi gün çalgıcılar geldi. Kuştan, balıktan, av hayvanlarından yapılmış nefis yemeklerle dolu büyük bir sofraya kurulmuştu. Oyuncular akıllara hayret verecek temsiller yaptılar. Hasılı, bu kadar ihtişam kıralların, prenslerin saraylarında bile görülemezdi. Böylece altı gün geçti. Bilgin artık adamakıllı yorulmuştu. Li bunun farkına vardı. Çalgıları susturdu. Evin yanında, içinde kameriyeler, tarasalar, ağaçlar, çiçekler, yapma dağlar ve göller bulunan çok güzel bir bahçe vardı. Li bilgini aldı götürdü. Bütün bahçeyi gezdirdi. Bilgin buraya hayran olmuştu. Sonra Li ondan bahçeye bir isim vermesini rica etti. Bilgin gülerek dedi ki: “Siz kıvırcık sakallısınız, bahçeye de kıvırcık bahçe ismini versek nasıl olur?” Li bu fikri beğendi. Sonra ona, bu ismi bahçenin kapısına asmak istediğini, hemen yazmasını rica etti. Bütün gününü Bilginle bahçede geçirdi. Beraber yediler, içtiler. Li, kadınlarının en güzellerinden on tane getirtti. Bunlar, içki esnasında güzel şarkılar söyleyerek ziyafeti şenlendiriyorlardı. Kadınların kıyafetleri, hareketleri de kibardı. Aralarında, saçlarını örerek iki yanına toplamış, kâhküllü, çok hoş bir kız vardı. Bu kız, yeni açmış kıymetli bir çiçeğe benziyor-

du. Cüz'el berrak sesyle şarkı söyleirken mandollın çalıyor, arasına bilgine gizlice göz atıyordu. Bilgin de ondan hoşlanmıştı. Li delikanlının içinden geçenleri anladı, gülererek dedi ki: "Bu kızın adı Geceyidir; 13 yaşındadır. Huyu, ahlâkı hiç de kötü değildir. Karım da onu çok sever. Kızı iyi bir adamla başgöz etmeyi düşünüyor. Eğer onu küçümsemezseniz, evlenme çağına gelince size hediyeye ederim." Bilgin sıkılğan bir tavırla teşekkür etti.

Li'nin iki oğlu vardı, bunlar bir öğretmenden ders alıyorlardı. Günü'n birinde Bilgin tesadüfen onların çalışma odalarına girdi. Orada öğretmeni gördü. Bu adam elli yaşlarında kadardı. Artık saçına, sakalına ak düşmüştü. Turna gibi ağır başlı görünüyordu. Bilgin kimlerden olduğunu sorunca, onun da Li ailesinden geldiğini öğrendi. Adam çok hastalandığı için imtihanlara girememiş, bütün hayatını kitap okumakla geçirmiş, gürlütüsüz bir hayat sürüp gitmişti. Aynı zamanda sihir, büyü gibi gizli sanatlarla uğraşır, çok güzel şiirler de yazardı. Li'nin oğlunun biri on altı, diğeri on iki yaşlarında, sıhhatli gençlerdi. İkisi de büyük bir nezakette bilgini selâmladılar. Odada birçok kitaplar ve resimler vardı. Bütün klâsikler ve tarih kitapları da tamamıydı. Bilgin, çocukların okudukları kitaplara baktı. Bunlar harb tekniğine dair yazılmış çok mühim iki eserd. Bilgin öğretmene, çocukları neden devlet imtihanına hazırlamadığını sorunca, öğretmen gülererek dedi ki: "Bizim gibi adamlar fırça, kalem işlerinde bir mâna

bulmazlar. Halk da bunlara ehemmiyet vermez, çocukların harb ilminden bir şeyler öğrenmeleri lâzım, çünkü bir kere harb patladı mı, onların yurtlarını müdafaa için döğüşme bilimleri icabeder." Bu sözler üzerine bilgin ona hürmet gösterdi.

Li yanında kalması için Bilgin'in üstüne öyle döşüyordu ki, o da bir türlü kurtulup gidemiyordu. Fakat nihayet cesaretleterek Li'ye dedi ki: "Siz beni on gün için davet etmiş, beraberce yerliç içeriç demiştiniz, fakat ben, on beş günden beri yanınızdayım. Vâdettiğim mühlet çoktan geçti. İmtihan zamanını kaçırmamak için hemen hareket etmek istiyorum. Sizden çok iyilik gördüm. Nehir kenarında yaşıyorsunuz, günü'n birinde nehir boyunca bir seyahat yapar, dostluğumuzu kuvvetlendirmek için gelir sizi ziyaret ederim." Li güldü: "Mademki gitmeyi bu kadar fazla istiyorsunuz, daha fazla tutmıyayım, siz yarın uğurlarım. Sözünüz bence dünyalar kadar kıymetlidir. Günü'n birinde yolunuz buralara düşerse, mutlaka evime buyurun. Geceyayı hoşunuza gittise, kızı bir müddet daha yanımda alıkorum, geldiğiniz zaman onu beraber götürürsünüz, fakat mutlaka sözünüzde durmalısınız..."

Geceyayı hizmet için orada bulunuyordu. Li kızın saçından bir altın iğne çekti, bilgine verdi. Sonra da, kemerinde taşıdığı yeşim taşıyı kızı vermesi için bilgine rica etti. Bu hediyeler, birbirlerine bağlılıklarının bir nişanesi olacaktı. Li ertesi gün, geç vakit bahçeye bir çadır kurdurdu. Geceyayına veda şarkısını

söyletti. Kız "kameriyede veda ziyafeti" adındaki şarkıyı o kadar duygulu bir sesle söyledi ki, gözlerinden yaşlar aktı. Bu hal bilgine çok dokundu. Mahzun oldu. Li onu kendisiyle şaşırtmaca oyunu oynamaya davet etti. Böylece bilgin neşesini tekrar buldu. Karanlık bastığı zaman yemek sona erdi. Bilgin vedalaştı. Li elbisesinin kolundan küçük bir bayrak çıkardı. Bilgine verdi ve bunu iyi muhafaza etmesini, nehirde seyahat ederken karşılaşacağı her hangi bir tehlikeyi atlatmak için bu bayrağı göstermenin kâfi olduğunu söyledi. Ayrıca ona bin altın hediye etti. Bilgin bayrağı aldı, fakat altınları kabul etmedi. Bunun üzerine Li kendini tutamadı, dedi ki "Hırsız malı ile, vurguncu malı arasında ne fark vardır? Hırsız malının sizi kirleteceğinden korkarak paramı kabul etmek istemiyorsunuz ama, sanki çantanızdaki paranın hepsi temiz bir şekilde mi kazanılmıştır?" Li'nin böyle dokunaklı konuşması üzerine bilgin parayı kabul etmek zorunda kaldı. Ona teşekkürlerini söyledi. Li, ileride bir gün, tekrar geleceğine dair misafirinden söz aldı.

Li, Bilgine kayıkla nereye yanaşırsa yanaşsın adamlarına, gelip geçenleri iyice tetkik ettirmesini söyledi. Günün birinde bu bölgeye geldiği zamanda Li adını herkesin tanıyacağını ilave etti. Sonra bilgini bir tahtırananla kayığa gönderdi.

Yol dümdüzdü. Gelişlerinde olduğu kadar korkunç ve esrarlı değildi. Nihayet geminin bulunduğu yere vardılar. Gemiciler bilgini görünce çok sevindi-

ler. Li nin adamları gemiyi çok güzel muhafaza etmişlerdi. Bilgin buna sevindi, herkese ikram etti. Li'ye de bir teşekkür mektubu yazdı. Sonra süratle gemiyi hazırlattı. Talih yardım etmişken, kaplanın ağzında daha fazla kalmamak için, oradan hemen uzaklaşmak istiyordu. Ancak büyük nehri geçtikleri zaman içi rahat etti.

Bilgin, imtihandan sonra kara yoliyle Kul-chou'daki evine döndü. İlkbahar gelmişti. Bir gece bilgin okurken, birdenbire çatıda, bir kuşun konuşunu andıran bir gürültü işitti. Başını kitaptan kaldırınca Li'nin ansızın içeri girdiğini gördü. Bilgin şaşırmıştı. Ona, böyle birdenbire nereden çıktığını sordu. Li bunun üzerine: "Annam'da işim çıktı. Huduttan geçmek için valinin vereceği bir vesikaya ihtiyacım var. Bana bu iş için yardım etmenizi rica ederim" dedi. Bilgin gülümsyerek bu işi yapacağını vadetti. Ertesi gece bir vesika çaldı, onu Li'ye verdi. Li çok sevindi ve dedi ki: "Siz hakikatten fevkalâde bir adamsınız. Bir ay içinde size vesikayı geri getiririm."

Bir ay sonra, bir sabah bilgin uyandığı zaman, vesika masanın üstünde duruyordu. Yanında da Li'nin bir teşekkür mektubu vardı. Li bu mektupta, günün birinde tekrar buluşacaklarını, o zaman bilgine, yaptığı yardımdan dolayı teşekkür edeceğini yazıyordu. Bilgin bu işe şaşıtı. Li'nin yaptıklarının kanuna aykırı şeyler olduğunu düşünerek valiye, yani babasına, hiçbir şey söylemedi. Fakat için için kederleniyordu, endişe içinde idi.

Üç sene sonra Bilgin memleketine gidiyordu, yanında pek çok para vardı. Taoist'ler anaforundan geçmekten, Li'nin avenesi tarafından görülmekten korkuyordu. Onun için yolunu değiştirdi. Karadan gitmeye karar verdi. Bir akşam, bir dağın arasından geçtikleri sırada, ormandan, bir ıslık sesi işitti. Yüzden fazla silâhlı onu kuşattılar, yanında bulunanlar korkarak kuşlar ve hayvanlar gibi kaçıştılar. Silâhlılar bilgini eşyasiyle beraber köye kadar sürüklediler, onu reislerinin önüne götürdüler. O sırada içeri, elinde bir meşale tutan sivil kıyafetli bir adam girdi. Bilgini görür görmez korkarak: "Siz benim tanıdığım bilgin değil misiniz?" diye sordu. Bilgin eşkiya reisine bakınca, bunun Li olduğunu anladı, ona: "Allah aşkına beni kurtarın, kurtarın" diye bağırdı. Li gülerek bilginin elinden tuttu, ona neden buraya geldiğini sordu. Bilgin büyük bir korku içinde: "Siz nehir yolculuğunun tehlikeli olduğunu söylemişsiniz, onun için tekrar o yoldan kayıkla geçmeye cesaret edemedim" dedi. Li güldü: "Benim verdiğim küçük bayrak yanınızda olduktan sonra korkacak ne vardı? Burası, benim yazları oturduğum çiftliğimdir. Eğer burada olmasaydım, çoktan hesabınız görülürdü." Bilgin ona pek çok teşekkür etti, Li de bilgine pasaport için teşekkür etti ve Annam'daki muharebelerde çok vurduğunu söyledi. Sonra birbirlerine, başlarından geçen şeyleri bir bir hikâye ettiler.

Bilgin, Geceayının nasıl olduğunu sorunca, Li gülerek dedi ki: "Ben sizin, onu unuttuğunuzu

sanıyordum. Kızcağız şimdi size deli gibi âşık. Verdiğiniz yeşim taşını elinden bırakmıyor, sizden başka hiçbir şey düşünmüyor. Burada biraz kalırsanız kısa bir zaman sonra onu görebilirsiniz." Birkaç gün sonra hakikaten Geceayı geldi. Li gülümsiyerek Bilgin'e: "Bu kız bana mukaddes bir emanetti. Onu size tertemiz teslim ediyorum" dedi. Bilgin sevinerek ona teşekkür etti. Ve Geceayının saçlarını genç kızlarınkı gibi bağlanmış, yüzünün biraz daha yuvarlaklaşmış, eskisinden daha fazla güzelleşmiş olduğunu gördü. Kız bir köşede, sözünde durmamış olan bilgine bakıyor, dargın olduğunu anlatan bir tavırla, kaşları çatılmış, sessiz oturuyordu. Li Bilgin'e, kayıkla yolculuğun, kara yolculuğundan çok daha rahat olduğunu söyledi. Adamlarından çoğu orada yoktu, bulunanlardan birkaçını bilginin yanına kattı. Geceayını, bilgini, bizzat kendisi kayığa kadar götürdü. Nesi çalındı ise hepsini geri verdi, büyük bir sevgi ile ona veda etti.

Bilgin, kızla uzun uzadıya konuştuktan sonra, onun iyi bir aileden geldiğini, Li ile karısından iyi bir terbiye aldığını öğrendi. Söz kesildikten sonra ikisi de kıza iyi muamele etmişler, bir defacık olsun Geceayını alaya almamışlardı. Fakat bilgin bütün bu söylenenlere hayret etmekten kendini alamıyordu.

Geceayı bilgine niçin sözünü tutmadığını sordu. Sonra da dedi ki: "Eğer gelmese idiniz, saçlarımı kesip kendimi Tanrı kırala vakfetmeye ahdetmiştim." Bu sözleri söylerken mendili ile göz yaşlarını

siliyor, sessizce hıçkırıyordu. Bilgin ondan af istedi: “Ben okumuş bir adamım, içimi daima şüphe ve korku kemirir. Yüksek kalbli Li’ye verdiğim sözü, az kalsın unutacaktım. Artık sizin bana darılmıyacağınızı umuyorum. Geçenleri unutalım, önümüzdeki gelecek günlere bakalım. Size, istediğim gibi şükranlarımı söyleyeceğim güzel günler gelecek. Lûtfen beni affediniz.” Geceayı gülerek dedi ki: “Size bu sözlerimle sitem etmek istemezdim. Bana gösterdiğiniz lûtuflardan, geçici bir hevesle istifade etmeyi hiç düşünmedim. Size raslamak ve âşık olmak benim için mukaddermiş. Ben de aşkımı size anlatmaktan başka bir şey yapamazdım.” Bilgin kızı kendine çekti. Onu teselli etti ve öptü. Gece olunca da onun kız oğlan kız olduğunu gördü.